

METAMORFOSER

PROGRAM

30:E NORDISKA ETNOLOG-
OCH FOLKLORISTKONGRESSEN
STOCKHOLM

AULA MAGNA, FRESCATI
NORRA DJURGÅRDEN
14-17 JUNI 2006

PROGRAMÄNDRINGAR

De två första plenarföredragen byter plats:

Tine Damsholt föreläser onsdag 14 juni kl 13-14.
Reinhard Johler föreläser torsdag 15 juni kl 9-10.

Ändringar i sessionsprogrammet:

Nr 1, Anakronismer:

Robert Willims föredrag utgår.
Seppo Knuuttiias föredrag flyttas till kl 16,30.

Nr 3, Etnologiska klassiker:

Christer Eldhs föredrag utgår.
Kurt Genrups föredrag utgår.

Nr 5, Frågelistans framtider:

Dan Waldetofts föredrag utgår.
Charlotte Hagströms föredrag flyttas till kl 16.00.

Nr 19, Transnationella liv:

Truls Erik Johnsens föredrag utgår.
Leena Louhivuoris föredrag utgår.

Övriga lokal- och klockslagsändringar:

Middagen torsdag 15 juni kl 19.30 äts i Delin i Allhuset (i närheten av Bistron), och ingen annanstans!

Kaffe torsdag eftermiddag serveras mellan 15.30 och 16.00.

Tillkommer i deltagarförteckningen:

Björn Sverre Hol Hauger, frilans kulturhistoriker,
bshh@online.no

Rebecka Lennartsson, Etnologiska avdelningen,
Uppsala universitet, Herkulez@telia.com;
rebecka.lennartsson@etnologi.uu.se

Connie Reksten, Høgskolen i Telemark,
Connie.K.Reksten@hit.no

Aterbud:

Bente G Alver
Leena Louhivuori
Ann Helene Bolstad Skjelbred
Robert Willim

Den 30:e Nordiska etnolog- och folkloristkongressen
Stockholm
Aula Magna, Frescati, Norra Djurgården
14–17 juni 2006

Program

Innehållsförteckning

1. Program	5
2. Tider och platser	7
3. Plenarföreläsningar	12
4. Sessionspresentationer och föredragsabstracts	13
5. Deltagarförteckning	151
6. Kongresskommitté	156

Program

Den 30:e Nordiska etnolog- och folkloristkongressen
14–17 juni 2006

Stockholms universitet, Aula Magna

Onsdag 14 juni

- 11.00–12.45 Registrering. Kaffe med lunchsmörgås.
12.45–13.00 Rektor hälsar välkommen till Stockholms universitet.
Introduktion till kongressen.
13.00–14.00 Opening lecture. Professor Reinhard Johler:
Doing European Ethnology in a time of change.
The metamorphosis of a discipline.
14.00–14.30 Kaffe.
14.30–17.00 Sessioner nr 5, 7, 13, 14, 18 och 23.
18.00 Mottagning i Stockholms stadshus.

Torsdag 15 juni

- 9.00–10.00 Plenarföreläsning. Universitetslektor Tine Damsholt: Medborgerskabets højtidsstund – en genealogisk skitse af sakrale dimensioner ved metamorfoser i det offentlige rum.
10.00–10.30 Kaffe.
10.30–12.30 Sessioner nr 7, 8, 14, 16, 18 och 21.
12.30–13.30 Lunch.
13.30–15.00 Sessioner nr 2, 3, 4, 11, 16/12 och 21.
15.00–15.30 Kaffe.
15.30–17.30 Sessioner nr 2, 3, 4, 9, 11 och 12.
17.30–19.30 Mingeltid.
19.30 Middag.

Fredag 16 juni

- 9.00–10.00 Plenarföreläsning. Docent Beatriz Lindqvist:
Kvinnors migration och nationalstatens panik.
- 10.00–10.30 Kaffe.
- 10.30–12.30 Sessioner nr 9, 10, 15, 17, 20 och 22.
- 12.30–13.30 Lunch.
- 13.30–15.30 Sessioner nr 10, 15, 17/6, 20/1 och 22.
- 15.30–16.00 Kaffe.
- 16.00–17.30 Sessioner nr 1, 6, 10 och 19.
- 19.30 Festmiddag.

Lördag 17 juni

- 9.30–14.00 Båttur i Stockholms skärgård.

Tider och platser

	Lokalerna finns i Aula Magna om inte annat anges					
Onsdag 14 juni						
11-12.45	Registrering och lunchsmörgås, Foajén					
12.45-13	Välkomst och introduktion, Hörsalen					
13-14	Reinhard Johler: Opening Lecture Hörsalen					
14-14.30	Kaffe, Galleriet					
	Kungstenen	Bergsmannen	Spelbomskan	Polstjärnan	Mimer	Reinholdsalen (i Juristernas Hus)
14.30-15	13 Modeväxlingar Berggren Torell	14 Narrativa metamorfoser Kaivola-Bregenhøj	18 Tingens teater Eriksen och Thorsen	23 Udviklings- og forandrings- teknologier Hörmfeldt	5 Frågelistans framtider Richette	7 Försvinnanden obs egen periodisering av tiden mellan 14.30 och 17.00; se programmets textdel
15-15.30	13 Riegels Melchior	14 Beckman	Eriksen och Thorsen forts.	23 Kinnunen	5 Olsson P	Inledning Ehn och Löfgren Lundgren A S
15.30-16	13 Pettersson	14 Blaakilde	18 Silvén	23 Winroth	5 Marander-Eklund	Karlisson E Lövgren
16-16.30	13 Mörck	14 Palmenfelt	18 Gradén	23 Otto	5 Waldetoft	Hagborg A Diskussion
16.30-17		14 Dahlberg	18 Gustafsson Reinius		5 Hagström	

18	Mottagning, Stockholms Stadshus (gemensam bussresa från Aulan)					
Torsdag 15 juni						
9-10	Tine Damsholt: Plenarföreläsning Hörsalen					
10-10.30	Kaffe, Galleriet					
	Mimer	Bergsmannen	Spelbomskan	Polstjärnan	Kungstenen	Reinholdsalen (i Juristernas Hus)
10.30-11	16 Postkoloniala traditioner Ristilampi	14 Drakos	18 Salomonsson	8 Gentransforma- tioner Holmberg och Ideland	21 Utbildning som metamorfos Nygren	7 som ovan, egen periodisering
11-11.30	16 Garberding	14 Milkær	18 Persson	8 Idvall	21 Léon	Saltzman Lindelöf
11.30-12	16 Hyltén-Cavallius C	14 Marander-Eklund	18 Engman	8 Berglund	21 Rosén Rasmussen	Wolanik Boström Ekström
12-12.30	16 Fundberg		18 Bregenhøj	8 Lundin	21 Åberg	Avslutande diskussion
12.30- 13.30	Lunch, Lantis					
13.30-14	16 Gunnarsson D	11 Matens och måltidens transformationer Keinänen	4 Stedets metamorfose Akman	2 Etiska överbåganden Vallström	21 Kjær B	3 Etnologiska klassiker Inledning Genrup Hellspong
14-14.30	16 Pripp och Öhlander	11 Jönsson H	4 Gilje	2 Andersson M	21 Schoug	

14.30-15	12 Medborgarskapets kulturella villkor Johansson E	11 Brembeck	4 Reme	2 Gryn	21 Meurling	3 Lehtipuro Blehr Hansen
15-15.30	12 Johansson B	11 Gjems	4 Reksten	2 Zachariasson	21 Kauisto	
15.30-16	Kaffe, Galleriet					
16-16.30	12 Pérez Skardhamar	11 Lyngø	4 Selberg	2 Ljungström	9 Kläder, kropp och transforma- tion Brück	3 Garnert Eldh Avslutnings- diskussion
16.30-17	12 Ers och Lindelöf	11 Diskussion	4 Ågones	2 Lennartsson	9 Ojanen	
17-17.30	12 Svensson				9 Larsson	
17.30- 19.30	Mingel i kretsar (för vidare information om kretsar och lokaler, se annonsering i foajén)					
19.30	Middag, Lantis					
Fredag 16 juni						
9-10	Beatriz Lindqvist: Plenarföreläsning Hörsalen					
	Mimer	Polstjärnan	Spelbomskan	Bergsmannen	Kungstenen	Reinholdsalen (i Juristernas Hus)
10.30-11		20 Urbanitet och kulturarv Introduktion 5 min,	22 Autenticitet, trovärdighet och auktoritet	15 Nordiska identitet i förändring	9 Lönqvist	10 Kulturell avväjning obs egen

		Åström (obs att alla efterföljande tider före lunch är förskjutna med fem minuter) Telste	Frihammar	Bäckman		periodisering, se programmets textdel Frykman Myrvang Hansson K Hansen
11-11.30	17 Teoretiska metamorfoser Martinsson	20 Hellman	22 Palmsköld	15 Natland	9 Klepp	Diskussion startar 11.30
11.30-12	17 Ers	20 Johansson C	22 Lindqvist Y	15 Reinvelt	9 Hol Haugen	
12-12.30	17 Rastbäck	20 Österlund-Pöttsch	22 Planke	15 Ågren	9 Rundquist	
12.30-13.30	Lunch, Lantis					
13.30-14	17 Gunnarsson J	20 Lillbroända-Annala	22 Lundahl	15 Andersson Å	9 Nordberg (från session nr 13)	10 som ovan, egen periodisering
14-14.30	17 Gerber	20 Gunnemark Avslutning	22 Högström	15 Ytrehus	9+13 Gemensam diskussion	Reinert Wollinger Baglo Lundén
14.30-15	6 Från kulturuttryck till kulturarv Bohman	1 Anakronismer Kjær S	22 Kaijser	15 Rosengren	19 Transnationella liv Högdahl	Diskussion startar 14.30
15-15.30	6 Larsen	1 Leppälahti	22 Sjöholm		19 Johnsen	
15.30-16	Kaffe, Galleriet					

16-16.30	6 Berglund-Lake	1 Hyltén-Cavallius S			19 Karlsson Minganti	10 som ovan, egen periodisering
16.30-17	6 Björkholm	1 Willim			19 Lukkarinen Kvist	Hellesund Farahani
17-17.30	6 Arvidsson	1 Knuutila			19 Louhivuori	Diskussion startar 16.15
19.30	Festmiddag, Lantis					

Plenarföreläsningar

Onsdagen den 14 juni

Reinhard Johler

Professor of Empirical Cultural Studies, Eberhard-Karls-University Tübingen (Ludwig-Uhland-Institut für Empirische Kulturwissenschaft)

Doing European Ethnology in a time of change. The metamorphosis of a discipline

Torsdagen den 15 juni

Tine Damsholt

Lektor, Ph.D.

i europeisk etnologi vid Köpenhamns universitet

Medborgerskabets højtidsstund – en genealogisk skitse af sakrale dimensioner ved metamorfoser i det offentlige rum

Fredagen den 16 juni

Beatriz Lindqvist

Docent i etnologi vid Södertörns högskola

Kvinnors migration och nationalstatens panik.

Sessioner

1. Anakronismer

Sven-Erik Klinkmann

2. Etiska överväganden

Rebecka Lennartsson

3. Etnologiska klassiker

Lars-Eric Jönsson, Fredrik Nilsson

4. Stedets metamorfose: Minner, fortellinger og forvandlinger

Torunn Selberg, Eva Reme

5. Frågelistans framtider

Tove Ingebjørg Fjell, Lena Marander-Eklund, Susanne Nylund-Skog

6. Från kulturuttryck till kulturarv

Stefan Bohman

7. Försvinnanden

Simon Ekström

8. Gentransformationer

Markus Idvall, Susanne Lundin

9. Kläder, kropp och transformation

Lizette Gradén, Angela Rundquist, Ulla Brück

10. Kulturell avvänjning

Jonas Frykman, Kjell Hansen

11. Matens och måltidens transformationer

Inger Johanne Lyngö, Richard Tellström

12. Medborgarskapets kulturella villkor
Tine Damsholt, Birgitta Svensson

13. Modeväxlingar
Magnus Mörck, Magdalena Petersson

14. Narrativa metamorfoser
Georg Drakos

15. Nordiska identiteter i förändring
Magnus Berg, Line Ytrehus

16. Postkoloniala traditioner
Oscar Pripp, Magnus Öhlander

17. Teoretiska metamorfoser
Mats Lindqvist

18. Tingens teater
Lotten Gustafsson

19. Transnationella liv
Hanna Snellman

20. Urbanitet och kulturarv
Anna-Maria Åström

21. Utbildning som metamorfos
Birgitta Meurling

22. Autencitet, trovärdighet och auktoritet
Lars Kaijser

23. Utviklings- och förändringsteknologier
Lene Otto

1. Anakronismer

Sessionsledare:

Sven-Erik Klinkmann, ämnet nordisk folkloristik, humanistiska fakulteten,
Åbo Akademi
sven-erik.klinkmann@netikka.fi

Denna session vill undersöka de kulturella processer som utgående ifrån begreppsparet sync/osync kan betecknas som anakronismer, där det som är i sync innebär att någon eller någonting fungerar tidsmässigt samstämmigt med någon eller något annat, medan det att vara i osync, att vara utan kulturell resonans, kanske kan förliknas vid att vara vid fel plats vid fel tid, ha fel timing och felaktigt fokus.

Sessionen vill reflektera över processer som innehåller sådana anakronismer som är på något sätt relaterade till sync/osync-dikotomin. Temporaliteter av detta slag tycks aktualisera olika uppfattningar om samtidigheter, icke-samtidigheter, innovation, minne och glömska ur ett kulturellt perspektiv.

Det är möjligt att just vår tid är speciellt inriktad på en kulturell produktion av anakronismer av detta slag. I en samtid som brukar betecknas som postmodern har man hävdats att frågor om fragmentarisering, ihågkommande, glömska och samtidighet är kanske mer komplicerade och paradoxala än någonsin tidigare.

Program

Fredag 16 juni

- 14.30–15.00 Samtidigheter og timing – eller mangel på samme – i parforholdet
Sarah Holst Kjær, Etnologiska institutionen, LU
- 15.30–16.00 Kvinnor och vargar. Transformationer mellan människa och djur i folktradition och populärkultur
Merja Leppälahti, folkloristik, institutionen för kulturforskning, Turun yliopisto

- 16.00–16.30 Tillbaka till framtiden? Retrologi och retorik i framtidsnostalgin
Sverker Hyltén-Cavallius, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet
- 16.30–17.00 Vilken industri? Arbetet, Industrial Cool och kulturindustrierna
Robert Willim, Department of European Ethnology Lund University
- 17.00–17.30 Anachrony as a popular trope
Seppu Knuuttila, folkloristics, Joensuu yliopisto

Abstracts

Samtidigheter og timing – eller mangel på samme – i parforholdet
Sarah Holst Kjær, Etnologiska institutionen, LU
Sarah.Holst_Kjaer@etn.lu.se

Det er en kendt sag, at *timing* er alt, når et par møder hinanden. Ret tid og sted, blikkene der mødes samtidigt, begge frie af tidligere parforhold, klar til at indgå i en ny relation, begge med nogenlunde synkrone fortidigheder, og fælles forventninger til fremtiden. Timing er hele essensen af at begge ved, det er *dem*. Går man i utakt her, drejer drømmepartneren om hjørnet, før man selv gør – og pist væk er vedkommende, det blev ikke, det blev noget andet med en Anden. Man må vente på en ny timing – en næste ombæring – i parforholdets store metaforfelt af 'serielt monogami', livsløb, livspyramider, og fortid-nutid-fremtid. Men hvad er timingens og samtidighedens antonymer når et par lever sammen? I præsentationen vil jeg – ud fra et interviewmateriale med danske par – fokusere på, hvordan en række hverdagssituationer forhandles ud fra samtidighedens – eller mangel på samme – hele tiden (u)gensidigt afprøvende temperaturmåling: 'Hvor er vi?' 'Hvad tænker du på?' er f.eks. udtryk for parrets mikrofysik der hele tiden må organisere enighed om uenighed, forhandle (mangel på) samtidighed, og koordinere utidighed – Alt sammen for at gøre to mennesker til et par.

Kvinnor och vargar. Transformationer mellan människa och djur i folktradition och populärkultur
Merja Leppälahti, folkloristik, institutionen för kulturforskning, Turun yliopisto
meleppa@utu.fi

Folktraditionen i många länder innehåller berättelser om transformationer mellan människa och djur. I finsk folktradition är djuret oftast varg, men det kan också gäl-

la björn eller något annat djur. Enligt dessa sägner har metamorfosen vanligen erbjudits genom trolleri. En människa som har transformerats kan i några fall förvandlas tillbaka, men inte alltid.

I populärkultur använder man ofta motiv från folktraditionen. I fantasyfilmer och litteratur berättar man om många entiteter som har sitt ursprung i sägner i olika länder. Populärkulturens monster har emellertid ofta utvecklats långt från sina förlagor. Till exempel vampyrer lever nu bland människor, de kan vara hjältar som är bättre än människor på alla sätt.

Man kan hitta många slags metamorfoser i finsk litteratur i dag. Jag vill undersöka tre böcker, som innehåller metamorfoser från kvinna till varg. Jag kommer att jämföra dem med finsk folktradition, med äldre finsk litteratur och med varulven i anglo-amerikansk populärkultur. Jag reflekterar också över, varför det är just kvinnan som blir varg.

Tillbaka till framtiden? – Retrologi och retorik i framtidsnostalgin

Sverker Hyllén-Cavallius, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet

sverpan@hotmail.com

Det förflutna tillbandahåller en uppsjö framtider: svunna visioner och skräckscenarier om allt från atomkrig eller folkhem till rymdinvasioner. I vår samtid ges de ett andra liv som alternativ till både nuet – den framtid som vi hamnade i – och dess dominerande framtider. Klanger, musik och instrument har intagit en given plats i såväl dessa svunna framtider som det nutida återanvändandet av dem. Med fokus på tillbakablickandets symboliska organisation, dess *retrologier*, diskuterar detta paper två framtidsnostalgier där musiken intar en central roll, dels den kalla krigetvorn som rör sig kring det elektroakustiska instrumentet theremin, dels den folkhemsnostalgi som fornas kring svunna svenska schlagerstjärnor. Båda dessa exemplen kännetecknas av anakrona och diakrona retrologier, med skilda retoriska grepp och estetiska principer. Vad kan de säga oss om framtidernas plats i det kollektiva minnet, och om hur minnet av moderniteten framstår som ett minne av framtiden?

Vilken industri? – Arbetet, Industrial Cool och kulturindustrierna

Robert Willim, Department of European Ethnology, Lund University

<http://www.robertwillim.com/>

robert.willim@etn.lu.se

I denna presentation utgår jag från ett etnografiskt experiment som jag utförde tillsammans med åtta electronica-musiker, en filmare och en journalist. Målet med experimentet, som fick namnet *Skiftet*, var att jämföra de verksamheter som försiggår i delar av dagens musikbransch med tidigare industriarbete. Under en dag i en studio fick de åtta musikerna arbeta enligt ett strikt tidsschema, liknande industrins skiftarbete. Under åtta timmar improviserade de kollektivt fram musik i ett arbetslag. Klockan rutade in dagen och arbetet avbröts endast för fika- och lunchpaus. Det

som hände i studion observerades och spelades in på video. I samband med arbetsskiftet intervjuades även de inblandade. Termen industri blev då en analytisk ingång för diskussionerna som kretsade kring frågor om arbete, skapande, kreativitet, disciplin och rutiner.

Skiftet är en förlängning av min tidigare forskning kring omvärderingen av traditionell tillverkningsindustri. I denna forskning har jag utgått från termen *Industrial Cool*, vilken betecknar en rad estetiseringsprocesser av industrin. I presentationen kommer jag att visa på dels de anakronistiska spänningar som kan rymmas i denna term, samt hur electronica-musikernas verksamhet eventuellt kan relateras till tidigare industriarbete.

Anachrony as a popular trope

Seppu Knuuttila, folkloristics, Joensuu yliopisto

seppo.knuuttila@joensuu.fi

In the philosophy of history anachronism is usually seen as an incorrect argumentation, a logical error, a trivial mistake. Q. Skinner has formulated (1969) the well known and also extensively discussed "rule" against anachronism, or put in other way, the constraint concerning historical reconstructions: "No agent can eventually be said to have meant or done something which he could never be brought to accept as a correct description of what he had meant or done." If it seems that at least in the history of sciences the fight against anachronism has been won, "it would be a grievous error, indeed, to think that the order, which historians adopt for their inquiries must necessary correspond to the sequence of events" (M.Bloch).

In the study of artworks (textual, visual, musical representations) anachronisms and anachronies as cultural phenomena are "never out of season". On the contrary we meet and use them continually in everyday life, the representations of someone as existing or something as happening in other than chronological or historical order, something that is out of its natural time or appears to be. In the literary context anachronies are, according to G. Genette, "the various types of discordance" between the story (what happens) and narrative (how it is told). The temporal dimensions of anachronies refer to flashback (analepsis) or flashforward (prolepsis). In this sense it is irrelevant to ask, if anachronism / anachrony is incorrect or not.

Besides the former viewpoints anachrony can also be seen as a trope like metaphor, metonym (synechdoche), irony. It is said that figurative language (figures of speech) does not directly mean what it says, but the conventions of figurative language, the tropes show how ideas and things are represented. When we understand and handle anachrony as a certain kind of trope, temporal trope, it enables us to see one thing in terms of another in different time scales. In the light of anachrony "how it is told" leads us to understand "what happens", f. ex. in *Magnolia*, in *Back to the Future*, in *Hard to be a God*.

2. Etiska överväganden – etnologins nya utmaningar?

Sessionsledare:

Rebecka Lennartsson, etnologiska avdelningen, Uppsala universitet.

Herkulez@telia.com

Maria Andersson, Jämtlands läns museum

maria.andersson@hutb.se.

Etnologer tenderar att uppmärksamma begrepp som ligger i tiden: intersektionalitet, gränsöverskridanden och hybridisering tycks vara nyckelord. De är alla behäftade med etiska överväganden och moraliska metamorfoser. Men etik och moral är problematiska begrepp som tycks bortglömda, belastade av ålder och ideologi. Just därför tycker vi det är angeläget att diskutera dem. I en individualiserad samtid, där idealet är obegränsade valmöjligheter i samexistens med andras världsbilder och livsval, är det svårt att hävda en gemensam värdegrund. Hur ser samtida visioner om en ”ny och bättre värld” ut? Finns de? Vem äger makten att definiera dagens moraliska ordningar? Var formuleras de och hur hävdas deras legitimitet? Finns det självklara goda? Kan det ifrågasättas? Inte minst rör temat vårt eget ämnes förhållningssätt till de Andra. Var står vi idag i diskussionerna om etik och skillnad? Finns tabuerade ämnen? Hur förhåller vi oss till begreppen etik och moral – som forskningsobjekt och som utgångspunkt?

Program

Torsdag 15 juni

13.30–14.00 Det förflutnas närvaro: etiska perspektiv på kulturarv och historieskrivning

Mikael Vallström, Riksantikvarieämbetet, Stockholm.

14.00–14.30 Anstalter som kulturarv? Etiska dilemman i ”kulturarvviseringen” av det problematiska

Maria Andersson, Jämtlands länsmuseum.

- 14.30–15.00 Intervention i sikkerhedskultur. En kritik af et selvinlysende gode
Sisse Grøn, Arbejdsmiljøinstituttet, Projektgruppe arbejdsulykker og sikkerhed, Köpenhamn.
- 15.00–15.30 Att kämpa för sina övertygelser. Etik och politik bland unga i den globala rättviserörelsen
Maria Zachariasson, Institutt for kulturstudier, Universitetet i Oslo.
- 15.30–16.00 Kaffe
- 16.00–16.30 "Ska bli lärare" – i den interkulturella skolan
Åsa Ljungström, Mitthögskolan.
- 16.30–17.00 Edward äter inte gris. Etiska dilemman i forskning kring kulturella konflikter i en förändrad skola
Rebecka Lennartsson, etnologiska avdelningen, Uppsala universitet.

Abstracts

Det förflutnas närvaro: etiska perspektiv på kulturarv och historieskrivning
Mikael Vallström, Riksantikvarieämbetet
Mikael.Vallstrom@raa.se

De etiska frågor jag diskuterar utgår från ett flerårigt forskningsprojekt vid Riksantikvarieämbetet, syftande till att bidra till en förnyad kulturarvssyn. Framför allt har min forskning kretsat kring frågan om hur det skulle vara möjligt att komma till rätta med den norrländska historieskrivningens koloniala belastning, dvs. med det typiska vi-dom-förhållande som präglar föreställningarna om det 'norrländska'. Som exempel använder jag mig av klassiska etnografiska skildringar, arkivuppteckningar, museiutställningar och inventeringsprojekt.

Vad jag försökt ta fasta på är de möjligheter som finns att ompröva kulturarven och historieskrivningen i ljuset av en alternativ kultur- och historieuppfattning. Min utgångspunkt är att det behövs ett etiskt förhållningssätt i den mening att vi i stället för vi-dom-förhållandet intar en dialogisk ståndpunkt. Det avgörande är insikten i att vi har ett givet ansvar för den andre och dennes spår; dvs. att de materiella eller immateriella spår andra människor lämnar efter sig alltid rymmer en etisk och existentiell dimension. Kulturarven innebär då en

närvaro av det vi aldrig kan få fatt i som ren närvaro, utan endast kan försöka göra så stor rättvisa som möjligt.

I min forskning drar jag slutsatsen att rådande historieskrivning och kulturavssyn hela tiden rör sig inom ramarna för ett och samma klassiska, moderna och/eller nationella paradig. Det finns visserligen en ganska omfattande kritik och en del avvikande arv, men egentligen ingen omprövning av de grundläggande premisserna. På så vis hamnar kulturarven och de inblandade aktörerna ständigt i samma återkommande läsning i relationen 'vi'/'de andra'. Att anlägga ett etiskt perspektiv innebär att försöka ta sig ur denna blockering genom att ompröva den egna rollen och synen på de övergripande syftena. Det innebär också att det offentliga rummet betraktas som ett utrymme för samhällligt ansvarstagande och återskapande av dialogiska förhållanden.

Anstalter som kulturarv? Etiska dilemman i "kulturarviseringen" av det problematiska

Maria Andersson, Jämtlands läns museum.

Maria.Andersson@hutb.se

Anstaltsväsendet berörde hundratusentals svenskar under perioden 1870–1970. Fängelser, uppfostringsanstalter, skyddshem, alkoholistanstalter, anstalter för "sinnesslöa", sinnessjuka, barnhem osv var det moderna samhällets sätt att hantera de avvikande. I Jämtlands län fanns ett finfördelat nät av institutioner och ett riksomfattande nätverk av anstalter där individer kategoriserades, bedömdes och förflyttades. Kan man tala om detta anstaltsväsende som ett kulturarv, värt att bevara? Vad händer med anstaltens kulturella innebörd när man börjar betrakta den som ett kulturarv? Måste "kulturarviseringens" metamorfos resultera i något positivt, eller finns det plats för problematiska, "svårsålda" kulturarv? Inte minst är det viktigt att överväga etiska dilemman vid en sådan process. För vems skull ska man "kulturarvisera" anstalterna? De före detta intagna kanske inte alls vill minnas anstalten. Det har i många fall varit fråga om en problematisk relation som handlar om kategorisering och maktutövning, och där begreppet identitet blir högst problematiskt. Ändå finns det människor som vill minnas, som vill att deras erfarenheter ska kunna delas. De aktuella diskussionerna om missförhållanden på barnhemmen har tydligt visat detta. Men de krav på upprättelse som de före detta barnhemsbarnen reser, skrivs in i en bekant historia om den mörka anstalten som ett passerat stadium i utvecklingen, vilket gör att vi riskerar att missa de maktstrukturer som ligger kvar i synen på de avvikande. Finns det något sätt att lyfta fram anstalternas betydelse för det moderna samhället och individerna utan att hamna i färdiga berättelser om ett förfärligt förflyttat, eller i en skönskrivning av människors erfarenheter?

Paperet är ett resultat av projektet "Omhändertagandets historia – anstalten som kulturarv", på Jämtlands läns museum, utfört under 2005.

Intervention i sikkerhedskultur – en kritik af et selvindlysende gode
Sisse Grøn, Arbejdsmiljøinstituttet
sgr@ami.se

I 2004 fik projektgruppen "arbejdsulykker og sikkerhed" (hvor jeg er ansat) på Arbejdsmiljøinstituttet og en arbejdsmedicinsk klinik en stor bevilling til et forskningsprojekt, der har til formål at forebygge alvorlige arbejdsulykker ved at *interventionere* i *sikkerhedskulturen* på arbejdspladser i Bygge og anlægs-, transport- og industrivirksomheder. De kursiverede termer er allestedsnærværende i forskningsansøgninger på dette felt og betegner teknikker til ændring af individers og grupperes uhensigtsmæssige adfærd.

Intervention defineres som "en bevidst bestræbelse på at ændre eksisterende arbejdsforhold med henblik på at forbedre arbejdsmiljøet". De skal være evidensbaserede og helst i et kontrolleret og randomiseret design, hvis det er muligt – det er det sjældent. Det politisk – strategiske argument, som både politikere og forskere benytter er at forskningen for længe siden har dokumenteret en række risici og skadelige konsekvenser af en række arbejdsmiljøforhold, uden at det har ført til et bedre arbejdsmiljø. Derfor er det nødvendigt at udvikle virkemidler, der påvirker arbejdsmiljøet direkte.

Sikkerhedskultur defineres næsten ligeså forskelligt som kultur. I ansøgningen til det ovennævnte forskningsprojekt står "Den sikkerhedskulturelle tilgang til forebyggelse af arbejdsulykker er endnu ikke fuldt udviklet hverken teoretisk eller empirisk, og der eksisterer hverken en generel konsensus om, hvordan sikkerhedskultur skal defineres, eller om i hvilken udstrækning sikkerhedskultur kan påvirkes." Ikke desto mindre er målet: "etablering af en proaktiv sikkerhedskultur".

Arbejdsmiljøforskere har et etisk projekt; at undgå arbejdsulykker eller sygdom er et fælles gode, alligevel har interventionsprojekter svært ved at finde interesserede virksomheder og den generelle succesrate for interventionsprojekter er ikke imponerende. I et magtperspektiv inspireret af Foucaults tænkning vil jeg argumentere for, at vi forskere henvender os til medarbejderne på en interventionsvirksomhed med et helt anderledes produkt end det produkt medarbejderne modtager. Vi henvender os med et ikke-ideologisk værktøj, der kan rette op på et selvindlysende problem, men de modtager et krav om en bevidsthedsændring, som de måske vælger at afvise.

Fra forskernes side fremstår et problem selvindlysende, fordi det identificeres gennem objektive måleteknikker, fx via epidemiologiske koblinger af forskellige databaser, der peger på sammenhænge mellem erhvervsgrupper og erhvervsrisici, som eksempelvis kan vise at transportvirksomheder har en høj frekvens af ulykker. Men for de udpegede er det ikke indlysende at de har et problem, de lever i en anden kontekst. Værktøjerne – i dette tilfælde *interventioner* og *proaktiv sikkerhedskultur* – er udvalgt efter et krav om med hvilket værktøj man kan opnå størst mulig målbar effekt for flest muligt – jo mere generaliseret jo bedre, altså også et objektivitetsideal.

Set fra et magtperspektiv er *intervention* og etablering af en proaktiv *sikkerhedskultur* subjektiveringsteknikker, der retter sig mod individets selvforståelse, *intervention* ved at søge at frelse individerne fra en åbenlyst uhensigtsmæssig adfærd for deres eget bedste i lighed med Foucaults begreb om pastoral magt. *Sikkerhedskultur*

kan anses som kulturalisme/identitetspolitik, der gennem en bevidstgørelse af en gruppe som tilhørende en særlig kultur i samme proces former gruppen i overensstemmelse med de artikulerede kulturelle kendetegn.

Der ligger en udfordring i at eksplicite kravet om adfærdændring, så interaktionen mellem forskere og målgruppe bliver mere demokratisk.

Att kämpa för sina övertygelser. Etik och politik bland unga i den globala rättviserörelsen

Maria Zachariasson, Institutt for kulturstudier, Universitetet i Oslo

Maria.zackariasson@ikos.uio.no

Går det egentligen att stå på barriaderna och kämpa för sina övertygelser i dagens pluralistiska och individualiserade värld? Hur kan man göra planer för en bättre värld, utan att inkräkta på andra människors individuella frihet? Vilka metoder är acceptabla att ta till för att realisera de visioner man har?

Det här föredraget baseras på mitt pågående forskningsprojekt om ungas syn på demokrati. Utgångspunkten för projektet är ett fältarbete bland svenska och norska ungdomar, som är engagerade i den globala rättviserörelsen, närmare bestämt Attac och Social Forum. Gemensamt för de unga individer jag har intervjuat, var deras övertygelse om att världens framtid är möjlig att påverka. Många av dem hade stor-slagna visioner om en bättre värld, som omfattade både det lokala och de stora, globala strukturerna. Hur denna bättre värld skulle se ut mer i detalj, fanns det emellertid skilda åsikter om, liksom vilka metoder som var de bäst lämpade eller mest effektiva för att förverkliga visionerna. Meningsskiljaktigheterna gällde bland annat om det bästa var att själv leva som ett föredöme eller om det var mer effektivt att försöka påverka opinionen genom manifestationer och informationsarbete.

I intervjuerna blev det också tydligt att individerna ställdes inför etiska dilemman i förbindelse med sin vilja att kämpa för en bättre värld. Det gällde bland annat i relation till hur genomförandet av deras visioner skulle komma att påverka andra, men också i förhållande till vilka metoder som kunde accepteras för att uppnå de politiska målen, inte minst i fråga om våldsanvändning.

I föredraget är det dessa två aspekter jag koncentrerar mig på: Hur intervjuerna uppfattade sina möjligheter att påverka det samhälle de levde i, samt vilka etiska överväganden de gjorde i resonemangen runt det egna politiska engagemang-
et.

”Ska bli lärare” – i den interkulturella skolan. Berättelser från klassrum om kraftmätningar i korstryck

Åsa Ljungström, Mittuniversitetet, Inst. för humaniora, campus Härnösand

Asa.ljungstrom@miun.se

Detta bidrag analyserar hur lärarstuderande berättar om sina upplevelser i skolan och hur de för ett kursmoment i etnologi observerar och beskriver situationer då skillnad görs, överbryggas eller förebyggs. De skall välja situationer som säger dem något om barns vardagliga skoltillvaro. Ella Johanssons artikel ”Berättelser om

skillnad – berättelser om likhet: Etnografi, värderingar och politik” (1998) ger mig stöd att legitimera etnografiuppgiften till studenterna att upptäcka skillnader.

I skolan korsas maktordningar av olika styrka, räckvidd och hierarki och sätter individer under korstryck. Detta korstryck kan tolkas som tecken på förskjutningar av värderingar i samhället. Antropologen Britt-Marie Thurén för fram dessa begrepp i en modell för analys av genusordning (1996). De inspirerar mig till analys av sammansatta kraftmätningar där utgången inte är given enligt ’förväntad’ medelklassvärdering. Styrka och räckvidd varierar mellan status av ungdom, medelålder, generation, kön, etnisk grupp, religiös grupp och yrkesposition i skolans hierarkier.

Andra-terminsstudenter väntar sig inte att finna några skillnader i skolor, där de redan varit en gång och anammat läroplanens ambitioner att leva upp till jämlikhet i alla avseenden utan diskriminering på någon grund. Ändå gör de upptäckter och återkommer till lärosätet med både rapporter av typen ’svar på ställda frågor’ och berättelser, narrativer, på återkommande teman. Deras erfarenheter kan fylla skalan från idyll till trauma för dem själva och för skoleleverna. Detta ställer etiska krav på uppföljning tillsammans med etnologiläraren. Relationen till deras lokala handledare ställer flera etiska problem. Erfarenheterna är led i förvandlingen från ambitiös student till en lärare som tror på sin förmåga att fylla en uppgift i en skola som alltid skall göras bättre.

Edward äter inte gris. Etiska dilemman i forskning kring kulturella konflikter i en förändrad skola

Rebecka Lennartsson, Uppsala universitet
Herkulez@telia.com

Edward går i en introduktionsklass för asylsökande barn i väntan på uppehållstillstånd eller avvísning. De flesta i Edwards klass är muslimer, liksom läraren. En dag meddelar han i skolan och för sina föräldrar att han inte längre äter gris. Läraren tillåter inte att Edward tar av det muslimska skolmatsalternativet, då han inte är muslim. Föräldrarna blir förtvivlade och försöker förmå sonen att äta fläsk. Edward kräks – och magrar.

Berättelsen är en av flera som delgivits mig av både föräldrar och barn i det pågående projektet Transittliv – erfarenheter och strategier i väntan på asyl. Skolan är platsen där barn och ungdomar möter samhällstrukturer i form av mer eller mindre uttalade och medvetna värderingar, hierarkier och kategoriseringsprinciper. En tid präglad av globalisering och kulturell komplexitet uppreser nya dilemman. I materialet framkommer frustration och konflikter: barn som hamnar i kläm mellan tilldelade och självupplevda kulturella identiteter, föräldrar som uttrycker maktlöshet, misstro mot lärare och andra grupper och rädsla både för utanförskap och alltför stark påverkan. Föreliggande föredrag bygger på ett antal intervjuer och enkätsvar där konflikter mellan olika migrantgrupper framkommit direkt och indirekt. I arbetet med materialet har jag känt mig besvärad av dessa upplysningar. Jag har inte funnit något lämpligt sätt att bearbeta och tolka dem på. Kulturella konflikter i skolvärlden mellan etniska svenskar och invandrare som kategori är väl utforskat. Det finns teorier och begrepp för att analysera diskriminerande strukturer och främ-

lingsfientlighet. Men hur kan man som etnolog förhålla sig till de konflikter mellan olika invandrargrupper som reser påtagliga hinder för undervisningen, och som framkommer i samtal med både elever, föräldrar och lärare? Väjer vi för att analysera samhällsproblem som upprepar nya etiska dilemman? Föredraget presenterar inte resultaten av en undersökning, utan reser ett antal frågor och drar upp linjerna för en tänkt studie.

3. Etnologiska klassiker

Sessionsledare:

Lars-Eric Jönsson, Etnologiska institutionen, Lunds universitet

Lars-Eric.Joensson@swipnet.se

Fredrik Nilsson, Etnologiska institutionen, Lunds universitet

Vilka kan de etnologiska klassikerna tänkas vara? Behöver vi dem? Varför?

Inom dagens etnologi finns en påtaglig ängslighet inför framtiden. Åtminstone är så fallet i Sverige, men kanske även i andra länder. En del menar att etnologi är på väg att marginaliseras, kanske rent av slukas av granndiscipliner. Andra påpekar att ett generationsskifte är på väg inom etnologin, men att det saknas ledargestalter som skulle kunna föra ämnet vidare. Ängsligheten inför framtiden är i stor utsträckning relaterad till en oklar ämnesidentitet som möjligen har sitt ursprung i ämnets expansion vid 1900-talets slut. Denna expansion innebar inte bara att fler studenter sökte sig till etnologin, utan även att etnologin sökte sig till nya empiriska och teoretiska fält. Intet tycktes längre vara främmande för en etnolog att beforska. Expansionen skapade emellertid även en viss vilsenhet eller hemlöshet som vid 2000-talets inledning kommer till uttryck i en allt oftare hörd fråga: Vad är egentligen etnologi?

Att känna vilsenhet och ängslan är förstås inget som etnologer är ensamma om. Men inom andra ämnen finns det standardverk, eller klassiker, som alla läser och förhåller sig till, vilket bidrar till att skapa en ämnesidentitet som verkar på två sätt. Genom att läsa klassiker skapas en känsla av gemenskap oavsett vilken empiri eller teori man för tillfället arbetar med, oavsett vilken institution man är verksam vid. Men, och kanske viktigare, genom att läsa klassiker vet man varför ämnet ser ut som det gör, och därmed blir det också lättare att staka ut möjliga utvecklingsvägar. Det finns något att ta spjörn mot och på så sätt kan såväl vilsenhet som ängslan bearbetas och förvandlas till något konstruktivt.

I motsats till många andra ämnen har emellertid den nutida etnologin till viss del osynliggjort banden med ämnets historia och därmed försvårat en konstruktiv hantering av disciplinär vilsenhet och ängslan. Kanske har ämnets historia underkommunicerats av rädsla för att ämnet ska verka norma-

tivt, en etnologisk kanon går stick i stäv mot den öppenhet och frihet som många av ämnets företrädare förespråkar. Men kanske behöver vi Etnologiska Klassiker?

Syftet med denna session är med utgångspunkt i klassikerbegreppet diskutera etnologisk ämnesidentitet, historia och framtid. Genom att konfrontera etnologisk litteratur med klassikerbegreppet vill vi med sessionen undersöka vad en etnologisk klassiker skulle kunna vara samt vilka eventuella funktioner och innebörder klassikerbegreppet skulle kunna ha i en etnologisk kontext.

Vi har uppmanat sessionsdeltagarna att välja en etnologisk bok och diskutera denna utifrån klassikerbegreppet. Varför är det en klassiker och vilken roll kan den anses spela för ämnets historia och möjligtvis framtida utveckling?

Program

Torsdag 15 juni

13.30–14.30 (Inledningsord sessionsledare. Kurt Genrup, Mats Hellspong)

14.30–15.30 (Outi Lehtipuro, Barbro Blehr, Kjell Hansen)

16.00–17.30 (Jan Garnert, Christer Eldh, avslutningsdiskussion)

Kurt Genrup (Institutionen för kultur och medier, Umeå universitet) – Åke Campbells *Det svenska brödet* (1950)

Mats Hellspong (Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet) – Börje Hanssens *Österlen* (1952)

Outi Lehtipuro (Joensuu Yliopisto, Joensuus universitet,) – Lauri Honkos *Geisterglaube in Ingermanland* (1962)

Barbro Blehr (Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet) – Brita Egardts *Hästslakt och rackarskam* (1962)

Kjell Hansen (Etnologiska institutionen, Lunds universitet) – Sigurd Erixons *Ethnological Investigation of the Present* (1967)

Jan Garnert (Tekniska Museet, Stockholm) – Åke Dauns *En svensk by* (1971)

Christer Eldh (Institutionen för service management, Lunds universitet) –
Billy Ehns Sötebrödet (1975)

Abstracts

Börje Hanssen: Österlen (1952)

Mats Hellspång, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier,
Stockholms universitet
mats.hellspång@chello.se

Börje Hanssen (1917–1979) är en forskare som framstår som en levande klassiker i flera olika discipliner, men kanske främst ändå i etnologi eller folklivsforskning, där han var docent under ett antal år i början av 1960-talet och sedan i slutet av 1970-talet. Hans magnus opus är doktorsavhandlingen *Österlen*, framlagd vid sociologiska institutionen vid Stockholms högskola 1952. Den typ av historiskt inriktad sociologi, byggd på huvudsakligen arkivaliska källor, som avhandlingen representerar, har knappast fått några egentliga efterföljare inom svensk sociologi. För etnologin blev Hanssen däremot, dels genom avhandlingen men än mer genom sin lärargärning vid Institutet för folklivsforskning, en nyckelfigur i förvandlingen på 1960-talet av den då huvudsakligen diffusionistiskt och materiellt inriktade etnologin i riktning mot ett mer samhällsvetenskapligt orienterat ämne. Hanssens kombination av teoretiskt och metodiskt skarpsinne, historisk överblick och förtrogenhet med arkivaliska källor och förmåga att använda både kvalitativa källor och statistiskt material gjorde honom viktig i detta sammanhang. *Österlen* är ett veritabelt kraftprov på närmare 600 sidor. Här finns generella viktiga slutsatser om 1700-talets samhälle, främst kring skillnaderna mellan stad och land och mellan urban och pagan livsstil och livsföring. Men här finns också en mängd detaljkunskap för den som letar i texten, i kartor och diagram och i de nästan osannolikt rika och utförliga fotnoterna, idéer, hugskott, reflexioner, kritiska betraktelser kring de mest varierande sidor av svenskt folkliv i äldre tid. I mitt inlägg kommer jag att gå närmare in på detta, genom att försöka exemplifiera resonemangen från *Österlen*, men jag vill också diskutera Börje Hanssens samlade roll i svensk etnologi, vilka av hans tankar och idéer som har levt vidare hos yngre forskare och vilka som borde kunna göra det i framtiden.

Lauri Honko: Geisterglaube in Ingermanland (1962)

Outi Lehtipuro

outileh@joyx.joensuu.fi

En modern klassiker i en ny läsning

Forskning liknar krigföring i den mening, att forskare likt generaler utvecklar strategier för att vinna tidigare, i stället för aktuella krig. Därför är det svårt att förutse, vilka saker i ett vetenskapligt verk som visar vägen till framtiden.

Många nordiska studenter känner till boken *Geisterglaube in Ingermanland* på grund av Lauri Honkos introduktion *Metodologiska och terminologiska betraktelser* (Tro, sanning, sägen 1973) eller artikeln *Memorat och folktroforskning* (Folkdikt och folktro 1971). I dessa texter guidade författaren i andan av Gunnar Granberg oss bort från "forntro" och "folkdiktning" till att se folklore, berättelser om husrådare, som psykologiska verktyg i ingermanländarnas sociala liv, där människor agerade som innehavare av olika sociala roller. De nya modevetenskaperna psykologi och sociologi gav ramen för tolkningen. Tankar om ord som handlingar låg uppenbarligen i luften: Honko presenterade sin konstruktion några år tidigare än Berger och Luckmann kom ut med sin *Social construction of reality*.

I Finland är etnologi och folkloristik separata vetenskapsgrenar och på sextioalet tänkte jag, att svensk helhetsetnologi skulle vara en lämplig vetenskaplig kontext för den nya post- geografisk-historiska finska folkloristiken som Honko representerade. När kulturanalys sedan intog scenen såg jag folklore – som jag enligt finsk praxis ser det – försvinna. Nu, när den nya finska folkloristiken har mognat och på ett sätt kommit hem igen, kan jag äntligen svara på den frågan – vilket val är det att vara folklorist? – som har sysselsatt mig under flera årtionden.

Efter fyrtio år börjar det också vara uppenbart, att Lauri Honkos viktigaste kontribution till denna utveckling inte ligger i den moderna teoretiska ramen, som Honko själv skisserade, utan i hans egen praxis. Denna praxis, Honkos sätt att umgås med ingermanlänndare, vill jag titta närmare på.

Stringens och spårskifte: Brita Egardts Hästslakt och rackarskam (1962)

Barbro Blehr, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet
barbro.blehr@etnologi.su.se

I förordet till *Den kultiverade människan* (1979) skriver författarna att Brita Egardt har försökt hålla dem i örat när tankarna börjat fladdra. Man kan bli nyfiken för mindre. Vem var Brita Egardt, och hur tänkte och arbetade hon själv som forskare?

I mitt föredrag ska jag tackla den senare frågan genom att tala om Brita Egardts avhandling *Hästslakt och rackarskam* (1962). Närmare bestämt ska jag försöka sätta ord på den blandning av stark förtjusning och respekt som drabbade mig när jag började bekanta mig med boken. Rubrikens "spårskifte" är ett nyckelord i sammanhanget. Hästslakt och rackarskam är en avhandling som ger intryck av börja i ett och sluta i ett mycket annorlunda annat. Samtidigt har den klara problemformuleringar och en utpräglad hypotesprövande grundhållning. Med andra ord förenar den kvaliteter som för Egardts sentida kolleger kanske inte omedelbart framstår som varandras självklara kompanjoner. Redan det är ett skäl att rekommendera den till läsning. Men det finns fler.

Som ram runt presentationen av avhandlingen vill jag fundera över kriterier och premisser för utpekandet av klassiker, och reflektera över några av de frågor om framtid, vilsenhet och ledargestalter som sessionsledarna hänvisade till i sitt upprop.

Sigurd Erixon: Ethnological investigation of the present (1967)
Kjell Hansen, Etnologiska institutionen, Lunds universitet
Kjell.hansen@etn.lu.se

Sigurd Erixon och samtiden

1967 hölls ett symposium kring de utmaningar folklivsforskningen stod inför i och med efterkrigstidens stora samhällsomvandlingar.

Mitt paper utgår från Sigurd Erixons inlägg vid symposiet: Ethnological investigation of the present, men gör också referenser till andra inlägg. Betraktade som enstaka texter kan väl knappast någon av symposiets inlägg sägas nå upp till de krav vi kan ställa på en "klassiker". Men som vetenskaplig händelse utgör symposiet tveklöst just "något klassiskt".

Sigurd Erixon är vid denna tid 79 år gammal och svensk etnologis obestridda nestor. Han är en man med mycket att försvara – inte minst i förhållande till en ny, delvis kritisk, generation på väg framåt. Mitt inlägg kommer att diskutera den bild av ämnet som Erixon och andra målar upp. Jag kommer också att lyfta fram – bl.a. genom ett slags översättningsarbete – den potential som fanns i Erixons vision av en samtidsetnologi.

Vi möter en kunskapssyn här som är strikt realistisk. Vetenskapens uppgift är att kartlägga, förstå och förklara en verklighet som visserligen kan vara svåröverskådlig, men som definitivt är verkligt existerande. Det är verklighetens förändring som gör det nödvändigt för ämnet att nyorientera sig. Nya miljöer och nya sociala grupper har uppstått och måste undersökas av folklivsforskarna. Folket har mångfaldigats och dessutom flyttat på sig.

Det är anmärkningsvärt att så lite utrymme ägnas åt att diskutera teoretiska förskjutningar. Funktionalismens genombrott nämns men problematiseras inte: man kan lätt få känslan av att en ny teori uppstått och måste tas hänsyn till ungefär på samma sätt som nya urbana miljöer uppstått och måste tas hänsyn till.

Samtidigt finns det under symposiet också andra röster, med andra uppfattningar. Med hjälp av dessa ska en forskningsfront – så som den såg ut för fyrtio år sedan – dras upp och diskuteras. Vad vi kan lära av detta återstår att se!

Åke Daun (red.): En svensk by (1971)
Jan Garnert, Tekniska Museet, Stockholm
jgarnert@telia.com

1971 kunde Åke Daun kontaktera att den av honom redigerade "En svensk by, sex etnologiska studier av förändringar i Leksandsbyn Laknäs", äntligen låg färdig. Då hade det gått nästan tio år sedan han med några av sina studiekamrater varit på fältarbete i Leksand. Förutom Åke Daun själv skulle två av de andra författarna ända in på 2000-talet komma att prägla etnologin i Stockholm – Ulia Brück och Mats Hellspong. Planeringen av med boken om Laknäs hade skett under överinscende av två då redan välkända etnologiska profiler, John Granlund och Börje Hanssen.

Uppsatserna i "En svensk by" utgör en illustration till ett klassiskt etnologiskt studieområde. De är i mångt och mycket traditionella, bakåtblickande och handlar om jordbruk, möbler etc, vardera med en touch på slutet som för texten fram till

1960-talets början, då undersökningen gjordes. Att det därtill handlar om Dalarna och att boken ingår i en bokserie om Leksand, där seriebeteckningen innehåller orden "socken" och "beskrivning", signalerar alltsammans att detta är en studie i en klassisk etnologisk tradition. Rötterna heter bland annat Gruddbo, Högsby, Kila och Runnö.

Men boken om Laknäs kom ut 1971, då etnologin börjat förändras radikalt av influenser från inte minst socialantropologiskt håll. Åke Dauns "Upp till kamp i Båtskärsnäs" (1969) kunde både då och nu uppfattas som den uppenbara brytpunkten mellan nya och gamla teorier, metoder och förhållningssätt till sådant som historiskt perspektiv, samtid, fältarbete, det materiella m.m. "En svensk by" framstår än mer som en klassiker och en brytningspunkt genom att Åke Daun i den låter sitt eget kapitel ta utgångspunkten i "samhällsmedlemmarnas kultur, d.v.s. gemensamma värderingar och synsätt ...", som han formulerar det programmatiskt och möjligen demonstrativt i uppsatsens inledande ord.

"En svensk by" är en klassisk etnologisk byundersökning som samtidigt utmanade det då klassiska, med nya förhållningssätt till etnologiska teorier, metoder och målsättningar. Den utgör brytpunkten eftersom man där kan se det som var självklar etnologi in på 1970-talet, samtidigt som vi idag, med facit i hand, ser att det var här som några av det sena 1900-talets etnologiska perspektiv formulerades.

"En svensk by", förstädd i sin egen tid och utifrån det tidiga 2000-talets etnologi, det vill jag diskutera i ett paper på konferensen i juni 2006. "En svensk by" är också användbar för en diskussion om etnologins väg vidare, med nuet som utgångspunkt för tankar om ämnets framtid.

Billy Ehn: Sötebrödet (1975)

Christer Eldh, Institutionen för service management, Lunds universitet
Christer.eldh@msm.lu.se

Perspektiv över tid på den etnologiska blicken

Inom svensk etnologi nämns ibland att böcker, artiklar och annan vetenskaplig produktion har ett "bäst före datum". Tendensen att fånga in något högaktuellt och publicera resultaten innan diskussionen blir hälsovådligt inaktuell har bland annat det självklara syftet att visa på etnologiämnets relevans. Därmed är detta något som även omfattar fler discipliner i ett klimat där universitetens relation till det omgivande samhället diskuteras. Det högaktuella kan såväl syfta till pågående reserang kring begrepp och teori, metoddiskussioner eller det empiriska fältet studien är genomförd inom. Utan tvekan kan detta sägas ha varit framgångsrikt, etnologer inbjuds att delta i bredare offentliga debatter från soffor i tv-studier, radiostationer och nyhetstidningarnas kultursidor. En hel del av de böcker etnologer publicerar säljer och når en bredare publik och ibland en smalare.

Att ständigt vara högaktuell och relevant för samhället kan dock medföra risker. Kontinuerlig teoretisk och ämnesmässig förändring kan hamna alltför nära anpassning. Förutom att vara aktuella vill etnologer också tillföra något annat men vad i består detta? Det vill säga finns det något mer än en etnologisk "blick" som skulle kunna kallas för ett gemensamt etnologiskt perspektiv att luta sig mot när nya fält skall erövrats och nya begrepp skall bemötas och eventuellt integreras i ett etnolo-

giskt synsätt? Ett sätt att besvara den frågan är att undersöka om det finns etnologiska texter som upplevs hålla över tid. Vad är det i så fall som får en text att definieras som "klassisk etnologi"?

En studie som i detta sammanhang fungerar som exempel är "Sötebrödet" av Billy Ehn (1975). Skälen till det är att studien omnämns som nydanande i sin samtid och tillhör vad som i vissa sammanhang benämns som "den nya etnologin". Det var alltså inte självklart att boken från början skulle kunna bli en etnologisk klassiker (en sådan utnämning av sin samtid torde vara en markering att "bäst före datum" redan passerats). Under en längre tid ingick den ofta som referens i etnologiska avhandlingar och var obligatorisk läsning på grundkurser. En viktig fråga är därför om det finns något i studien som är relevant för dagens etnologi. Eller kan studien betraktas som klassisk i bemärkelsen av att vara ett tydligt exempel på sin tids etnologi?

4. Stedets metamorfose: Minner, fortellinger og forvandlinger

Ansvarlig: Eva Reme, Institutt for kunsthistorie og kulturvitenskap, Bergen
eva.reme@ikk.uib.no

Denne sesjonen inviterer til en diskusjon om forholdet mellom *sted*, minner og fortellinger. Dette er relasjoner som på ulike nivå inngår i ulike forbindelser med hverandre; ofte danner de meningsinnhold som rekker ut over det som opprinnelig var investert i dem. Slik blir steder stadig transformert og fylt med ny mening.

Steder og fortellinger om steder kan være basert på private minner som danner utgangspunkt for personlige forhold til sted. Individuelle relasjoner kan og inngår i allianser med offentlige stedsrelaterte fortellinger – for eksempel lokale og nasjonale beretninger.

Steder kan også erobre en mer poetisk betydning. Fascinasjonskraft i gode fortellinger og i kunst kan forankres i steder og danne mål for festivaler, valfartssteder og pilegrimsvandring. Dette reiser spørsmål om hvilket forhold det er mellom det imaginære og det reelle? Hva skal til for at steder mytologiseres og sakraliseres?

Slike fenomen aktualiseres også ved krig og opplevelse av undertrykkende regimer. Hva skjer når steder og minnesmerker politiseres? Hvordan deaktiveres og reformuleres innholdet i minnesmerker? Kan minner og fortellinger gjenerobres fra Historien for å innlemmes i offentlige eller private fortellinger?

I det postmoderne eller senmoderne samfunnet transformeres en rekke gamle nøkkelbedrifter til museer, kulturarenaer og monumenter. Hva karakteriserer disse prosessene og hvilke diskurser utformes rundt disse nye kulturinstitusjonene?

Program

Torsdag 15 juni

- 13.30–14.00 Kulturell monumentalisering i diaspora. En studie av kurderne i London
Haci Akman, Institutt for kunsthistorie og kulturvitenskap, Bergen
- 14.00–14.30 Boerkulturens monumenter – fra apartheid til nasjonal kulturarv
Nils Gilje, Institutt for kunsthistorie og kulturvitenskap, Bergen
- 14.30–15.00 Sted og bilder – fotografiets kulturelle representasjoner
Eva Reme, Institutt for kunsthistorie og kulturvitenskap, Bergen
- 15.00–15.30 Festival, festivalisering, festivalboom
Connie Reksten, Høgskolen i Telemark
- 16.00–16.30 I Sigrid Undsets fotspor
Torunn Selberg, Institutt for kunsthistorie og kulturvitenskap, Bergen
- 16.30–17.00 Nasjonale og industrielle landskap. Monumentaliseringprosesser i Hardangerregionen i 150 år.
Hans-Jakob Ågotnes, Institutt for kunsthistorie og kulturvitenskap, Bergen

Abstracts

Kulturell monumentalisering i diaspora. En studie av kurderne i London
Haci Akman, Institutt for kunsthistorie og kulturvitenskap, Bergen
Haci.Akman@ikk.uib.no

Kurdernes erfaring og kunnskap er komplekst i diaspora og har sin egen diaspora tradisjon. Fra 80-tallet utover forgikk det en vesentlig migrasjon fra alle deler av Kurdistan til ulike land i Europa. En stor del bor i dag i Storbritannia. Bare i London bor det 25 000 kurderne. De aller fleste av disse bor i bydelen Hackney i Nord-Lon-

don. Prosjektet vil undersøke: Hvordan kurdiske diasporasamfunn mobiliserer sin kunnskap ved å monumentalisere den kulturelle identiteten? Fungerer kulturell monumentalisering i diaspora som en overlevelsesstrategi for å skape nye muligheter og alternativer? Hvilke elementer av etnisiteten blir brukt for å skape nye kurdiske diasporaidentiteter og styrke en felles bevissthet om et felles Kurdistan? Hvordan kommer monumentalisering av politiske smerte til uttrykk?

Boerkulturens monumenter – fra apartheid til nasjonal kulturarv
Nils Gilje, Institutt for kunsthistorie og kulturvitenskap, Bergen
Nils.Gilje@svt.uib.no

Den hvite afrikaanstalende befolkningen i Sør-Afrika har røtter tilbake til andre halvdel av 1600-tallet da det nederlandske ostindiakompaniet etablerte seg i Cape Town (1652). Med Cape Town som utgangspunkt bosatte nederlendere, tyskere og franske hugenotter seg i det vestlige Kapplandet. Da Kapplandet ble annektert av britene i 1795, mistet afrikaanderne eller "boerne" (bønderne) mye av den økonomiske og politiske kontrollen over regionen. I 1834–37 startet "Det store trekket", Flere tusen såkalte *Voortrekkers* forlater Kapplandet – med hester og oksevogner – for å finne nytt land i det nordøstlige Sør-Afrika. Etter harde kamper med ulike etniske grupper etableres de første uavhengige boerrepublikkene i 1850-årene.

"Det store trekket" har dannet utgangspunkt for en rekke fortellinger, sanger og minnesmerker innenfor boerkulturen. Etter nederlaget for britene i anglo-boerkrigen (1899–1902) ble nasjonsbygging og kulturarv viktige politiske tema for den hvite afrikaanstalende befolkningen. I løpet av 1920-årene ble afrikaans utviklet til et selvstendig skriftspråk, og boerne la stor vekt på å utvikle egne "nasjonale" institusjoner. Det ble også produsert nye myter og fortellinger om en heroisk fortid i Afrika. I 1930-årene ble det tatt en rekke initiativ for å etablere minnesmerker og monumenter knyttet til "Det store trekket". Det best kjente av disse minnesmerkene er det store Voortrekkermonumentet i Pretoria som ble innviet i 1949. Monumentet ble reist for å minnes de boerne som falt i kampene mot zulukongen Dingane og seieren over zuluene ved Blodrivier (Blodelven) i 1837.

Mitt foredrag fokuserer på bakgrunnen for etableringen av dette monumentet, dets rolle i apartheidstaten og dagens bestrebelser på å omfunksjonere Voortrekkermonumentet til å bli en del av den sør-afrikanske kulturarven. Den symbolske bruken av monumentet vil ha en sentral plass i presentasjonen.

Sted og bilder – fotografiets kulturelle representasjoner
Eva Reme, Institutt for kunsthistorie og kulturvitenskap, Bergen
eva.reme@ikk.uib.no

Alle byer har sine monumenter; ikke utelukkende de som hviler trygt på sine sokler. Også bygninger, bøker og bilder kan fylle krav som rettes mot monumenter. Det er denne siste kategorien – bilder, nærmere bestemt fotografier – som skal være tema for dette foredraget.

Fotografier er svært ofte karakterisert gjennom mangfold, både når det gjelder det

kvantitative så vel som det motivmessige. Ofte blir dette vurdert som positive trekk fordi bildene åpner opp for mer innformelle minner og fortellinger. Andre ganger får det samme mangfoldet negative fortegn. Fotografiene blir vurdert som del av en visuell kultur som har fått prioritet over den "virkelige virkeligheten". Ved å sammenligne fotografier fra ulike perioder, vil jeg diskutere hvorvidt det eksisterer et mangfold eller om bildene først og fremst er uttrykk for en monotoni som understreker deres monumentale karakter. For er det ikke de samme gatene, de samme plassene og langt på vei de samme bygningene som kan gjenfinnes på de ulike fotografiene det ene tiåret etter det andre? Dette er spørsmål som danner grunnlag for å tematisere hvorvidt bilder kan bidra til å definere byen ved å poengtere endrede bygrenser, til minneverdige og historiske bygninger, til hva som skal som betraktes som periferi eller ved å understreke hva som til enhver tid skal betraktes som viktige situasjoner, begivenheter, og personer.

Er med andre ord fotografiene med å gestalte og manifestere minner og fortellinger, samt offisielle fortolkninger og refortolkninger av disse?

Men fotografiet er ikke et transparent medium. Derfor er det også interessant å vurdere enkelte fotografers ulike intensjoner for å "fryse" byens visuelle "virkelighet" på bestemte måter. Er det for eksempel mulig å diskutere fotografer og deres bilder ut fra termer som "tradisjonelle virkeligheter", "konstruerte virkeligheter, ulike "kulturelle virkeligheter" etc? Som utgangspunkter for diskusjonen vil Bergen bli brukt som eksempel.

Festival, festivalisering, festivalboom
Connie Reksten, Høgskolen i Telemark
Connie.K.Reksten@hit.no

På sistesida i avisa Bergens Tidende i løpet av september 2002, ser vi bilete av ein eldre kar. Mannen er kledd i strikkakofte over ei blårutete flanelleskjorte. Den brune fløyelsbuksa ser slitt ut. Hendene held han falda i fanget. Han sitt tungt og trøtt på ein hoggestabbe midt i ein vedhaug. Teksten lyder: "Tid for eple og poesi", vidare kan vi lese at: "Denne helga er det igjen klart for Ulvik Poesifestival – Olav H. Hauge dagane, som vert arrangert i Ulvik i Hardanger anna kvart år" (Bergens Tidende, 20. september 2002). Biletet markerer festivalen, dikt og poesi har blitt til festival, det same har også den avdøde dikteren Olav H. Hauge. På same tid har talet på festivalar så vel som dei emne og område som har blitt gjort til gjenstand for festival kome opp i eit femsifra tal, og runda 30 000 på Europeisk basis. I løpet av dei siste par åra har fenomenet festival blitt eit påfallande trekk i nordisk og norsk kunst- og kulturliv. I dag finst det ein festival for det meste. Det er også tilfelle for poesi- og litteraturfestivalane. Dagens festivalboom vil dermed bli diskutert med utgangspunkt i spørsmålet om det har skjedd eit markant skifte og omveksling av kulturelle identitet i retning av plass, og det vi kan kalle ei nyorientering av kulturell identitet som bygger på evna og komeptansen til nettopp å ta i bruk plassen. Festival er nemleg plass. Den finn stad, er noko vi kan dra innom, sjå og oppleve. Slik tilfelle også er for Ulvik poesifestival. Innlegget vil også diskutere grunnlagsproblematikken rundt festivalen som fenomen og særleg litteratur- og poesifestivalen som studieobjekt. Ved å overskride teksten, og i dette tilfelle det skrivne litterære som einaste og

saliggjerande kjeldegrunlaget opnar den etnologiske tilnærming for ei fortolking av storleikar som kropp, personlegdom, materialitet og plass – det som mellom litteraturvitarar blir sett som litteraturen, poesien og det enkeltstående verket sine "utenforliggande" faktorar.

I Sigrid Undsets fotspor

Torunn Selberg, Institutt for kunsthistorie og kulturvitenskap, Bergen

torunn.selberg@ikk.uib.no

I dette foredraget vil jeg diskutere hvordan fiktive forellinger og fortellinger om forfatteres liv fører til nyskaping, omskaping og gjenskaping av ulike plasser, og med det også skape interesse for stedene på nye måter. Jeg vil her diskutere to steder som er ytterst forskjellige, en liten bygd, Sel i Nord-Gudbrandsdal og verdensbyen Roma. Det som her binder dem sammen er hvordan den norske forfatteren Sigrid Undset og to av hennes romanfigurer anvendes i visse sammenhenger for å gi disse to ulike stedene særskilt betydning. Det foredraget handler om er 1) hvordan fiktive fortellinger og personer brukes til å skape minnesteder (Sel) og 2) og hvordan de kan brukes til å gi en egen dimensjon til steder full av monumenter og minnesteder (Roma).

Dette tema knyttes til en aktuell interesse for å lokalisere historiske romaner, og for å følge i romanpersoners fotspor. Et annet viktig spørsmål er forholdet mellom steders materialitet og stedsfortellingene. Hvordan forholder fortellingene seg til steders materialitet? Bekrefter de hverandre? Gir lokaliseringen fortellingen en særlig betydning, og gir fortellingen bygninger, monumenter og landskap nye betydninger? Blir fiktive fortellinger reelle når de lokaliseres, og blir steder med en overveldende materialitet og historie mer gripbare når de får en gjenkjennelig fortelling knyttet til seg?

Nasjonale og industrielle landskap. Monumentaliseringsprosesser i Hardangerregionen i 150 år

Hans-Jakob Ågotnes, Institutt for kunsthistorie og kulturvitenskap, Bergen

hans.agotnes@ikk.uib.no

Hardangerfjorden har siden midten av 1800-tallet hatt en framtrekkende plass i forestillingen om det norske landskapet. Denne naturen, med fjord og fjell, bre og fosser, ble en turistattraksjon og framstod etter hvert som innbegrepet av det nasjonale. Dette bildet av fjordlandskapet er blitt reproduisert siden både i markedsførings- og i nasjonsbyggingssammenhenger. De lokale museene har plassert sin formidling av lokal kulturhistorie innenfor denne konteksten og har på denne måten bygd ut forestillingen om det nasjonale Hardanger og gitt den nye materielle holdepunkter gjennom museumsanlegg og samlinger.

Hardanger har de siste hundre år også vært en viktig industriregion. Bildet av det industrielle Hardanger framstod lenge som et dementi av det romantiske nasjonale landskapet – industrirøyk og store fabrikkane passet ikke inn og satte en brå stopper for turisttrafikken til industristedene. Også av andre grunner har det indu-

strielle ikke vært noen integrert del av det herskende bildet av Hardanger. Selvforståelsen på industristedene hadde orienteringer som brøt med det nasjonale, rurale og tilbakeskuende som ellers preget bildet av regionen. De siste 20 årene har også industrien blitt interessant som historie. Den er blitt utsatt for musealisering og bildet av industristedets landskap er dermed i ferd med å endre seg grunnleggende.

Innlegget vil drøfte hvordan det samme landskapet kan danne utgangspunkt for monumentaliseringsprosesser der helt forskjellige fortellinger bidrar til å perspektivere stedet.

5. Frågelistans framtider. Förändring och förnyelse.

Sessionsledare: Tove Fjell, IKK, Universitetet i Bergen, Norge
(tove.fjell@ikk.uib.no)

Lena Marander-Eklund, Åbo Akademi, Finland
lmarande@abo.fi

Susanne Nylund Skog, etnologi, Stockholms universitet, Sverige
(sun.skog@etnologi.su.se)

På senare tid har frågelistan som insamlingsmetod rönt ett allt större intresse i de nordiska länderna. Vi vill i denna session problematisera användningen av nytt såväl som äldre frågelistmaterial ur metodologiska, etiska och reflexiva aspekter. Var går gränsen för vad vi kan fråga om? Finns det speciellt känsliga och problematiska ämnen? I vilka sammanhang är frågelistor och frågelistsvar användbara och hur kan de användas i kombination med andra källor och metoder?

Sessionen tar sin utgångspunkt i frågelistan som metod och de omdaningar som den står inför. Vi frågar oss vilka möjligheter frågelistorna erbjuder framtida etnologisk och folkloristisk forskning och hur de i så fall ser ut.

Program

Onsdag 14 juni

- 14.30–15.00 Den etnologiska kunskapen och frågelistan
Christian Richette, Nordiska museet, Stockholm
- 15.00–15.30 Right questions, wrong answers – or the other way around?
Pia Olsson, Institute for Cultural Research, Department of
Ethnology, University of Helsinki
- 15.30–16.00 *Bröllop på 50-talet*. Konstruktion av kvinnligheter i ett frågelistsvar
Lena Marander-Eklund, folkloristik, Åbo Akademi

- 16.00–16.30 Fasta meddelare – eller inte
Dan Waldetoft, Nordiska museet, Stockholm
- 16.30–17.00 Internet som komplement till frågelistor? Forskningsetiska
funderingar
Charlotte Hagström, Etnologiska institutionen med Folk-
livsarkivet, Lunds universitet

Abstracts

Den etnologiska kunskapen och frågelistan
Christian Richette, Nordiska museet, Stockholm
christian.richette@nordiskamuseet.se

Jag vill i mitt föredrag diskutera hur den etnologiska kunskapen växer fram med utgångspunkt i frågelistan. Idag är vi medvetna om att det inte finns någon kumulativ kunskapsutveckling. Vi måste allt mer uppmärksamma hur den etnologiska kunskapen står i relation till det etnologiska vetandet. Ett vetande som vi menar är den "savoir faire" som man som etnolog skaffar sig genom både praktiska och teoretiska erfarenheter.

Frågelistsvaren har sedan lång tid skapat stora mängder av etnologiska och folkloristiska "fakta" som har haft en betydande roll för uppbyggandet av en etnologisk och kulturhistorisk kunskap, inte minst när det gäller de omfattande karteringsarbeten som förekommit i syfte att finna kulturgränser, kulturområden och spridningsvägar. Idag har frågelistsvaren, genom att de framförallt vänder sig till meddelarnas egna erfarenheter allt mer kommit att betraktas som berättelser och då framförallt av självbiografisk karaktär. Det finns också idag en viktig epistemologisk diskussion om material och metoder i många böcker som till exempel i "Frågelist och berättarglädje" och "Frågelistan som källa och metod". I min presentation vill jag tillföra den epistemologiska diskussionen en historisk dimension där jag vill peka på att arbetet med frågelistor egentligen har en längre historia än den som vi gärna föreställer oss. Att skicka ut frågor eller instruktioner till korresponderande medarbetare kan, åtminstone här i Norden, härledas från de "Rannsakingar av antikviteter" som genomfördes under 1600-talets första decennier.

Den fråga som jag vill ställa utifrån en genomgång av frågelistan genom tiderna är om det med hjälp av en intertextuell analys och en genealogisk metod är möjligt att skriva en frågelistas historia. En sådan historisk beskrivning kan ge oss insikter i hur den etnologiska kunskapen växer fram men också hur frågelistan kan fortsätta att finnas med som material och metod i framtiden. Frågelistan har fortfarande sin givna plats i den etnologiska diskussionen och kommer sannolikt att ha en framtid, något som säkert de andra föredragen i den här sessionen också kommer att visa.

Right questions, wrong answers – or the other way around?

Pia Olsson, Institute for Cultural Research, Department of Ethnology, University of Helsinki
pia.olsson@helsinki.fi

The National Board of Antiquities in Finland arranged an inquiry into the position of women in 1985 (*Naisen asema/The status of women*). The questions dealt with women's lives and social relations, and specific parts of them covered the distribution of work between men and women and among women. Another of the themes concerned the effects of the wartime period. The institute received over 1,000 responses, comprising over 20,000 pages of text. At its time the theme of the questionnaire represented modern perspective in ethnology, even though the questions were somewhat traditional: the gender perspective was (and is) still to come into Finnish ethnology.

One of the main themes in my present research project *From War to Peace – from Crisis to Normality?* is the possible change in women's role in the Finnish countryside during the post-war years of 1945–1960. To analyse the change I will use the answers reserved to the questionnaire *The status of women*. The theoretical context in my research is based on the problems involving the nature and use of oral-history material in ethnological research and gender-based place and space discourses.

My paper will discuss the problems that appear when we make questions to old oral history material that is collected with different starting points than the research at hand. How can I use modern gender based theoretical context with a material which primarily purpose was to file certain concrete facts about women's work? The problems involve both methodological and ethical questions i.e. what kind of questions are possible or accepted to make and how should/could I take into account not only the status of women but also the status of the informants.

Bröllop på 50-talet. Konstruktion av kvinnligheter i ett frågelistsvar
Lena Marander-Eklund. Åbo Akademi, folkloristik, Finland.
lmarande@abo.fi

Som folklorist med en speciell förkärlek för berättelser och berättande är det intressant att analysera frågelistsvar som berättelser. Det här innebär att man som forskare inte enbart ser frågelistsvaren som självbiografiskt material utan som formmässigt sammanhängande återgivningar med en tydlig början och ett tydligt slut där händelser återges i kronologisk ordning (Labov 1972). Centralt blir här inte enbart vad som återges utan även hur det görs. Därför blir det meningsfullt att applicera ett performansanalytiskt (Hymes 1975) synsätt på frågelistsvaren.

I detta föredrag kommer jag att analysera ett frågelistsvar om bröllop på 50-talet ur ett genusperspektiv med avseende på synen på äktenskap och familj. Den centrala frågan här är hur kön konstrueras i berättelser om bröllop och vad säger konstruktionen om kön om synen på äktenskap och familj? Den förståelse av genus som jag använder mig av är den som Joan Scott för fram (Scott 1988). Scott uppfattar genus som något konstruerat och relationellt eller med andra ord som upplevda, föreställda och ordnade könsskillnader (jfr Nylund Skog 2002). Frågan här blir då vilken

kvinnlighet som konstrueras i svaren och hur de står i relation till andra normativa kvinnligheter. Min studie fokuserar på hur frågelistsvar om 50-talet kan ses som representationer av såväl personliga erfarenheter som samhällspolitiska ställningstaganden gällande synen på äktenskap och familj.

Fasta meddelare – eller inte

Dan Waldetoft. Nordiska museet, Stockholm, Sverige

dan.waldetoft@nordiskamuseet.se.

Från början användes i frågelistverksamheten fasta så kallade ortsmiddelare, som besvarade de olika frågelistorna. Det ansågs självklart att ortsmiddelaren vände sig till olika sagesmän för att inhämta närmare upplysningar om den efterfrågade företeelsen. Sagesmännen var oftast äldre, minnesgodra personer i lokalsamhället. Namnen på de sagesmän som intervjuats, tillsammans med andra relevanta uppgifter, angavs i frågelistans inledning. Således var det många gånger flera personer som stod för den kunskap som gavs i frågelistsvaret. Det avgörande var att frågelistsvaret redogjorde för de lokala förhållandena så utförligt och sanningsenligt som möjligt, och helst så långt tillbaka i tiden som sagesmännen kunde minnas.

Idag skriver meddelarna uteslutande om sina egna erfarenheter, i varje fall är det vad vi vill att de ska göra. Skaran av fasta meddelare, många har varit meddelare sedan årtionden, besvarar alltså frågelistor på olika teman, det kan vara allt från bruket av behå till julfirande och synen på kungahuset. Somliga frågelistteman har i stort sett alla meddelare egna erfarenheter av, medan i andra fall kan erfarenheterna av den efterfrågade företeelsen vara obefintliga eller högst begränsade.

I andra sammanhang, vid intervjuer och deltagande observationer, vänder vi oss däremot till olika personer eller grupper beroende på undersökningens inriktning – vi uppsöker med andra ord olika fält.

De två institutioner/arkiv i Sverige (Nordiska museet och Folklivsarkivet) som har en permanent frågelistverksamhet, skickar båda ut sina frågelistor till fasta meddelare. Jag vill i mitt föredrag diskutera fördelar och nackdelar med att ha en fast meddelarstab.

En fördel är naturligtvis att det är lättare att skicka ut frågelistorna till samma personer än att för varje ny frågelistasöka upp nya möjliga skribenter. Meddelarna är dessutom personer som man vet är intresserade av att skriva och berätta om sig själva. Det ges också möjlighet att följa enskilda meddelare under en längre tid. Man kan också säga att kontexten till varje enskilt frågelistasvar blir större då det finns mer material (fler frågelistasvar) av meddelaren i arkivet.

Till nackdelarna hör att meddelarna ibland får frågelistor på områden som de inte är särskilt förtrogna med eller intresserade av, men kanske ändå besvarar frågelistan. Här uppkommer då frågan om vilken kunskap det är som vi får – och vilken kunskap vi vill ha. Vill vi ha kortfattade frågelistasvar från meddelare som inte har så mycket att säga om det vi frågar efter? Till frågan om vilken kunskap vi får hör också meddelarstabens sammansättning, som är påfallande homogen, i varje fall beträffande kön och ålder – och etnisk härkomst.

Internet som komplement till frågelistor? Forskningsetiska funderingar
Charlotte Hagström
Etnologiska institutionen med Folklivsarkivet, Lunds universitet
charlotte.hagstrom@etn.lu.se

Första gången jag arbetade med frågelistor var i samband med mitt avhandlingsarbete. Då formulerade jag frågelistan Fäder och faderskap. Sedan dess har det blivit ytterligare tre listor i samband med forskningsprojekt: Namn och identitet, Livets högtider och Träd. Som arkivarie vid Folklivsarkivet har jag också varit med och formulerat flera dokumenterande listor samt på olika sätt deltagit i arbetet med arkivets samtliga listor sedan år 2000.

Jag tycker fortfarande frågelistor är en utmärkt metod som snabbt och relativt enkelt ger ett stort material som kan användas på olika sätt. Samtidigt blir metodens begränsningar allt tydligare. Meddelarstabens sammansättning gör att vissa ämnen och frågeställningar inte fungerar särskilt bra. Jag har i min forskning därför valt att arbeta parallellt med frågelistor, intervjuer och upprop i olika media. Under senare år har jag också alltmer använt mig av Internet, där jag bl a följt diskussionerna i olika diskussionsfora. Inläggen där, liksom texterna på privatpersoners webbsidor, har mycket gemensamt med såväl intervjuer som frågelistsvar och fungerar därför utmärkt tillsammans med dessa. Det rör sig dock om olika materialkategorier skapade med olika syften och av personer med olika uppfattningar om vem som läser texterna, varför och på vilka sätt de kan komma att användas.

I mitt inlägg diskuterar jag användningen av Internetmaterial som komplement till frågelistsvar och intervjuer utifrån de etiska problem ett sådant användande medför. Kan, får och bör vi som forskare använda detta material på samma sätt som vi använder oss av frågelistsvar? Som Tove Fjell (2005) frågar sig: innebär det faktum att någon offentliggjort sina tankar på Internet att han eller hon därmed också anser att det är offentligt och kan användas av vem som helst?

6. Från kulturuttryck till kulturarv

Sessionsledare:

Stefan Bohman, Musikmuseet, Stockholm

stefan.bohman@musikmuseet.se

Kulturarv är effekten av en mycket viktig metamorfos. Av en oändlig mängd kulturuttryck i samhället väljer vi att befördra vissa till s k kulturarv. Det kan handla om materiella eller immateriella företeelser såsom föremål, hus, miljöer, människor, musik m fl vilka definieras som värdefulla, isoleras från andra företeelser och ges vissa symbolvärden. Somliga kulturarv hamnar då på museum, blir kulturminnesmärkta eller får allmänt en högre status. Denna process pågår ständigt och är uttryck för rådande ideologi- och maktförhållanden i samhället. Metamorfosen från kulturuttryck till kulturarv är en del av det historiebruk som är väsentligt för alla grupper i samhället. Kulturarv är helt enkelt ett av historiebrukets mest användbara redskap och är därför ett viktigt studieobjekt, inte minst för etnologer. Det är en metamorfos som berör oss alla. Allt är inte kulturarv, men allt kan bli kulturarv!

I sessionen ges flera exempel på olika kulturarvsprocesser – symboliseringen av en ort som nationellt speciell, objektifieringen av folkmusik, kanoniseringen av populärmusik och vad som händer när kulturarvets representation möter betraktaren.

Program

Fredag 16 juni

14.30–15.00 Kulturarv som forskningsobjekt
Stefan Bohman, Musikmuseet, Stockholm

15.00–15.30 A little bit of Denmark, Disney, or something else.
Hanne Pico Larsen, University of California, Berkeley

- 16.00–16.30 Ett kulturresevat mellan scenografi och förgänglighetens poesi.
Håkan Berglund-Lake
- 16.30–17.00 Folkmusik som kulturarv
Johanna Björkholm
- 17.00–17.30 Kanonisering av populärmusik
Alf Arvidsson, Institutionen för kultur och media, Uppsala universitet

Abstracts

Kulturarv som forskningsobjekt
Stefan Bohman
stefan.bohman@musikmuseet.se

Alla samhällen använder sig av historia, av sociala och politiska skäl. Kulturarv är ett synligt instrument i detta historiebruk. Allt är inte kulturarv, men allt kan bli kulturarv – därför att somliga kulturuttryck blir lämpliga att prioritera, av ideologi- och maktsskäl. Jag vill resonera om teorier och metoder för att förstå dessa processer. Hur har grundläggande ideologier som t ex nationalism, marxism och rasism påverkat konstruktionen av kulturarv? Hur har maktcentra som t ex stat respektive professionella inom kulturarvssektorn kämpat om tolkningsföreträde av kulturarv? Vilka tidsaspekter finns vid definition och symbolisering av kulturarv?

A little bit of Denmark, Disney, or Something Else?
Hanne Pico Larsen
hannepic@berkeley.edu

The topic is the Cultural Landscape or environment in the quaint California city, Solvang. With it's distinguished architecture and the Danish cultural canon and presumed Danish-ness on display – "A little bit of Denmark" is offered for sale to the 1.5 mill. tourists visiting the town every year. But are the marks on the land really Danish? Is it an emotional/cultural landscape to the inhabitants and the tourists? Or is it a pure Disneyfield heritage theme park?

Ett kulturresevat mellan scenografi och förgänglighetens poesi
Håkan Berglund-Lake
hakan.berglund-lake@miun.se

För drygt 30 år sedan lades sågverket i Marieberg ned. Platsen fortsätter att existera, men folk har en känsla av förlust, av att vara åsidosatta. Det finns en uppfordran till motstånd, att bli sedda. Ett sätt att göra detta på är att förvandla delar av bygden till ett kulturarv. En lokalhistorisk förening vill bli skapa ett "levande museum" som ska berätta om samhällets och sågverkets historia. Vad händer då när kulturarvets representation möter betraktaren? Det finns hela tiden något annat, som går utöver berättandet, något i det materiella som talar direkt till oss. Fokus är lagd på vad platsen och tingen gör med besökaren, hur platsen och tingen ger återskall i besökaren bortom de tillrättalagda berättelserna.

Folkmusik som kulturarv
Johanna Björkholm
johanna@folkmusik.fi

Jag vill se på den kulturpolitiska sidan av folkmusikens historia, och peka på att den immateriella kulturen kan fungera som kulturarv enligt samma mönster som den materiella. Det vi idag kallar "folkmusik" är en genre som utformats av forskare och insamlare inom den bildade klassen. I allmogesamhället fanns ingen "folkmusik". Min utgångspunkt är att folkmusiken har objektifierats, så att den uppfattas som konstant och självklar. Folkmusiken idag kan då ses som en symbol för det förflutna och för nationell/regional särart. Symbolvärdet i sig blir ett argument för att folkmusiken ska ses som ett kulturarv.

Kanonisering av populärmusik
Alf Arvidsson
alf.arvidsson@kultmed.uu.se

Kanonisering innebär att vissa element tillskrivs status av att vara omistliga i ett längre tidsperspektiv. Populärkultur utmärks av att vara till för stunden, men likväl så lyfts vissa populärkulturella yttringar in i kanoniseringsprocesser. Med utgångspunkt i olika former av populärmusik kommer jag att presentera olika processer/mekanismer/scenarios som producerar kulturarvsmärkning.

7. Försvinnanden

Sessionsledare:

Simon Ekström, etnologi, Stockholms universitet

simon.ekstrom@etnologi.su.se

Denna session diskuterar olika aspekter av *försvinnanden*. Alla har vi ett förhållande till den eller det som upphört att finnas till, som tappats bort, tappat bort sig, eller bara försvunnit ur sikte. I sessionen avhandlas försvinnanden på olika nivåer och kopplade till vitt skilda teman. Två sammanhållande fokus utgörs av *region* och *plats*, samt *kropp* och *sexualitet*. Ett antal försvinnanden som tangerar de förra begreppen – alltifrån det försvunna östblocket till de flyktiga och föränderliga zoner där stad och landsbygd trängs om att få definiera utrymmet – diskuteras i sessionens första hälft. Den andra halvan ägnas åt försvinnande som istället utspelar sig mot en fond av sådana normerande förväntningar som reglerar exempelvis åldrande, begär och upplevelser av förlust. Lite utanför dessa båda samlande rubriker ramas sessionen in av två ytterligare föredrag som resonerar dels kring försvinnanden som en form av kulturell mystik, och dels går in på några samtida önskemål om själva kulturbegreppets snara försvinnande.

Program

Onsdag den 14 juni

- 14.30–14.35 Inledning
- 14.35–15.00 Borta? Om försvinnandets kulturella mysterier
Billy Ehn, Umeå universitet, Kultur och medier/etnologi,
och Orvar Löfgren, Lunds universitet, etnologi
- 15.00–15.25 Var/vem är man när man försvunnit?
Anna Sofia Lundgren, Umeå universitet, Kultur och medier/
etnologi
- 15.25–15.50 Kroppsliga möten
Eva Karlsson, Mångkulturellt centrum/Stockholms univer-
sitet, etnologi

- 15.50–16.15 Ta bort åren runt ögonen och återfå gnistan i blicken. Om reklam och åldrande
Karin Lövgren, Linköpings universitet, Tema äldre och åldrande
- 16.15–16.40 Om hon vore död kunde jag åtminstone sörja henne: om maskulinitet, män och försvinnanden i skilsmässorelaterade livskriser
Anna Hagborg, Södertörns högskola, etnologi
- 16.40–17.00 Diskussion: försvinnanden och plats

Torsdag den 15 juni

- 10.30–10.55 Flyktiga landskap
Katarina Saltzman, Göteborgs universitet, etnologi
- 10.55–11.20 "Om vi nu ska bli som Europa"
Karin S. Lindelöf, Baltic and East European Graduate School (BEEGS), Södertörns högskola, samt Stockholms universitet, etnologi
- 11.20–11.45 Levnadsberättelser efter kommunismens fall
Katarzyna Wolanik Boström, Umeå Universitet, Kultur och medier/etnologi
- 11.45–12.10 Kultur. Ett begrepp i reservat
Simon Ekström, Stockholms universitet, etnologi
- 12.10–12.30 Avslutande diskussion

Abstracts

Borta? Om försvinnandets kulturella mysterier
Billy Ehn, Umeå universitet, Kultur och medier/etnologi
billy.ehn@kultmed.umu.se
Orvar Löfgren, Lunds universitet, etnologi
orvar.lofgren@etn.lu.se

Var ligger borta? I försvinnandets tankevärld är "borta" ett centralt begrepp – och samtidigt ett av de mest försummade. Det kan låta konstigt i det här sammanhanget. Etnologin startade ju som försvinnandets vetenskap. Folklivsforskarna rörde sig allt mer hemtamt i kulturella ruinlandskap, på jakt efter spår och kvarlevor av det som en gång varit.

Men idag verkar analysen av försvinnandets processer vara ett underutvecklat tema, utom kanske när det gäller den kulturella organisationen av minne och glömska.

Medan vi har begrepp för att förstå hur ting långsamt slits eller bryts ned står vi ofta mer handfallna när vi ska beskriva hur vanor, tänkesätt, stämningar eller värderingar försvinner. Hur kan ett studium av försvinnandet utveckla kulturalysen? Bortkommenhet är bara en av dess många gestalter, både som metod och som studieobjekt.

För det första ter sig försvinnandet som ett *mystifierande begrepp*, som används för att beskriva en svärgripbar process. Våra förklaringar av försvinnande skrivs ofta i passivum. Plötsligt är något bara som bortblåst eller uppslukat, men av vem och vart? En morgon vaknar man upp och konstaterar att kärleken dunstat, eller arbetslusten. Vart tog den jag en gång var vägen? Efteråt inser man kanske att detta pågått under en tids omärklig nedvittring. Hur går sådana diffusa processer till? Försvinnandet kan också skrivas i aktivum, som ett målmedvetet förbrukande där folk gör sig av med tankar, ting och relationer.

För det andra har försvinnandet mycket varierande *känslomässiga laddningar*. Det mesta, ja allt måste ju försvinna för att ge plats åt det som ska bli till. Ändå kan motståndet vara starkt mot hotande förluster och saknaden enorm efter det som är borta. Försvinnandet flätas samman med sorg och längtan, men även med förundran, lättnad och likgiltighet.

För det tredje skapar försvinnandet en *frånvarons dynamik*. Det vardagliga nuet är byggt på det som inte längre finns kvar: gårdagen, de avklarade uppgifterna, de döda, det bortkastade. Tomrummen efter det som försvunnit är med om att ge mening åt det som nu existerar. Men det frånvarande sänder dubbla budskap. Minns! Glöm! Det försvunna spökar som historia, minne, arv eller vägrar att någonsin visa sig igen.

För det fjärde kan försvinnandet vara en *livsstil och ett förhållningssätt*. Alla äger inte förmågan att stanna kvar, vara uppmärksam och ta ansvar för det som sker. De flyr i egna tankar, slutar lyssna eller lämnar scenen, familjen, vännerna. Det som är oåtkomlighetens frihet för den ena är smärtsam förlust för den andra.

Försvinnandets *materialitet* är slutligen en oupphörlig övning i att stå ut med allt levandes ofrånkomliga icke-existerande. Vart tar det vägen? Det dagliga borttappandet av strumpor, nycklar, issskrapor och plånböcker är en allvarsam lek med den slutgiltiga förlusten. Tingens kurragömma är en irriterande påminnelse om tillvarons kollaps, när det inte längre finns någon som gömmer sig.

Vår tanke är att det försvunna befinner sig i ständig rörelse och slår sig ned där det finns ett utrymme. Var och en av oss är en mottagare av det som andra glömt, förlagt eller förlorat. Varje jag är ett bortaställe. Svaret på frågan om var borta ligger är alltså: här! Mycket av det som jaget är, minns, tänker och känner är något som försvunnit från andras liv och de tar i sin tur hand om det som jaget har gått miste om. Tillvaron är en flyttkarusell, där känslor, ting och minnen byter plats. Det innebär att försvinnanden kan analyseras som en chimär. I form av symboliska negationer – borta, inte här, hemifrån – döljer de att skillnaden mellan det som finns och det som inte finns kanske är mindre än vi vågar tänka.

Var/vem är man när man försvunnit?

Anna Sofia Lundgren, Umeå universitet, Kultur och medier/etnologi
annasofia.lundgren@kultmed.umu.se

Mycket av den litteratur som behandlar mångfald i skolan gör så dels utan att särskilt problematisera mångfald avseende sexualitet, dels genom att göra mångfalden – och problemen med den – till något som finns bland *elever*. Lärarna själva försvinner från agendan, de blir ofta den osynliga norm som ska lära sig att ”hantera” och ”undervisa” i mångfald.

I mitt projekt som berör heteronormativitet i skolan har jag talat både med blivande lärare och lärare som arbetat i många år – både heterosexuella, bi- och homosexuella – om hur de upplever sin yrkessituation. I flera av dessa intervjuer har ordet ”försvinna” återkommit. Det har emellertid skett på lite olika sätt med olika betydelser. Ibland används det aktivt och uttalat för att beskriva en upplevelse. Andra gånger talar man mer indirekt och med andra ord, t ex om ”omöjliga fält”, saker som man måste hålla utanför lärargärningen eller benämna på andra sätt. Känslan av att försvinna kan infinna sig både för dem som är öppna med sin homosexualitet och för dem som valt att inte tala om det. Ibland antyds försvinnandet bara genom en stor tystnad, andra gånger som ett aktivt hävdande av att problemet inte finns.

Jag tänker mig att användandet av försvinnande-metaforen pekar på något väsentligt i erfarenheten av att arbeta eller förbereda sig för att arbeta som lärare i svenska skolan. Det verkar i alla fall som att tal om homosexualitet, öppenhet och lärargärning/kollegium sällan är oproblematiskt.

Vad betyder det att försvinna? Var/vem är man när man försvunnit? Vad gör dessa erfarenheter och sättet att tala om dem? Vad bygger de på för identiteter? Hur går det egentligen till när man försvinner, vad innebär det och vad försvinner man från? Vad blir kvar? Och hur kan man beskriva kulturella sammanhang som frammanar dessa erfarenheter och språkbruk?

Kroppsliga möten

Eva Karlsson, Mångkulturellt centrum/Stockholms universitet, etnologi
eva.karlsson@mkc.botkyrka.se

En vårdform ofta presenterad med positiva förtecken är *palliativ vård*. Denna vård kan kort beskrivas som lindrande vård i livets slutskede där målet inte är att bota utan istället att lindra symtom och öka välbefinnandet för vårdtagaren. De vårdtagare som i första hand får ta del av denna vårdform har en diagnosticerad obotlig cancersjukdom, där döden antas inträffa inom en överskådlig framtid. Palliativ vård presenteras ofta, av vårdpersonal och i olika texter, som en helhetsvård där man ser till hela människan och allt som är förknippat med att vara människa, såväl fysiskt som psykiskt, socialt och existentiellt.

Vårdtagarna inom den palliativa vården befinner sig i olika faser av sin sjukdom, somliga är uppe och går och sköter sig i stort sett själva medan andra är sängliggande och i stort behov av omsorg. Här blir mötet mellan vårdpersonal, vårdtagare och också anhöriga på ett påtagligt sätt mer intimt och kroppsligt. Ljumskar luftas, avföring diskuteras, kroppen släpper ifrån sig diverse lukter, vätskor och ljud.

[Mitt inlägg kommer jag att prata om vad det är som sker i dessa "kroppsliga" möten mellan vårdpersonal, vårdtagare och anhöriga (och var befinner sig forskaren i sammanhanget?). En tanke jag har är att pröva hur bland annat Judith Butlers teorier kring kropp, kön och sexualitet kan användas i en diskussion om strategier som används i vårdssituationen för att hantera och (kanske) neutralisera dessa ofta intima möten med och mellan kroppar. Några frågor jag ställer mig är: Vad finns med i mötet? Vad försvinner? Vilka positioner intar aktörerna? Vilken kropp skyddas mot vilken kropp?

Några nyckelord i sammanhanget är värdighet, helhetssyn, intimitet och professionalitet.

Ta bort åren runt ögonen och återfå gnistan i blicken. Om reklam och åldrande
Karin Lövgren, Linköpings universitet, Tema äldre och åldrande
Karin.lovgren@isv.liu.se

"Ta bort åren runt ögonen och återfå gnistan i blicken!"¹

Det finns dom som säger att allting har sin utgångspunkt i existentiella frågor, att allt handlar om livet och döden. /.../ Rynkrämen har sin botten i något som sitter otroligt mycket djupare. Kvinnor är ju rädda för att bli gamla och fula. Män är rädda för att dö. Det är egentligen dom två utgångspunkterna för all reklam tror jag. /.../ Jobbar man med sminkkrämer så är man jävligt medveten om att det är på det viset. /.../ Det har inte någonting med logik att göra, utan man måste förstå att logiken är satt ur spel, det finns andra krafter som driver människor. (Projektledare på reklambyrå).

I mitt paper kommer jag att diskutera ålder och åldrande utifrån ett par reklam-exempel. Detta är en del av mitt pågående avhandlingsprojekt. Med utgångspunkt i intervjuer med verksamma inom reklam, representanter för kosmetikaföretag, och journalister, samt utifrån reklam i några tidskrifter, skriver jag om:

Föreställningar om försvinnande skönhet. Rådslan för att åldras som kvinna, som citatet talar om, appelleras till i kosmetikareklamen. Utgångspunkten är att kvinnans skönhet försvinner med stigande ålder. I reklamen gestaltas drömmen om ett bromsat synligt åldrande. Här anas också en tankefigur enligt vilken korrespondensen mellan vår inre och yttre ålder försvinner med stigande ålder. Rätt ögoncreme kan bistå kvinnan att med sitt yttre kommunicera kraften hon fortfarande känner och skapa en överensstämmelse mellan hur gammal hon känner sig som och hur gammal hon utifrån sitt yttre uppfattas vara. "Se lika ung ut som du känner dig", som det uttrycks i ett annat reklamexempel.

Försvinnande nyfikenhet och liv... Några av de intervjuade reklamarna liknar vuxenhetens ansvar och förpliktelser med en vertikal död, en transportsträcka till den fysiska, horisontella, döden. I denna metaforik finns en syn på människans utveckling där hon formas under tonåren, och vart efter hon åldras minskar hennes föränderlighet och utveckling.

Ytterligare en aspekt av försvinnande ekar i intervjuernas beskrivningar av att det är en belastning att vara äldre som reklamare. *Erfarenheten av vad det innebär att*

1. Slogan från reklam för Clarins ögoncreme. Tara nr 3 2006, Femina nr 3 2006.

vara ung försvinner – bara den som själv är ung anses kunna kommunicera med unga.

Om hon vore död kunde jag åtminstone sörja henne: om maskulinitet, män och försvinnanden i skilsmässorelaterade livskriser

Anna Hagborg, Södertörns högskola, etnologi

anna.hagborg@sh.se

Mitt konferensbidrag behandlar försvinnanden i förhållande till sorg. Men mitt bidrag behandlar inte sorg i den meningen vi vanligtvis föreställer oss. Jag undersöker istället några aspekter av vad det innebär att sörja en människa som inte avlidit och som man måste ha mer eller mindre kontinuerlig kontakt med.

Vi tänker oss ofta att sorg och rätten att sörja är företeelser som på ett oproblematiskt sätt hänger ihop, men mina diskussioner rör sig i spänningsfältet mellan kollektiva föreställningar om legitim sorg, respektive erfarenheter hos sörjande människor vars sorg inte betraktas som legitim av omgivningen. Hur påverkar närvaron eller frånvaron av ett offentligt erkännande av sorg människors förmåga att gå vidare med sina liv? Den empiriska grunden för min undersökning består av samtal med män som sökt sig till mansjourer eller manliga kriscenter för att få stöd i samband med skilsmässorelaterade livskriser.

I livskriser av det här slaget får sorgen en något annorlunda karaktär än vid dödsfall. Hur hanterar man sorgen efter försvinnanden som inte är totala? Hur kan vi förstå relationen mellan sorg, närvaro och frånvaro i situationer där frånvaron inte är absolut?

Hur kan vi förstå skillnaden mellan fysisk och social frånvaro och vilka konsekvenser får dessa olika former av frånvaro för hur människor upplever och tolkar sin livssituation?

Genom att diskutera dessa frågor hoppas jag bidra till att fördjupa diskussionen om hur erfarenheter och känslor kan förstås i relation till kulturella normer och värderingar.

Flyktiga landskap

Katarina Saltzman, Göteborgs universitet, etnologi

katarina.saltzman@ethnology.gu.se

Landskap uppfattas ofta som stabila, de ligger där de ligger, vi kan återvända till dem och uppleva en trygghet i igenkänningen av en hemtam plats, en bekant utsikt, en välkänd atmosfär. Även om vi vet att ett landskap rymmer företeelser som ständigt förändras, växer, omförhandlas, föds och dör, uppfattar vi i allmänhet landskapet i sig som något beständigt.

I min presentation vill jag uppmärksamma landskap som inte alls är bestående, landskap som kommer och går, som plötsligt uppstår och lika hastigt försvinner. Här handlar det i första hand om föränderliga miljöer i den övergångszon där stad möter landsbygd, där staden håller på att växa och finna nya former. Här omvandlas åkrar och skogsdungar till bostadsområden och köpcentra, men dessa metamorfoser

är varken omedelbara eller entydiga. I förvandlingen från land till stad kan stadens gränsområden i årtal befinna sig i ett vänteläge, mellan plan och byggande. Under väntetiden används, omolkas och omdanas landskapet av många olika aktörer. Förändringsprocesser av många olika slag verkar samtidigt i stadens randområden. Ett tillfälligt grusupplag exempelvis, kan bli en otillåten och utmanande övningsplats för motorkrossförare, och samtidigt en häckningslokal för sällsynta backsvalor. I stadsrandens tidsrumsliga mellanrum kan tidigare värden försvinna men där kan också nya värden uppstå, och hamna i konflikt med varandra.

Mitt paper utgår från projektet *Efemära landskap: Studier av stadsrandens dynamik* där vi studerar stadsrandens tillfällighetslandskap. Med fokus på det efemära, det kortlivade och flyktiga, blir landskapets beständighet allt annat än en självklarhet. Att diskutera stadsrandens föränderliga landskap, byggarbetsplatsers tillfälliga morfologi, övergivna industrianläggningars förbuskning och förvandling och även landskapsomvandlingar som hänger samman med dygnets och årstidernas växlingar, blir i detta sammanhang ett sätt att kritiskt granska förgivettaganden om vad landskap och platser är. Försvinnanden.

”Om vi nu ska bli som Europa”

Karin S. Lindelöf, Baltic and East European Graduate School (BEEGS), Södertörns högskola, samt Stockholms universitet, etnologi
karin.soderholm.lindelof@sh.se

I min avhandling om könsskapande och normalitet bland unga kvinnor i transitionens Polen är det ett helt samhälle som har försvunnit, nämligen ”östblocket”. Under ett halvårs tid 2001 följde och intervjuade jag ett antal unga, välutbildade storstadskvinnor i Trestadsområdet (Gdansk-Sopot-Gdynia) i norra Polen. Den fråga som dessa kvinnor framför allt kämpade med i sitt dagliga görande av kön och identitet var balansgången mellan att vara polacker och att ”bli som Europa”. Denna strävan bort från det gamla Öst och mot Väst och en föreställd europeisk normalitet diskuterar jag i avhandlingen i termer av *transitionsdiskursen* eller *transitionens villkor*. I min presentation vill jag beskriva dessa villkor och visa hur de unga kvinnorna i studien använde sig av dess ramar, möjligheter och begränsningar för att skapa sig som feminint könade subjekt – i mellanrummet mellan ett försvunnet Öst och ett ännu inte riktigt närvarande Väst.

Levnadsberättelser efter kommunismens fall

Katarzyna Wolanik Boström, Umeå universitet, Kultur och medier/etnologi
Katarzyna@kultmed.umu.se

Hur skapar man mening i det faktum att det politiska och ekonomiska system som varat i decennier plötsligt (antas ha) tagit slut? Jag kommer att diskutera hur polska akademiker resonerar kring sina liv och kring samhällsförändringar efter 1989, i intervjuer gjorda i slutet på 1990-talet. Vad är det som försvinner och upplöses, vad består trots att bevekelsegrunderna för det tycks ha försvunnit?

När den socialistiska Folkrepubliken upphörde anser sig vissa intervjupersoner

ha varit mentalt välförberedda på "frihetens" återkomst, i och med sina familjetraditioner där man väntade på ett fritt Polen. Men även de överrumplades av att behöva konkretisera sina ideal, när staten slutade vara de andras och blev också deras egen angelägenhet och ansvar i en demokrati. Värdet på symboliskt och kulturellt kapital omprövas och vägs i relation till de nya ekonomiska möjligheterna. Vissa människor känner att deras apolitiska, stillsamma liv under socialismen nedvärderas då motståndet glorifieras och förväntas ge privilegier i det nya samhället.

Socialismens fall gör att man ser på sin forna utbildningsgång med exotiserande blick, och reflekterar kring det som tidigare kändes vanligt och oundvikligt – t.ex. att bära röda fanor, det obligatoriska 1 Maj tåget, det ofta automatiska eller påtvingade medlemskapet i ungdomsorganisationer.

Planekonomins upplösning frammanar berättelser om allehanda (politiserade, formella, informella) maktnätverk och strategier som man tidigare tillgripit för att klara uppehållet – och som antingen tagit slut eller dröjer sig kvar.

Vad gäller relationer i arbetslivet så är den tid borta då motgångarna kunde vara ädla och ge symboliskt/politiskt kapital, i och med att de länkades till oppositionell hållning. Men de forna oppositionella har svårt att hantera "karriär" och "pengar" som något entydigt positivt. Att censuren avskaffades har desarmerat skådespelarnas och de skapande yrkenas magiska, frigörande potential. En manager i ett polskt-svenskt företag anser att hans föräldrar tillhör den förlorade generationen, inskolad till passivitet och statlig styrning, och de kommer aldrig att finna sin plats på arbetsmarknaden (lite tillspetsat: homo economicus omdöme om homo sovjeticus). Informella maktrelationer fortsätter att prägla arbetslivet, trots att deras existensberättigande borde ha försvunnit.

Levnadsberättelserna har tydliga kännetecken av life-review, med politiska och moraliska utvärderingar av att ha levt i ofta paradoxala samhällsomständigheter. Där finns ofta stråk av en sorts självpåtagen samvetsgranskning, då man reflekterar över det hedervärda och det klandervärda i hur man levt sitt liv (och hur andra levt sina!) Några personer hämtar styrka och bekräftelse i att äntligen få sina umbäranden erkända och sitt ståndaktiga motstånd uppskattat. Andra anser sig ha blivit fråntagna både uppskattning och värdighet i samhället, då synen på en god medborgare har förändrats, och främst oppositionella livshistorier lyfts fram.

Kultur. Ett begrepp i reservat

Simon Ekström, Stockholms universitet, etnologi
simon.ekstrom@etnologi.su.se

Den infekterade debatten om de så kallade hedersmorden har i hög grad cirklat kring användandet av vissa ord och uttryck där *kultur*, *skillnad* och *annorlunda* intar något av en särställning. Vad är det som gör att dessa ord uppfattas som problematiska i relation till morden, offren och förövarna? Tydligt är att framförallt kulturbegreppet av flera debattörer associeras med förtäckt rasistiska tongångar. Varför blir det så? Och varför haglar beskyllningar om kulturrelativism över så gott som alla som tar till orda i frågan?

I mitt bidrag till sessionen om försvinnanden ska jag tala om hur det kan komma sig att så många önskar att kulturbegreppet ska försvinna från det offentliga samta-

let om hedersmorden. Med exempel hämtade från krönikor, debattinlägg och akademiska texter är avsikten att belysa hur begreppet kultur kritiseras i relation till hedersmorden. Delvis är det därmed en analys av debatten i sig, delvis ett försök att också placera in samtalet i ett större sammanhang.

Numera är kultur på var mans tunga, men i detta massiva bruk av ordet ligger möjligen också en fara. Med debatten om hedersmorden i tankarna verkar det inte orimligt att fråga sig om inte kulturbegreppet håller på att försvinna från somliga arenor i takt med att det förmerar sig på andra. De senaste åren har det gått bra att tala om kultur i negativa termer så länge som det handlar om sådant som bonusprogram och företagskultur, behandlingen av asylsökanden på migrationsverket, eller förtalskulturer inom de politiska partierna. Men de som valt att tala om hedersmord i relation till påståenden om kultur har avsevärt svårare att få gehör för sin analys.

Varför blir kultur just här en sådan tvistefråga? Var går gränserna för de 'kulturella' argumenten idag?

8. Gentransformationer

Sessionsledare:

Markus Idvall, Etnologiska institutionen, Lunds universitet

Markus.Idvall@etn.lu.se

Susanne Lundin, Etnologiska institutionen, Lunds universitet

Susanne.Lundin@etn.lu.se

Längtan efter en speciell slags kropp – frisk, stark, ung, ”normal” – är en historiskt välkänd drivkraft med konsekvenser för hur samtiden utformas. Den moderna genetiken och gentekniken är i det sammanhanget en viktig mötesplats för människors drömmar och samhällets riktlinjer. Nya biomedicinska tekniker – som celltransplantationer, genetiska terapier mm – erbjuder möjligheter till behandlingar som för kort tid sedan var otänkbara. I detta möte mellan gammalt och nytt uppstår såväl naturvetenskapliga som kulturella omförhandlingar.

I sessionen Gentransformationer vill vi närma oss dessa transformationer och lyfta fram hur individers önskningar om en ideal kropp ställs mot övergripande samhälleliga värderingar. Vi vill belysa de processer där synen på hälsa och identitet formuleras och omformuleras.

Program

Torsdag 15 juni

- 10.30–11.00 Transgena dilemman
Tora Holmberg, Institutionen för genusvetenskap, Uppsala universitet
Malin Ideland, Etnologiska institutionen, Lunds universitet
- 11.00–11.30 Kulturell motsträvighet. Hur potentiella försökspersoner förhåller sig till biomedicinsk forskning
Markus Idvall, Etnologiska institutionen, Lunds universitet

- 11.30–12.00 Skapelseberättelser. Om modern reproduktionsteknik inom travhästaveln
Sara Berglund, Etnologiska institutionen, Lunds universitet
- 12.00–12.30 Moraliska räkenskaper inom förhoppningsindustrin. Stamcellsforskarens tankar om bioteknik, individ och samhälle
Susanne Lundin, Etnologiska institutionen, Lunds universitet

Abstracts

Transgena dilemman

Tora Holmberg, Institutionen för genusvetenskap, Uppsala universitet

Tora.Holmberg@genus.uu.se

Malin Ideland, Etnologiska institutionen, Lunds universitet.

Malin.Ideland@etn.lu.se

När vi nu lämnat "genens århundrade" står vi inför ett paradoxalt förhållande när det gäller relationen mellan människor och djur. Människor och djur har visat sig i mycket hög grad likna varandra, åtminstone genetiskt. Dessa likheter utmanar dikotomin mellan människa och djur och motsättningen har på biologiska grunder delvis förlorat sin mening. Detta innebär att gränsen mellan människa och djur måste upprätthållas på annat sätt, annars blir djurstudier och djurförsök svåra att rättfärdiga och basen för den genetiska och genteknologiska forskningen skulle undermineras. Den moderna biologin är beroende av djurförsök samtidigt som den kunskap den producerar bidrar till att luckra upp gränsen mellan mänskligt och djuriskt.

Hur hanteras denna så kallade kulturella osäkerhet angående mänskligt-djuriskt av individer som dels arbetar med laboratoriedjur, dels fattar etiska beslut huruvida de ska få användas? Detta paper kommer att presentera ett nyligen påbörjat projekt som berör dessa frågor. Vilka dilemman ställs personer som arbetar med dessa djur inför och hur hanterar de den kulturella osäkerheten på ett individuellt plan?

Kulturell motsträvighet. Hur potentiella försökspersoner förhåller sig till biomedicinsk forskning

Markus Idvall, Etnologiska institutionen, Lunds universitet

Markus.Idvall@etn.lu.se

Presentationen syftar till att problematisera hur patienter och anhöriga förhåller sig till bioteknologisk spjutspetsforskning när utfallet av denna fortfarande är ovisst. Exemplet är hämtat från ett bestämt medicinskt forskningsfält: transplantation av organ, celler och vävnader från djur till människa eller, kort och gott, xenotransplantation. Min presentation bygger på en intervjuundersökning med nio njursjuka

diabetiker och deras nära anhöriga. Vid tiden för intervjuerna, 1999–2000, pågick en debatt i frågan om xenotransplantation som engagerade både anhängare och motståndare till den kontroversiella tekniken. I intervjuberättelserna framträder mindre av denna debatts olika positioner och argument och mer av vad jag tentativt kallar en sorts kulturell motsträvighet. Detta narrativa uttryck har sin förankring i något som kan karakteriseras som ett välvilligt motstånd till den bioteknologiska forskningen bland ett antal personer som kan både vinna och förlora dyrt när/om den speciella tekniken utvecklas. Motsträvigheten förefaller grunda sig på såväl intervjupersonernas starka förhoppningar om att det egna livet kan förändras i en bättre riktning som ett försvar av den egna kroppen mot oönskade förändringar.

Skapelseberättelser. Om modern reproduktionsteknik inom travhästaveln
Sara Berglund, Etnologiska institutionen, Lunds universitet
Sara.Berglund@etn.lu.se

Den tid då en hingst på naturlig väg betäckte sina ston är sedan länge förbi inom travsporten. Istället sköts hästarnas reproduktion via mänskliga mellanhänder och en allt mer avancerad teknik. De flesta hästar tillkommer idag via inseminering med sperma som kan ha fraktats över långa avstånd i fryst eller nedkyllt tillstånd. Dessa tekniker betraktas som ganska självklara och nödvändiga för att kunna möta sportens anspråk. Men gränsen för det görliga flyttas hela tiden framåt, och desto mer ifrågasatta är de potentialer som embryotransfer och kloning skapar. I mitt föredrag diskuterar jag den problematik som moderna reproduktionstekniker ger upphov till inom travhästaveln. Vilka normer och värderingar aktualiseras av de nya möjligheterna? Hur påverkas synen på fortplantningen av vetenskapens framsteg? Hur långt är det möjligt att gå i skapandet av den perfekta travhästen?

Moraliska räkenskaper inom förhoppningsindustrin. Stamcellsforskares tankar om bioteknik, individ och samhälle
Susanne Lundin, Etnologiska institutionen, Lunds universitet
Susanne.Lundin@etn.lu.se

Dagens biomedicin tillhandahåller redskap som kan förändra kroppen och ge sjuka människor ökad livskvalitet. Det kan röra sig om nya läkemedel eller andra kliniska behandlingar med avgörande betydelse för en persons hälsotillstånd. Stamcellsforskningen är ett av de senaste decenniernas många revolutionerande rön som väcker såväl förhoppningar som skräckvisioner. Föredraget tar avstamp i den diskussionsgrupp som jag initierade med biomedicinska forskare vid Lunds universitet. Diskussionsgruppen pågick i knappt ett år och hade som syfte att resonera om biomedicin och etik. Gruppen utgör en metodologisk ingång för att fånga vad som händer i gränslandet mellan enskilda forskares egna reflektioner, forskarkollektivets synsätt och samhällets syn på modern biomedicin. I vissa situationer uppenbaras forskarnas självförståelse samt den inre logik som styr deras yrkeskollektiv, i andra stunder ger gruppen uttryck för en moralisk uppfattning som sammanfaller med allmänhetens. Forskarna navigerar sålunda mellan olika förhållningssätt – mel-

lan deras självklara hemvist i en profession och en lika självklar tillhörighet i ett kulturellt system.

9. Kläder, kropp och transformationer av gränser

Sessionsledare

Ulla Brück, Lizette Gradén, Angela Rundquist, Stockholms universitet
lizette.graden@etnologi.su.se,
ulla.bruck@etnologi.su.se,
angela.rundquist@swipnet.se

I den här sessionen beaktar vi den klädda kroppens förmåga att både uttrycka och omformulera det sociala, att upprätthålla och transformera gränser. Vi vill inte minst sätta fokus på det strukturella och det bestående i den klädda kroppen - de former, symboler och metaforer som kommer igen och som väver samman generationer och grupper trots modets växlingar, och därmed se formandet av sociala sammanhang som kroppens förlängning. Dessa bidrag utforskar på olika sätt de sociala omvandlingar den klädda kroppen förmår åstadkomma.

Program

Del 1, Torsdag 15 juni

- 16–16.30 Tolkningstransformationer. Dekonstruktion av kläder i det postmoderna
Ulla Brück, Stockholms universitet
- 16.30–17.00 Dressed for the stable: clothing as gender folklore
Karoliina Ojanen, University of Helsinki
- 17–17.30 Vad gör uniformen med brevbäraren? Om postuniformen som icke-mänsklig aktör
Marianne Larsson, Stockholms universitet

Del 2, Fredag 16 juni

- 10.30–11.00 "Se på kalsongerna!" – om den ställföreträdande (o)manlig-
hetens metamorfoser
Bo Lönnqvist, professor emeritus, Helsingfors
- 11.00–11.30 Rene klær
Ingun Grimstad Klepp, SIFO, Statens institutt for forbruks-
forskning
- 11.30–12.00 Norske bunader – frå politikk til fest
Bjørn Sverre Hol Haugen, frilans kulturhistoriker
- 12.00–12.30 Högtidsstass, aftonklänning, festblåsa och långklänning
Angela Rundquist, Stockholms universitet
- lunch
- 13.30–14.00 Som klippt för sin plats! Maktens män och frisyromodet i
Sverige, Riga och Tallinn
Marie Nordberg, Centrum för Konsumentvetenskap, Göte-
borgs universitet. (från session 13)
- 14.00–14.30 Gemensam diskussion session 9 och 13

Abstracts

Tolkningstransformationer. Dekonstruktion av kläder i det postmoderna
Ulla Brück, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stock-
holms universitet
ulla.bruck@etnologi.su.se

I mer än hundra års diskurs om mode har kläder återkommande förklarats genom hänvisningar till sociala funktioner. Modets uppgift har angetts vara att hålla isär grupper, klasser och kön och att markera sammanhang och tid. Det har gett en tolkningsram där kläder och klädsel betraktats som direkta uttryck för mänskliga relationer och mänskligt psyke.

Är den tolkningsramen förlegad? Enligt gängse förståelse har postmoderitetens upplöst möjligheterna att tyda bakomliggande mönster och föra former tillbaka på strukturer inom erfarenhetens gräns. De fritt flygande tecknen kan kombineras av

helt andra orsaker än att framhäva och förtydliga en social gestalt med hemmahö-
righet i tid och rum. Detta leder inte till en minskad benägenhet att tolka - tvärtom,
kläder är mer än någonsin ett fantasifullt medium för mänsklig kreativitet. Men hur
mänskliga är kläderna?

Dressed for the stable: clothing as gender folklore

Karoliina Ojanen, Gender System Graduate School, University of Helsinki
karoliina.ojanen@helsinki.fi

Horseback riding is a popular activity in Finland, especially among young women and girls. Taking care of the horses is the central aspect of the hobby. The topic of this paper is related to my ongoing PhD project: "*Don't come here with the mini-skirt*": A study of the culture and gender folklore of Finnish girls in the stable-girl community. Judith Butler's theory of performativity (e.g. 1990, 1993, 1997), along with the folkloristic theory of personal narrative and the post-humanistic theory by Karen Barad are my theoretical approaches. I examine the interviews as personal narration, where individual performative acts comprise gender narrative, which produces gender tradition and "does" gender. Clothing is one of the themes of gender folklore in the stable girl context and therefore part of producing gender and gender tradition.

The ideal norm how a girl should dress herself at the stables is that the more unattractive the better, but the clothing should still be clean and decent. I study girls' own explanations about this norm and interpret it as a theme of gender folklore. I consider how girls' bodies and clothing represent the boundaries of the stable girl community (Douglas 1966). I also examine how horses can be considered to have a part in creating this norm and thus gender folklore (see Barad e.g. 1998, 2003). I also contemplate how this norm can be interpreted as a way for girls to create their own space and reject or at least ignore for a while the subverting dominant social and cultural norms. I consider how the norms concerning clothing not only articulate the social conventions but also enable making new boundaries.

References

- Barad, Karen 1998: Getting Real: Technoscientific Practices and the Materialization of Reality. *A Journal of Feminist Cultural Studies* vol 10. No 2. 87-128.
Barad, Karen 2003: Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter comes to Matter. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, vol 28. No 3. 801-831.
Butler, Judith 1990: *Gender Trouble*. Routledge. New York.
Douglas, Mary 1966: *Purity and Danger*. Routledge and Kegan Paul. London.

Vad gör uniformen med brevbäraren? Om postuniformen som icke-mänsklig aktör
Marianne Larsson, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier,
Stockholms universitet
marianne.larsson@posten.se

Mitt avhandlingsprojekt om uniformsbeklädnad i Posten har som övergripande syfte att analysera spelet mellan regelverk och människa och hur det har förändrats

över tid. Spelet handlar i hög grad om föränderliga maktrelationer, i synnerhet när det gäller lägre tjänstemän för vilka uniformeringen var/är obligatorisk. Då en av mina centrala frågeställningar handlar om vad uniformen gör med människan betyder det att jag tilldelar uniformen/tjänstedräkten ett slags aktörskap. Med utgångspunkt i två starka berättelser om Postens uniformering vill jag pröva Bruno Latours teorier om icke-mänskliga aktörers betydelse i en samhällsanalys.¹ Med starka berättelser menar jag här skriftliga, verbala och visuella utsagor som framträder särskilt tydligt i mitt material. Den ena berättelsen har sitt ursprung i tidigt 1900-tal då uniformen för en lägre posttjänsteman var eftersträvansvärd och betydde status och stolthet, samtidigt som den – dock inte helt utan motstånd – disciplinerade individen i överensstämmelse med Michel Foucaults maktanalys.² Den andra berättelsen härstammar från 1950/60-tal då motståndet mot uniformen i stora grupper växte sig starkt och tog sig tydliga och konkreta uttryck. Berättelserna har avsatt bestående dokument både beträffande brevbärarnas och postverkets agerande. Även om exemplen kan kännas väldigt ”typiska” för sin tid vill jag undersöka vad resultatet kan bli i en analys om hur postuniformen som icke-mänsklig aktör samverkar i ett nätverk av struktur och mänskliga aktörer. Analysen rör sig i huvudsak kring den brytpunkt i uniformeringen som inträffade 1961 då ett nytt uniformsreglemente lanserades. Denna brytpunkt kan ses som en skiljelinje mellan två epoker, mellan den cirka hundraåriga mörkblå statusfyllda uniformens tid och de senaste femtio årens oavbrutna förhandlingar om uniformen och dess praktik.

¹ Latour, Bruno 1998. *Artefaktens återkomst. Ett möte mellan organisationsteori och tingens sociologi*. Nerenius & Santérus förlag.

² Foucault, Michel 2001. *Övervakning och straff. Fängelsets födelse*. Lund: Arkiv förlag.

” Se på kalsongerna ! ” – Om den ställföreträdande (o)manlighetens metamorfoser
Bo Lönnqvist, Helsingfors
bo.lonnqvist@netsonic.fi

” Se på Dina kalsonger ! – någon ser dem ändå – tränaren, kompisarna i omklädningsrummet, Din egen lilla fru ” . Kalsongreklamen från mitten av 1960-talet inleder den revolutionerande processen då modet erövrar det sista av en klädkultur, mannens underplagg, som i århundraden enbart formats av funktion, klimat, anatomi, hygien och stabil manlighet. Ett neutralt plagg som plötsligt skall exponera mannen som kön genom färg, mönster, symboler och märke – ge honom fönsterplats vid sidan av de kvinnliga underkläderna. Vad är nu kalsonger att se på ? Det praktiska, hållbara, traditionella i Svante Stures sämskunderbyxor 1567, svenska arméns modellkalsonger 1757 och de första industriellt tillverkade kalsongerna på Londonutställningen 1851, hade ett enda mål: att bevara den osynliga, onämnbare, rena manligheten.

I dag tävlar över 50 märken i varuhuset och ännu fler i specialaffärer. 1970-talets kalsonghumor, psykedeliska färger och vågade reklam har sedan länge distanserats på expositionsarenan, där association och identifikation bildar hela symbolfält, manipulerar och ”uppggraderar” mannen till ”brand”. Kalsonger i parfymförpackning, ampull eller akvarium är lyx.

När vardagen dramatiserats och mannen blivit synlig har kalsongernas utseende

feminiserats. Gränser mellan könen, mellan synligt - osynligt, estetisk – oestetisk, funktion – design, vardag – lyx, nämntbart – onämntbart, medvetet – omedvetet prövas, förvandlas och suddas ut. Modet rubbade mannens maktposition genom att synliggöra hans understa pansar.

Med ökad synlighet får språket större utrymme: kalsonger får text, slagord. Paradoxalt lever manliga symboler vidare i färg, mönster och namn. Från tjurhuvuden, hattar, käppar och motorcyklar till missiler och förföriska damer. Kalsongerna "akademiseras" genom ökad textning, ges skenet av "förnuft", men det är ett annat förnuft än 1800-talets moral. Det är tron på textens magi, den förföriska text-bildens makt.

Vilka är de kulturella mekanismer som verkar när det privata och intima tar plats i det offentliga, när märkeskulturen inkorporerar kön(löshet) ? Kalsongerna – mellan en synligt avväpnad manlighet och en osynligt bekräftad identitet ? "Se på de transformerade kalsongerna" ger också Kejsarens nya kläder en etnologisk chans !

Referens: Texten bygger på en bok under arbete, *Kejsarens nya kläder ?*, Schildts förlag, Helsingfors 2006 och utställningen *De onämntbara – Kalsongkultur* på Helsingfors stads konstmuseum 16.12. 2005 – 12.2. 2006.

Rene og skitne klær

Forskningsleder Ingun Grimstad Klepp, SIFO, Statens institutt for forbruksforskning

ingun.g.klepp@sifo.no

Foredraget vil ta utgangspunkt i en forståelse av klær som vesentlig i kommunikasjonen mellom mennesker. Det å være riktig kledd betyr blant annet at man har evne og vilje til å tilpasse seg den sosiale situasjonen. Innen to områder synes normene å være spesielt strenge: 1. hva av kroppen som skal dekket og 2. hvor rene klærne må være. Det er en sammenheng mellom disse to områdene i og med at begge har med grensen mellom kroppen og omgivelsene å gjøre.

I foredraget ønsker jeg å utforske forholdet mellom de rene og de skitne klærne både i et historisk perspektiv og i forhold til kjønn, alder og anledning. For å gjøre det vil jeg kombinere teorier fra klesforskningen om klær som grensen mellom kroppen og samfunnet, antropologi med teorier om møkk som noe på feil sted, og kvinneforskning med teorier om kvinnekroppen som åpen og dermed uren. Diskusjonen vil omfatte om det som gjør klær skitne først og fremst er noe som kommer utenfra, eller innenfra, fra kroppen selv. Videre vil det diskuteres om det som skal vaskes vekk først og fremst er noe som kan sees, eller luktes. For å forstå forholdet mellom kropp, klær og renhet vil jeg også måtte diskutere endringer i konsepter for påkledning, ikke minst skille mellom undertøy og tøy, og andre former for funksjonsdeling mellom ulike plagg, og lag av plagg.

Materialet til fordraget er samesatt og består både av litteratur som lærebøker og etikettebøker, intervjuer og spørrelister. Det vil i hovedsak dreie seg om endringer i klesnormene de siste 50 år, men med noen dykk lenger tilbake i tid.

Norske bunader – frå politikk til fest
Bjørn Sverre Hol Haugen
frilans kulturhistorikar
bshh@online.no

Forelesinga er ei fyrste skisse til ein ny innfallsvinkel for å lyssetta norsk bunadshistorie. Forelesinga tar føre seg den endringa som har skjedd frå dei fyrste bunadbrukarane viste seg på gatene, og vart spytta etter, til dagens situasjon.

Det fyrste bunadene kom som motvekt til industrisamfunnets raske endringar, dei neste for å ta tydeleg stilling i unionskampen. Norskdomsrørsla sto for ei bunad-uniformering som ledd i å bygge opp ein sjølvstendig nasjonal kultur. I nyare tid ser vi mange lokale identitetsprosjekt, men som politisk uttrykk er det berre gjennom BU-kamp og nokre lokale politiske kampar at bunaden har vori trekt fram. Elles er det som festplagg vi ser bunaden i dag. Undersøkingar som er gjort dei seinare åra viser at over 60% av alle norske kvinner eig ein bunad, og at mannfolka kjem etter.

Den utviklinga som har skjedd, gir oss eit godt utgangspunkt for å tolke bunadshistoria som eit produkt av det moderne samfunnet. Som i samfunnet elles blir også bunadshistoria ofte oppfatta som periodisk, der ei kvar ny tid bygger på ei førtid, og ei kvar endring er endring mot noe nytt, og ikkje minst mot noe betre. Struktur, over- og underordning¹ og diskusjon om rett og feil er moment som underbygger dette perspektivet.

Dermed blir det også interessant å sjå dagens bunadsituasjon som eit produkt av det seinmoderne samfunnet.² Graden av refleksivitet i vår tid gjer at bunadbrukarane ikkje lenger godtek dei vedtekne sanningane, og stiller spørsmål til "alt" omkring seg. Dagens bunadbrukarar er ikkje naudsynsvis interesserte i ei vidareføring av den felles sanninga bunaden har stått for. Interesse har gått frå å syne kollektivt fellesskap til individuell variasjon. Det handlar om å plukke element frå kulturhistoria utfrå dagens individualistiske tankegang om kva ein likar og ikkje likar. På dette konfliktfeltet går det i dag føre seg ein livlig bunaddebatt i Norge.

¹ Vestheim, Geir: Museum i eit tidsskifte, Oslo 1994

² Bauman, Zygmunt: Flytende modernitet, Oslo 2001

Högtidsstass, aftonklänning, festblåsa och långklänning
Angela Rundquist, Stockholms universitet
angela.rundquist@swipnet.se

Att klä upp sig betyder att man väljer plagg som visar att tillfället kräver särskild klädedräkt för fest och högtid. Man kan även förändra en vardaglig situation genom att klä upp sig. Mitt bidrag handlar om enbart kvinnors festklänningar i ett 200 års perspektiv, men givetvis är män som deltar i ceremoniella evenemang klädda i passande dräkt. Baler och bröllop, Nobelfest och kungamiddag, danskalas, fina middagar, jubileer och teaterpremiärer o.s.v. är sådana särskilda evenemang.

I modets och klädedräktens historia har skrädderikonsten firat triumfer på festklädselns område. Industrialisering, teknologiska innovationer, nya textilier och ökad lyxvarutillverkning gynnade en alltmer komplicerad tillverkning av magnifika toaletter som bars av europeiska "modeikoner" som Marie Antoinette, kejsarinnor-

na Josephine, Marie Louise, Eugénie och Elisabeth, drottningar och prinsessorer samt hov och societet. Den välklädda kvinnan var en aktör på den offentliga scenen och också bedömd för sitt framträdande.

Den stora festdräkten var och är ett mästarprov i skrädderi, broderi och sömnadskonst. Begreppet mode i den mening vi förstår det i dag blev med tiden allt starkare samtidigt som det blev mer motsägelsefullt. Industrialisering, massproduktion, varuhus och klädkedjor komplicerar begreppet mode som det unika, det exklusiva och det dyrbara och förvirrar i viss mån modets idé. Andra faktorer som bidrog till både det exklusiva aftonmodet och till en spridning av bruket att byta om till finklädslor var en ökad demokratisering, en bredare social medelklass (borgerlighet) med större ekonomiska resurser, en hastigare informationstakt av modenytt och en snabbare distribution av färdigsydda plagg. På världsutställningarna var festklänningar utställda och omskrevs i media. Spelet mellan modevärlden och pressen hade börjat. Från början av 1900 ordnar man modeutställningar i Europa. På filmduken har visats balkrinoliner (Leoparden t.ex.), förföriska aftonfordral (Gilda t.ex.) och öppnålig kvällselegans. På de stora museerna har efter andra världskriget den ena stora utställningen efter den andra haft festkläderna i fokus och låtit besökarna uppleva lyx och fest som genom en glasruta. Den utsökta och påkostade kreationen blev under de senaste 200 åren ett uttryck, en självspegling och ett mål för kvinnor i avgränsade kretsar. Modekreatörer från Charles Fredrick Worth till vår egen tids stora som Valentino, Yves Saint Laurent, Vivian Westwood och flera andra har afton- och galaklänningar som höjdpunkter i sina kollektionerna i konkurrens med häpnadsväckande brudklänningar, vanligen visade sist på catwalken. Askunge-sagan med rötter i Kina på 800-talet berättas om och om igen. Festklänningen är kvinnessensen av driften att pryda och klä sig, att göra sig vacker.

Som klippt för sin plats!

Maktens män och frisyrmödet i Sverige, Riga och Tallinn

Marie Nordberg, Centrum för Konsumentvetenskap, Göteborgs universitet

Marie.Nordberg@kau.se

Liksom kvinnliga frisyrmöden har även de manliga och kortklippta frisyreer som idag betraktas som ordinära och normala förändrats. Gamla tv-program, bilder i fotoalbum och tidningar väcker ofta både bestörtning och skratt. Vissa frisyreer och kläder glider dock förbi mer obemärkta. Genom vissa stabiliserande drag ges de för medelålders män vanliga herrfrisyreer ofta ett förment drag av oföränderlighet, trots att även detta frisyremode genomgått förändringar över tid. Medelålders och äldre mäns frisyreer har genom sin normalisering och förmenta vardaglighet hittills rönt lite intresse både från etnologer och från genusforskarens håll. När mode behandlas av etnologer är det främst klädedräkten som uppmärksammas och diskuteras (t ex Nilsson 2005; Jacobson 1998). När herrfrisyreer utsatts för kulturanalyser är det främst yngre män, subgrupper och de från normen avvikande och mer extrema frisyreerna som har studerats (t ex Hebdige 1979; Jacobsen 1998). Men hur stajlas egentligen håret på affärslejon och politiker? Och hur skapas upplevelsen att vara en viss sorts man? Vilka frisyreer klipps på affärsmän och andra män i Sverige, Riga och Tallinn? Hur förmedlas och iscensätts maskulinitet, förtroende och pålitlighet

visuellt av män i högre positioner? Utifrån ett antal hermodemagasin, stylingböcker och etnografiska observationer och intervjuer med män och med frisörer i Sverige, Lettland och Estland diskuteras i detta paper hur män, maskulinitet och makt sammanlänkas, materialiseras och upprätthålls genom upprepade visuella performance. Teoretisk förankras analysen i poststrukturalistisk feminism och mansforskning samt i Philomena Esseds (2004) tankar om "kulturell kloning". Paperet är en delrapport i det av Vetenskapsrådet finansierade forskningsprojektet "Den dekorerade maonen" som är inriktat på män, nakenhet och mode.

10. Kulturell avvänjning

Sessionsledare:

Jonas Frykman & Kjell Hansen, Etnologiska institutionen, Lunds universitet.

jonas.frykman@etn.lu.se, Kjell.hansen@etn.lu.se

Etnologin har flitigt forskat om kulturella identiteter. Nationella, etniska, trosmässiga och klassbaserade; sådana som formats av genus, ålder och ras. Hur lär man sig att bli svensk, kvinna, läkare och muslim? Men med få undantag har uppmärksamheten inte riktats mot de-socialisering som kulturell process. Hur lär man sig att kliva *ut ur* identiteter?

I en kultur där människor har dubbla nationella, konfessionella eller yrkesmässiga erfarenheter, blir det angeläget att studera områden och nivåer av de-socialisering. Vad är lätt att göra sig av med, vad kan kombineras och vad är oförenligt? I ett samhälle där det tillhandahålls en rad givna strukturella identiteter – utanförskap, sjukskrivning och arbetslöshet är bara några av dem – kan det vara givande att fokusera de redskap människor använder för att kliva ut ur socialt stigma och kroppslig habitus.

Program

Fredag 16 juni

Presentationerna beräknas ta femton minuter var och följs av en discussantledd diskussion.

Pass 1:

10.30–12.30 Discussant: Jonas Frykman
Jonas Frykman: Kulturell avvänjning
Vigdis Hegna Myrvang: Å «klatre ut» av en yrkesidentitet
Kristofer Hansson: Den klibbiga diagnosen
Kjell Hansen: Krackelerad vardag
Diskussionen startar 11.30

Pass 2:

13.30–15.30

Discussant: Kjell Hansen

Wiebke Maria Reinert: Working cultures in Europe: transformation of skills – transformation of the self

Susanne Wollinger: Militär i nya kläder

Cathrine Baglo: Utstilt som samer: levende representasjoner av primitivitet i tida 1822–1934

Mia-Marie Lundén: Utbrändhet – ett utbrott med potential.

Om möjligheterna med långtidssjukskrivning

Diskussionen startar 14.30

Pass 3:

16–17.30

Discussant: Mia Marie Lundén

Tone Hellesund: Displacement into difference

Fataneh Farahani: Negotiating sexuality in shifting cultural landscapes

Diskussionen startar 16.15

Abstracts

Kulturell avvänjning

Jonas Frykman. Etnologiska institutionen, Lunds universitet

jonas.frykman@etn.lu.se

Ett kommenterande inledningsanförande

Å «klatre ut» av en yrkesidentitet

Vigdis Hegna Myrvang, Funksjonshemming og aldring, Ullevål universitetssykehus, Oslo

vigdis.h.myrvang@nordemens.no

Når funksjonsnedsettelse og helse-reduksjon gjør at mennesker må slutte i jobben før vanlig pensjonsalder, kommer de til en viktig overgangsfase i livsløpet. Fra å være aktive ytere i samfunnslivet, blir de nå transformert til passive mottakere av velferdsgoder – som uførepensjon og andre tjenester fra det offentlige hjelpeapparatet. For mange blir dette en vanskelig situasjon å håndtere. Ikke minst kan det å utsettes for tap av yrkesidentitet, være opphav til en sår følelse av ikke lenger å «være noen». Som én sa: «Hvem er jeg da, hvis jeg ikke jobber?» – Hvilke framgangsmåter tar den enkelte i bruk for å frigjøre seg fra det som oppleves som sosiale stigma?

Foredraget vil bli basert på min avhandling: «Ut av arbeidslivet: livsløp, mestring og identitet. En studie av personer med seinskader etter polio». Dette er personer som har vokst opp med et rehabiliteringsregime etter akutfasen av sykdommen som forutsatte knallhard trening, selvdisiplin, utholdenhet og stå-på-vilje for å bli friske. For dem ble yrkesarbeidet som identifikasjonsfaktor og medium for selverrealisering av stor betydning; tilværelsen skulle mestres best mulig.

Mange personer som i sterk grad har identifisert seg med yrket sitt, har det ikke lett i en uførepensjoneringsprosess. De ignorerer kroppslige smerter og ubehag og står på lengst mulig for å beholde jobben. Mange får sorgreaksjoner, noe som ikke bare er knyttet til arbeidslivsslutt, men også til den forverrede helsetilstanden. «Er livet verdt å leve når en ikke lenger har jobben å gå til?» er en tanke som ligger snublende nær. Siden det nye virtuelle fellesskapet med uførepensjonister er beheftet med negative assosiasjoner, vil de omforme rollen som «nyter» av velferdsgoder til en aktiv og ytende rolle de mener det står mer respekt av.

Løsningen er å finne noe annet nyttig å bruke tiden til. Å «sette seg ned med hendene i fanget» eller satse på private hobbyer, er uforenlig med det bildet de har av seg selv; dette gjelder både dem som er gangføre og dem som er havnet i rullestol.

For å unngå fysiske overbelastninger må de gå inn for å fjerne tidligere innrissede vaner i kroppen. Det innebærer en omkalfatrende reorienteringsprosess hvor kunnskapsetablering og selvrefleksjon står sentralt. Å se tilbake på den kulturelle læringen de gjennomgikk tidlig i livet, gjør det mulig å oppnå forståelse for egne tankemønstre og ulike handlingsvalg opp gjennom årene. Ny selvinnsett gjør det lettere å endre livsstil og integrere kropp og tid i dagliglivet på nye måter.

Å arbeide innen frivillighetssektoren, blir en måte å gjøre seg gjeldende på i det offentlige liv igjen. Aktiviteter i ulike handicaporganisasjoner og annet humanitært arbeid bidrar til å tone ned statusen som uførepensjonist. Ved at man aksepterer én identitet som «funksjonshemmet», kan den gjenværende energien kanaliseres inn i nye roller. På denne måten blir det mulig å konstruere nye identiteter både som organisatorer og hjelpere. Man vinner ny respekt, og selvbildet som dyktig person gjenopprettes.

Den klubbige diagnosen

Kristofer Hansson, Etnologiska institutionen, Lunds universitet
kristofer.hansson@etn.lu.se

Det klubbige är ett tillstånd mellan det fasta och det flytande, Mary Douglas liknar tillståndet vid en anomalitet. Det blir något fränstötande men samtidigt något som klistrar sig fast och är svårt att göra sig av med. Dessa anomalier uppstår i kulturen som ett svar på det klassificeringssystem som är givande för sin tid. Samtidigt blir dessa avvikelser inte enbart något som definierar ett samhälles kultur, utan de enskilda människorna i samhället blir också drabbade av anomalitetens klubbighet. I mitt paper skulle jag vilja diskutera hur upplevelser och erfarenheter av en sjukdomsdiagnos klipper fast på den enskilda människans identitet och skapar en ofrivillig anomalitet som tar plats i kroppen.

Eva är 20 år och för några år sen fick hon diagnosen astma, men vid sitt senaste

besök på sjukhuset ansågs hon inte längre ha astma. Hon uttrycker en stor lättnad: "Det är alltid mycket skönare när en kunnig person säger det än att man själv bara skulle säga det: 'Nej, nu har jag inte astma längre'". Men trots detta återkommer Eva i intervjun till problemet att en gång ha varit diagnostiserad: "För jag vill gå på dansskola och då frågar de alltid om man har astma och jag vill helst säga nej, för att jag tycker att jag inte har det, men då ljuger jag". Diagnosen klibbar sig fast och skapar både upplevelser i situationen men också specifika erfarenheter som hon måste förhålla sig till.

Diagnosen skapar gränsvall mellan den biologiska kroppen och kulturen som gör det problematiskt för den enskilda människan att antingen integrera eller förskjuta en diagnos. Den bara finns där, klibbig och klistrig. Men detta tillstånd, menar Sartre, skapar också en dröm om metamorfos. Vilken behandling kan frigöra mig? Vilket tillstånd behövs för att jag skulle kunna kliva ut ur min situation? Den enskilda människan med en problematisk diagnos söker ständigt efter denna förvandlande dröm som tar människan vidare.

Krackelerad vardag

Kjell Hansen, Etnologiska institutionen, Lunds universitet

Kjell.hansen@etn.lu.se

Att leva som sjukskriven är, åtminstone formellt, att befinna sig i en tillfällig position – som ska upphöra så fort man orkar återvända till arbetet. Om man utgår från att det att vara sjuk konstitueras av handlingar som man *lär sig*, kan man säga att en lyckad återföring till arbetslivet innebär att man lyckas *lära sig av med* att vara sjuk.

Att vara sjukskriven under lång tid är inte det samma som att befinna sig i ett slags väntrum medan krafterna återkommer. Det är att befinna sig i ett annorlunda handlingsrum, med sina egna begränsningar och möjligheter. I samhällen där troheten mot regelsystemet är stor, begränsas människors handlingsrum av sjukskrivningen, medan detta inte är fallet i samhällen, där troheten snarare är knuten till lokala och familjära relationer.

Under fältarbetet har jag mött många olika slags sjukskrivna. Deras sätt att leva som sjukskrivna präglas av hur de är förankrade i lokala sammanhang.

Pratar man med människor i det lilla småländska samhället Gislaved vet man vilka som är sjukskrivna. Det märks när man är borta från jobbet. Man är saknad eftersom man behövs. Bygdens stolthet ligger i de produkter man tillverkar och alla behövs. Man vet vilka som är borta från arbetet – men de syns inte i offentligheten: är man sjuk ska man hålla sig inomhus.

Pratar man med människor i det lilla norrländska samhället Backe vet de inte vilka som är sjukskrivna, förtidspensionerade eller arbetslösa. Många berättar gärna om storhetstiden – då skogsdrivningarna pågick för fullt och sjukhuset var i drift – och gör jämförelser med dagens betydligt svårare situation, för att visa mig hur bygden svikits av maktthavare på olika nivåer. I Backe tycks finnas en identitet som man inte lyckats *glömma*. Den *o-glömda* storheten tycks ligga som en värk i lokalsamhället, som ett sår som inte vill läka. Kanske kan man bli sjuk av en sådan värk?

Working cultures in Europe: transformation of skills – transformation of the self
Wiebke Maria Reinert, Universität Marburg, Institut für Europäische Ethnologie/
Kulturwissenschaft, Marburg, Tyskland
wmr@gmx.com

The transformation of working cultures and the individual's strategies of coping with social and economical ruptures has been argued in detail, yet to a large part without focus on the detachment phase of the *rites de passages*. How – if so – does the individual manage to abandon roles it once was well-trained at?

Displaying two concepts of *habit* (or *being used to sth.* respectively), the paper tries to grasp if and why certain skills and ideological entanglements can be abandoned quite easily while others persist throughout periods of transformation. How do the contradictions of seemingly inevitable economical and organizational demands and cultural orientation affect the individual's practice?

The starting point from which I will fan out my thoughts consists of empirical material collected in several parts of Germany and the Czech Republic; the latter – as a former socialist state – arises particular interest, considering the ideologically supercharged meaning that work had by the time.

I shall illuminate how people cope with a) their culturally formed concept of work and b) the habitus tailored to certain outdated circumstances in face of new 'challenges' and how the transformation (or the alleged exit out) of one habit affects the development of another.

Apart from the several roles the individual juggles with, I won't overlook the underlying role social and symbolic structures play by ways of categorizing, inclusion and exclusion, to give a reference to the larger context of cultural violence.

Militär i nya kläder

Susanne Wollinger, Etnologiska institutionen, Lunds universitet
susanne.wollinger@etn.lu.se

Solen flödar över Kungsträdgården i Stockholm. Från alla håll strömmar dånande musik ur högtalarna och jag kisar mot ljuset för att i myllret av sommarkläder kunna urskilja kamouflagemönstrade uniformer i gröna nyanser. Vid försvarets utställningstrailer möter jag istället informatörer iklädda nya testuniformer, designade för att klara påfrestningar som ökenhetta, djungelmarscher och arktisk kyla. Inne i trailern minglar jag med ungdomarna vid dataskärmarna, bläddrar i det pedagogiskt upplagda informationsmaterialet och stannar till vid ett vykort med rubriken "Årets hetaste resmål". Bilden visar en karta från juni 2005 med särskilt inringade platser: Kosovo, Balkan, Bosnien, Korea, Sudan, Georgien, Afghanistan, Kashmir, Östtimor, Eritrea/Etiopien, Kongo, Liberia, Sierra Leone, Senegal/Västafrika och Melanöstern. På baksidan en hälsning från Försvarsmakten: "Världen har förändrats. Förr lurade farorna längs vår egen gräns. Idag måste vi kunna svara upp mot dem oavsett var i världen de uppstår. Gå in på mil.se och läs mer om utlandstjänst eller vämplikt."

Det var som fältarbetare jag besökte Kungsträdgården under mässan *Ung 08* 2005. Under de senaste tio åren har försvaret varit mitt forskningsfält, senaste tre

Åren som ett forskningsprojekt finansierat av FAS. I ett säkerhetspolitiskt perspektiv har Sveriges roll förändrats sedan murens fall och Sovjetunionens upplösning. Hotbilden har vidgats, det internationella samarbetet har fått hög prioritet och det gamla invasionsförsvaret går nu i riktning mot ett mera flexibelt och högteknologiskt insats- och kompetensförvar. I spåren följer nya ord som är mera anpassade till nutida sammanhang, politiskt läge och språkbruk: "globalisering", "internationalisering", "fredsbevarande insatser", "gemensam säkerhet" och "interoperabilitet". Det är här och nu som gäller. Försvaret är på väg i annan riktning, men brytningstider brukar även väcka frågor kring vad som varit, vad som är och vad som komma skall. I vilken omfattning dessa kulturella och politiska processer kan förstås i termer av kulturell avvänjning eller metamorfos, väntar jag med att utveckla tills vi träffas i juni.

Utstilt som samer: levande representasjoner av primitivitet i tida 1822-1934
Cathrine Baglo, Stipendiat, Fagenhet for samisk etnografi, Tromsø Museum – Universitetsmuseet
cathrineb@tmu.uit.no

I den vestlige verden oppsto det i løpet 1800-tallet en helt særegen form for presentasjon av fremmede folkeslag og det man etter hvert hadde begynt å tenke på som "primitive" mennesker. Det som først og fremst kjennetegnet denne var bruken av levende mennesker som utstillingsobjekter. Representanter for antatt eksotiske og primitive folkeslag ble brakt til vesten der de ble framstilt og gjort tilgjengelig i et helt nytt, offentlig rom. Også samer ble objekter i denne nye formidlinga av kulturell forskjellighet. I perioden 1822-1934 ble mer enn 300 samer fra Norge, Sverige og Finland vist fram på ulike "urbane scener" i Europa og Amerika. Dette skjedde dels gjennom de såkalte verdensutstillingene som ble arrangert i de store kolonimaktene fra og med 1850-tallet. Langt hyppigere var imidlertid framvisninger av "naturfolk" i dyrehager, fornøylesparker, sirkus, museer og teatre. Her ble de installert i "autentiske" landsbyer hvor de "opptrådte" med sitt eget hverdagsliv. I løpet av åpningstiden fikk disse folkene ikke bevege seg utenfor det området som representerte deres autentiske verden; skillet mellom vill og sivilisert, primitiv og moderne, natur og kultur måtte opprettholdes betingelsesløst. Primitivitet ble iscenesatt ned til minste detalj. Tegn på kulturell tilpassing var ikke tillatt så lenge folk var på jobb. Når dagen var omme begynte imidlertid et annet liv hvor de "primitive" kunne ta på seg europeiske klær, være middagsgjester hos den sveitsiske baronen, eller dra på shopping i Grand Magasin du Louvre. Tidligere analyser av disse levende utstillingene viderefører gjerne et syn på urbefolkninger og etniske minoriteter som passive klienter; deltakerne var på alle måter prisgitt sine arbeidsgivere og ble behandlet dårlig. Selv om det utvilsomt var et asymmetrisk maktforhold mellom utstillere og utstilt, og at overgrep fant sted, ønsker jeg i dette foredraget å nyansere dette bildet ved å vise hvordan deltakerne hånderte denne doble rollen som primitiv naturmenneske og moderne europeer; mao. hvordan de ved å ikle seg begge pragmatisk og kulturelt forhandlet mellom antatt uforenlige aspekt av "villhet og sivilisasjon", tradisjon og modernitet.

Utbrändhet – ett utbrott med potential. Om möjligheterna med långtidssjukskrivning

Mia-Marie Lundén, Etnologiska institutionen, Lunds Universitet

Mia_Marie.Lunden@etn.lu.se

Utbrändhet är ett gåtfullt fenomen i tiden, en 2000-talets åkomma som har lämnat vetenskapen i ovisshet. Att bli sjukskriven för utbrändhet innebär emellertid en lång rad kända och dokumenterade förluster för individen. Den drabbade är ofta i ett bedrövligt skick, såväl fysiskt som psykiskt. Känslan av mening och sammanhang i vardagen har gått om intet, lusten till livet har ersatts med ångest samtidigt som kroppen protesterar. Till patienternas förtvivlan ger krämporna sällan något utslag på läkarnas mätinstrument. Den sjuke får sålunda till uppgift att på egen hand kurerar sig från sina mystiska plågor. Vägen tillbaka för den utbrända blir ofta lång, mödosam, ensam och smärtsam. Emellertid uppenbarar sig också nya möjligheter under sjukskrivningen. I och med sjukdomen och den livskris som följer i dess spår står plöteligt oväntade handlingsutrymmen och kommunikationsvägar till buds. Med ens finns där egen tid att fylla med ny mening. Påfallande många av de utbrända ägnar sig åt någon form av kreativ verksamhet under sin sjukskrivning. Flera har med liv och lust gått in i skapandet; de lär sig att dreja, de målar tavlor, skriver dikter och dagverser, de väver, stickar och syr. Många berättar om den stora glädje och lycka de finner genom sin konstnärliga utövning. Genom konsten kan de äntligen glömma sig själva. Den ger respit från det evigt efterhängsna jaget. Denna presentation handlar om hur förskjutningen från frisk till sjuk går till, hur man vänjer sig av vid att vara frisk och hur man sedan blir så van vid sjukdomsidentiteten och de möjligheter den faktiskt representerar att det sedan blir närapå omöjligt att återigen vänja sig av vid den. Jag vill också diskutera hur kulturell avvänjning alltid är förbundet med kulturell tillvänjning. Enligt min mening är de processer som är så tätt förbundna med varandra att de är omöjliga att åtskilja.

Displacement into difference

Tone Hellesund, Rokkansenteret, Bergen

Tone.Hellesund@rokkann.uib.no

Gjennom fortellingene til 12 personer som i ungdomsårene forsøkte å ta sitt eget liv på grunn av sin homoseksualitet, fremtrer bl.a. fortellinger om oppløsning og sammenbrudd eller vendepunkt i biografier og subjektforståelser. Det er nettopp bruddet mange av informantene opplevde når de ble stilt ovenfor spørsmålet om de skulle innta en homofil identitet. Mange av informantene forteller om det å skulle innta en homoseksuell identitet som et dramatisk oppbrudd, et oppbrudd som de antok ville få store konsekvenser for hvordan de ville bli oppfattet av sine omgivelser, og for de retninger det fremtidige voksenlivet ville ta. Antropologen Gay Beckers skriver i sin bok "Disrupted Lives" at "når forventninger om livsløpet ikke blir innfridd, opplever individet indre kaos og brudd (disruption). Slike brudd representerer et tap av fremtiden" (Becker 1997).

Mange av informantene forteller også om hvor smertefull overgangen fra normalitet til avvik opplevdes. De opplevde et tvunget oppbrudd fra alt kjent og kjært, en

tvungen overgang fra "oss" til "dem". Avvikerguppen de følte at de skulle forvises til opplevdes både som skremmende og som uforenlig med den selvforståelsen de hittil hadde etablert. En av informantene forteller om hvor umulig det var å "plutselig skulle identifisere seg med en gruppe som jeg på den tiden så på som noen såne utskudd nærmest". Lengselen etter normalitet er noe som går igjen i fortellingene, og mange krefter blir brukt i forsøket på å gjenreise denne tapte normaliteten.

Negotiating sexuality in shifting cultural landscapes
Fataneh Farahani, Etnologi, Stockholms universitet
fataneh.farahani@etnologi.su.se

For my dissertation, I am exploring Iranian immigrant women's self-presentation and understanding of their bodies and sexual desire, within the context of patriarchal culture and religion (Islam) and diasporic experiences. Considering sexuality as gendered, culturally constructed and socially produced, I will seek to understand the impact of both Iranian contemporary Islamic culture and socialization, and the immigration or displacement experience on women's self-presentation and how these influences may complicate their sexual experience and their perceptions of sexuality. Looking into how participants in this study negotiate and renegotiate their sexuality and subjectivity through shifting boundaries within historically specific social contexts is central to my analysis.

For this presentation I will focus on the following:

I will examine to what extent and in what forms migration and displacement transform women's notions and perceptions of sexuality and how these might affect the way they view themselves as an agent through their diasporic experience. By using women's narratives, I will identify the process and the specific ways in which women challenge the past/present, home/foreign dichotomies, if indeed they do. I will analyze the dilemmas they experience as a result of having to operate within the expected cultural boundaries that may expose them to accusations of having abandoned their cultural values and hence threatening the community's social cohesion, but also how they balance between the cultural expectations and the dominant liberal notions and discourses in the host environments. The aim is to elaborate the tension that develops between the process of disciplining women's bodies and the different forms of women's resistance. That is, I propose to examine the ways in which women participate in the existing institutions and practices of domination and control while at the same time possibly inventing different ways of negotiating and exercising agency.

11. Matens och måltidens metamorfoser – föreställningar, politiska beslut och kokningens betydelse för omvandlingen av natur till kultur

Sessionsledare:

Inger Johanne Lyngø, Norsk Landbruksmuseum
inger.johanne.lyngo@nlm.umb.no

Richard Tellström. Institutionen för restaurang och måltidskunskap, Örebro universitet
richard.tellstrom@telia.com

I denne sesjonen om "Maten og måltidens metamorfoser" hoppas vi få ulike innfallsvinkler og perspektiver på vad som händer när mat blir mer än mat eller när det upphör att vara mat. Vi ønsker sätta sökelyset mot hva som hender når vi tar begge deler, det vil si natur og kultur inn i våre studier. Sessionen berör til ernæringsvitenskapens historie, til samtidens frykt, risiko og farer knyttet til matens natur. I metamorfosen blir råvarer forvandlet til matretter som siden forvandles til måltider. Hvordan dette har foregått i tid og rom kommer här att belysas, på såväl konkret som metafysisk nivå. Metamorfos handlar om klassificeringar och värderingar, ett centralt ämne för alla kulturforskare. I denna sessions mitt serveras kaffe, och här blir själva kaffepausen en fältstudie i metamorfos där kongressen med kaffets hjälp byter skepnad från lyssnade och formella kommentarer till fritt reflekterade och kära återseenden.

Program

Torsdag 15 juni

- 13.30 Marja-Liisa Keinänen, Religionshistoriska avdelningen, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet
Vardag, fasta och fest: Matens roll i konstruktionen av tid i det förmoderna ryskortodoxa Karelen

- 14.00 Håkan Jönsson, Etnologiska institutionen, Lunds universitet
Björksav på lyxkrog – en studie av rural matproduktion i förvandling
- 14.30 Helene Brembeck, Etnologiska institutionen och Centrum för konsumentvetenskap, Göteborgs universitet
Minimorotens dolda transformationer från tvättkar till plastpåse
- 15.00 Richard Gjems, Institutt for kulturstudier og orientalske språk, Universitetet i Oslo
Diettens metamorfose: Motedietter, maskinkultur og naturvitenskap 1890–1930
- 15.30 **Kaffe**
- 16.00 Inger Johanne Lyngø, Norsk Landbruksmuseum
Kampen mot fett og historien om den norske stjernegrisen
- 16.30 Diskussion

Abstracts

Vardag, fasta och fest: Matens roll i konstruktionen av tid i det förmoderna rysk-ortodoxa Karelen

Marja-Liisa Keinänen, Religionshistoriska avdelningen, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet
marja-liisa.keinanen@rel.su.se

I det förmoderna ryskortodoxa Karelen utgjorde den kyrkliga kalendern med sina religiösa fester och fastor, som var sammanflätade med lokala agrara fester, ryggraden i den folkliga tideräkningen. Vi kan urskilja tre grundläggande tidsenheter i detta kalendariska system. För det första bestod veckan av "vanliga dagar", *arki*, dvs. vardagar (måndag, tisdag och torsdag), av fastedagar (onsdag och fredag) och av en helgdag (*pyhä*). Även årscykeln byggdes upp av motsvarande tidsenheter. Året bestod således av fyra längre perioder av "vardag" och fyra längre perioder av fasta (*pyhä*), som föregick en storhelg, dvs. en religiös fest, som vanligtvis firades till ära av något helgon eller en helig händelse i den kristna frälsningshistorian. Dessa tidsenheter existerade dock inte som sådana utanför kalendern utan producerades av människornas ständiga handlande.

En analys av de ovannämnda begreppen *arki* och *pyhä* visar tydligt att maten var den grundläggande faktorn som skiljde åt dessa tidsenheter. Ordet *arki* som i finskan betyder vardag, betecknar i karelskan en 'icke-fastedag', men också 'vardagskost'. *Pyhä* stod för 'fasta', 'fastetid', 'helg', 'helgdag' och även för 'nattvarden'.

Adjektivet *pyhäine* betecknade bl.a. fastemat. Maten spelade en viktig symbolisk roll även i de religiösa festerna.

Mitt syfte är att med hjälp av folkloristiskt arkivmaterial och etnografiska beskrivningar, som huvudsakligen härrör från slutet av 1800-talet och från början av 1900-talet, studera hur man på den karelska landsbygden med hjälp av mat konstruerade kvalitativt olika kategorier av tid. För det första markerade maten och mat-hållningen övergången mellan de olika tidsenheterna. För det andra var maten den grundläggande faktorn som konkret och kännbart förvandlade vardagen till fasta, fastan till fest och festen till vardag igen osv. Genom maten som kännetecknade dessa tidsenheter kom människorna att förkroppsliga olika typer av tid och fluktuationer i tiden. Jag kommer att undersöka hur denna förvandlingsprocess gick till i det dagliga livet.

Björksav på lyxkrog – en studie av rural matproduktion i förvandling
Håkan Jönsson, Etnologiska institutionen, Lunds universitet
Hakan.Jonsson@etn.lu.se

Matproduktionen de senaste åren präglas av en dubbelhet. Den ökade konkurrensen har inneburit stora svårigheter för mindre, traditionella livsmedelsföretag, som tvingas lägga ned eller blir uppköpta av större företag. Samtidigt finns det en rörelse där allt fler konsumenter av både ideologiska och gastronomiska skäl intresserar sig för lokalt producerad mat. Det har uppstått nischer för nya företag att etablera sig, och äldre rörelser kan med små medel omvandlas till framgångsrika företag. Ålabodarna på den skånska ostkusten är inte alltid längre redskapsbodrar för ålgarn, utan platser för upplevelseturism där det för dyra pengar går att uppleva ett riktigt skåniskt ålagille medan ålamörkret sänker sig över augustikvällen. Ett annat exempel är de skogsägare i Småland och norra Skåne som har börjat tappa björksav för försäljning till lyxkrogar i Köpenhamn, vilka profilerar sig med hemblandat mineralvatten med björksmak.

Syftet med mitt bidrag är att utifrån dessa och liknande exempel ge ett etnologiskt bidrag till diskussionen om den omvandling av matproduktionen som pågår på den svenska landsbygden. Vad händer med maten när det som tidigare bara var mat börjar omförpackas och fyllas med lokala värden? Pågår en disneyfiering av naturen, där urbana värden koloniserar landsbygden och tränger ut en rural livsform? Eller en väg till självförverkligande och rikt liv för både landsbygdsbefolkning och besökande turister? Det blir således ett utforskande av både natur och kultur, begrepp som visar sig vara intimt sammanflätade när de studeras ur ett matperspektiv.

Bidraget bygger på fältstudier och intervjuer av livsmedelsproducenter på svensk landsbygd, vilka sätts in i ett historiskt sammanhang. Metoden är kulturanalytisk, och bygger på att låta olika materialkategorier (fältarbete, intervjuer och historiskt källmaterial) mötas för att belysa syftet från olika infallsvinklar.

Minimorotens dolda transformationer från tvättkar till plastpåse
Helene Brembeck, Etnologiska institutionen och Centrum för konsumentvetenskap,
Göteborgs universitet
helene.brembeck@cfk.gu.se

En tisdag i april 2002 slog akrylamidlarmer ner som en bomb. Dagens Eko gick ut med uppgifter om att forskare vid Stockholms universitet upptäckt "det cancerframkallande miljögiftet akrylamid" i svenska livsmedel, t ex friterad potatis, chips och pommes frites. McDonald's hamnade genast i skottgluggen, men reagerade också snabbt på larmet. Minimorötter skulle nu införas som alternativ till pommes frites. Varför det hade blivit just morötter kunde inte de produktutvecklingsansvariga svara på. De hade aldrig egentligen tänkt på något annat, de hade fallit sig naturligt berättade företagets menyutvecklare.

Syftet med föredraget är att med utgångspunkt i denna händelse problematisera hur McDonald's lyckades framställa minimoroten som naturlig, trots dess varufiering och industriella framställningssätt. Hjälp hämtas bl a från Bruno Latours aktörsnätverksteori och hans begrepp den svarta lådan. I svarta lådor stoppas oproblematiserade självklarheter undan, som "varför minimorötter". I föredraget kommer lådan att öppnas och morötternas självklarhet och naturlighet problematiseras. Vi skall då finna att den naturliga minimoroten i själva verket genomgår en räkka av omvandlingar natur-kultur och tvärtom där en mängd hybrida konstellationer uppstår. Den naturliga potatisen (pomes frites) blev plötsligt kultur (?) eller en annan slags farlig konstgjord natur. Man vänder sig då till den naturliga moroten, men måste ta hjälp av de kulturella och traditionella föreställningarna om moroten som naturlig, hälsosam, barnvänlig, pedagogisk etc. för att tricket skall fungera och hoppas på att de föreställningarna skall täcka över ("blackboxa") hela den mekaniska procedur där morötterna skärs, svarvas, bevattnas med "ozonrenat vatten", plockas ner i små plastpåsar och transporteras land och rike runt. Gränsen mellan natur och kultur överträds flera gånger om och både naturligt och kulturligt visar sig bestå av en hybrid mix av både natur och kultur.

Diettens metamorfose: Motedietter, maskinkultur og naturvitenskap 1890–1930
Richard Gjems, Institutt for kulturstudier og orientalske språk, Universitetet i Oslo
richard.gjems@ikos.uio.no

En metaforisk framstilling av kroppen som en termodynamisk forbrenningsmotor utgjorde fra andre halvdel av 1800-tallet et viktig kulturelt og vitenskapelig rammeverk for ernæringsvitenskapen. Fra og med 1920-årene gjennomgikk ernæringsvitenskapen en paradigmatisk forandring: Framstillingen av kroppen som maskin ble utkonkurrert av en biokjemisk modell der kroppen ble et kommunikasjonssystem hvor vitaminer og hormoner fungerte som informasjonsbærere. Med bakgrunn i denne endringen tar innlegget utgangspunkt i den danske tannlegen Alfred Bramsen (1851–1932) og hans ivrige agitasjon for *fletcherismen* – en populær tyggediett preget av teknokratisk ingeniørtankegang utviklet av den amerikanske forretningsmannen Horace Fletcher (1849–1919).

Bramsen prøvde i perioden 1906–1932 å overbevise sine lesere om at Fletcher hadde kommet fram til den eneste rasjonelle måte å ernære "menneskemaskinen" på: Gjennom å følge Fletchers omfattende sett med forskrifter for mekanisk tygging, kunne man tilpasse sin appetitt og sitt valg av fødeemner til kroppens *naturlige* behov. Den ideelle fordøyelse ble således av Bramsen beskrevet som et *maskinelt hierarki* – et hierarki der det tyggende hodet utgjorde systemets "overingeniør" og garantist for indre renhet og effektivitet. Mange av samtidens andre motedietter argumenterte med utgangspunkt i metaforen menneskemotoren. Men da ernæringsvitenskapens nye biokjemisk ontologi slo igjennom, så mange kostholdsreformister seg nødt til å gjøre en retorisk helomvending; fra et effektivt stoffskifte til kroppens behov for mikrostoffor.

Alfred Bramsens utlegning av fletcherismen gjennomgikk aldri denne metamorfosen. Hans retorikk *forble* i et uavklart spenningsfelt mellom teknokratisk ingeniørtankegang og det nye biokjemiske paradigmet. Samtidig ble Bramsens skrifter stadig trykket i nye opplag. Kan det skyldes at hans nye, hybride retorikk appellerte både til allmennhetens "vitaminbegeistring" og dens tiltagende følelse av å leve i en effektivitetsorientert maskinalder? Med dette spørsmålet, vil jeg ved hjelp av vitenskapsteoretikeren Ludwik Flecks begrepsapparat problematisere det foranderlige forholdet mellom naturvitenskap, metaforer og populærkultur. Innlegget baserer seg på nærlesning av et omfattende utvalg av bøker, pamfletter, tidsskrifter og aviser.

Kampen mot fett og historien om den norske stjernegrisen
Inger Johanne Lyngø, Norsk Landbruksmuseum
inger.johanne.lyngo@nlm.umb.no

I 1950-årene tok kampen mot fett en ny vending. Kampen dreide seg bare om idealet om den smale kroppen og individets evne til selvdisciplinering, kampen mot fett ble ført på andre måter og andre steder, i medisinske og ernæringsvitenskapelige fagmiljøer, i landbruksvitenskapelige forskningslaboratorier, i fjøs og grisebinger. I den kampen kan man si at det ble skapt en ny form for natur, som nye husdyraser og dyr som ble tilpasset ernæringsforskningens, statens og forbrukernes ønsker og behov. Et eksempel er Den norske stjernegrisen. I mitt innlegg vil jeg fokusere på aktører, interesser og konflikter som var involvert i arbeidet med å skape denne grisen, med andre ord åpne opp "svarte bokser" for å rette søkelyset på hvordan nye ting blir til. Innlegget er inspirert av Bruno Latours mikro-empiriske studier av vitenskapelig praksis.

Metamorfosebegrepet vil bli aktualisert på flere måter. For det første som endring i status. Fra at fett ble vurdert som en sentral del av matens økonomiske verdi, til det ble et problem som måtte håndteres og kontrolleres. Denne omdefineringen vil stå sentralt i innlegget. Men metamorfosebegrepet vil bli aktualisert på en annen og mer radikal måte også i og med at Stjernegrisen tematiserer og utfordrer grensen mellom natur og kultur.

Materialet henter jeg i all hovedsak fra Norsk Landbruksmuseum samlinger og arkiv. Museet har det museumsfaglige ansvaret for samlingene og arkivene til Norsk Landbrukshøyskole som fra og med 2005 ble utnevnt til Norges 5. universi-

ter, et universitet for miljø- og biovitenskap, med mat, helse og natur som undertittel. Det var også her at den landbruksvitenskaplige forskningen fant sted. Det betyr at materialet er sammensatt og egner seg for studier av vitenskapelig praksis.

12. Medborgarskapets kulturella villkor

Sessionsledare:

Tine Damsholt, tinedam@hum.ku.dk

Birgitta Svensson, birgitta.svensson@etnologi.su.se

Hur formar globala processer människors livsvillkor och hur formar människor i vardagliga handlingar de globala processerna? Den här sessionen vill rikta fokus mot nya kulturteoretiska perspektiv på medborgarskap/ statsborgerskab, demokrati och mänskliga rättigheter. Hur skapar olika mellanmänskliga relationer, situationer, ritualer och vanor nya innebörder i de här begreppen? Hur går det till att välja bort eller förändra relationer, tillhörigheter och identiteter? När, var och hur aktualiseras begrepp som medborgare/statsborger, demokrati och mänskliga rättigheter? Vilka transformationer är möjliga inom och mellan medborgarskap/ statsborgerskab? Hur har de ritualer och villkor som omgärdar medborgarskapet/ statsborgerskabet förändrats?

Program

Torsdag 15 juni

- 14.30–15.00 Simborgarskap. Simkunnighet och det goda medborgarskapet
Ella Johansson, Mångkulturellt centrum, Botkyrka.
- 15.00–15.30 Hur gammal ska man vara för att bli medborgare?
Barbro Johansson, Etnologiska institutionen, Göteborg
- 16.00–16.30 Globale processer i et kulturteoretisk perspektiv
Laura Pérez Skardhamar, Europæisk Etnologi, Københavns Universitet

- 16.30–17.00 Etnologiska perspektiv på medborgarskap, demokrati och mänskliga rättigheter
Agnes Ers & Karin S Lindelöf, Baltic and East European Graduate School, Södertörns högskola
- 17.00–17.30 Medborgarens möjligheter till ett medborgerligt liv
Birgitta Svensson, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet

Abstracts

Simborgarskap. Simkunnighet och det goda medborgarskapet
Ella Johansson, Mångkulturellt centrum, Botkyrka.
ella.johansson@mkc.botkyrka.se

I det korta nittonhundralets Sverige var simkunnigheten en förvärvat egenskap som alla delade. Att kunna simma ingick i ett gott medborgarskap. Det noterades så småningom i skolbetygen. Simmandet och simkunnigheten är ett område så gott som något för att följa och belysa det svenska nations- och folkhemsbygget.

Simkunnighet handlar om disciplinering. Via torrsimmet och andningsövningarna uppnås en gemensam tyst kunskap om standardiserade, optimerade kroppsrelser. Med hjälp av de hierarkiskt ordnade simmärkena, från Baddaren till Guldmagistern, övas viljan och förmågan att tänja de egna gränserna och kämpa för målpfyllelse.

Kanske är det också så att den form för sensualitet som livet i vattnet innebär kan ha något med samhällsbygget och integreringen av medborgarna att göra. Det ligger något kommunitas-artat över att alla dessa kroppar simmar i samma bassäng. Som främlingar för varandra, guppande huvuden involverade i individuella tankar och projekt, är de ändå förbundna genom vattnet och en speciell intimitet.

Simkunnighet är hur som helst ett nationellt svenskt projekt som motiveras med argument om hälsa och säkerhet, men som också är förbunden med ett gott liv, med en god barndom, riktiga sommarlov och en lättillgänglig form för umgänge med naturen. Simborgarmärket, med dess egendomliga namn, knyter ihop den disciplinerande aspekten av simning med en egalitets- och delaktighetsideologi.

I samtidens diskussioner om simkunnighet finns en oro för att simkunnigheten minskar. Den är förknippad med invandringen av icke-nordiska människor, men också till en allmän oro för disintegration i samhället. Hur fortsätter simkunnighetprojektet i nutidens bassänger? I innerstädernas upprustade gamla badhus i morisk stil och i äventyrsbadens simulerade tropiker badas det under nya förtecken. Vem simmar numera med vem, och varför, i de badanläggningar av gult tegel och orange laminat som var resultat av småkommunernas sista budgetbeslut innan sammanläggningen till storkommun?

Hur gammel ska man vara för att bli medborgare?
Barbro Johansson, Etnologiska institutionen, Göteborg
Barbro.Johansson@cfk.gu.se

Att vara fullvärdig medborgare i ett land innebär att ha samma mänskliga rättigheter som andra. För att citera FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna, ska ingen åtskillnad ske på grund av "ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning för övrigt". Vad som däremot inte nämns här, och faktiskt heller inte heller i barnkonventionens motsvarande uppräkningslista, är kategorin "ålder". Frågan om hur gammal man ska vara för att bli medborgare är alltså högst relevant.

Könsordningen är flitigt diskuterad, problematiserad och teoretiserad. Generationsordningen, som tilldelar barn och vuxna vissa positioner och utrymmen i förhållande till varandra, har däremot inte uppmärksamats särskilt mycket. Fortfarande bygger förståelser av barn och barndom i hög grad på utvecklingspsykologiska och pedagogiska teorier, där barn betraktas som ofullkomliga och utvecklade "human becoming", som gradvis utvecklas genom en determinerad "utvecklingsstrappa". Inom etnologin och folkloristiken har vi dessutom en tradition att tribalisera barndom genom att beskriva "barns egen kultur", och på så vis tilldela barn platser utanför det "riktiga", dvs. vuxna livet.

I det här föredraget vill jag problematisera frågan om barn som medborgare och blivande medborgare. Barnkonventionen tillerkänner barn ett flertal rättigheter, som det har visat sig ganska problematiskt att omsätta i praktiken. Hur ska medborgarskap för en 5-åring, 11-åring eller 17-åring förstås och tillämpas? Kan man förhålla sig till kategorin ålder på samma sätt som till t.ex. kön, klass och etnicitet? Vad skulle en annan syn på barns medborgarskap få för konsekvenser? Och inte minst, vad innebär synen på barn som becoming, i en tid när alla människors identitet i hög grad handlar om att vara ständigt blivande, på väg och i förändring?

Globale processer i et kulturteoretisk perspektiv
Laura Pérez Skardhamar, Europæisk Etnologi, Københavns Universitet
la@skardhamar.com

Trods megen kritik af globaliseringskonceptet indenfor det sidste årti ses fortsat en tiltagende forskning i transnationale relationer og identiteter, globale processer og globalisering.

I præsentationen vil jeg ved hjælp af to forskellige eksempelstudier og et kritisk blik på en tiltagende produktion af *transnationale studier* argumentere for, at det er væsentligt for etnologien at beskæftige sig med globale processer for at få øje på nye kulturelle tilblivelser.

I et overblik over forskningen i transnationale identiteter, relationer og politiske processer – populært sagt, i transnationale flows – ses en samlet tendens til en yderst empirisk tilgang til kulturstudiet. Sociale relationer, normer, værdier, skikke, idéer, måder at forvalte på, praksis osv. bevæger sig i en lind strøm frem og tilbage og på tværs af lokale, regionale, nationale grænser, hvilket dokumenteres og kortlægges med henblik på at vise, hvordan *transnationale identiteter* genereres.

Forcen ved disse studier er, at de i høj grad påviser nutidens levede liv som hybride kulturelle praksiser, der påvirkes på tværs af nationalgrænser (i modsætning til forestillingen om et nationalt vakuum). Set i lyset af den etnologiske fagtradition har studierne dog en forbløffende parallel til de diffusionistiske ambitioner om at kortlægge kulturelementers spredning verden rundt. Med disse faghistoriske erfaringer i baghovedet er der, efter min mening, grund til at stoppe op og reflektere over formålet ved et sådant kortlægningsprojekt.

Det konstruktive forslag for et etnologisk perspektiv på globalisering vil derfor være at arbejde med det bredere fokus på *globale processer*. Konklusionen i præsentationen vil være, at det netop er ved at skærpe opmærksomheden på et bredt globalt perspektiv, at det kulturalanalysen og kulturteorien har en væsentlig rolle at spille i dag.

Etnologiska perspektiv på medborgarskap, demokrati och mänskliga rättigheter
Agnes Ers & Karin S Lindelöf, Baltic and East European Graduate School, Södertörns högskola
agnes.ers@sh.se, karin.s.lindelof@hotmail.com

De "universella" värdena medborgarskap, demokrati och mänskliga rättigheter är hotade och under omförhandling i en globaliserad värld där makten har förflyttats från den nationella politiken till den överstatliga ekonomin. Hur ser villkoren ut för medborgarskap, demokrati och mänskliga rättigheter på en lokal respektive global nivå? Vilka kulturella förståelser av tillhörighet och utanförskap, centrum och periferi skapas i, och skapar, vår vardag? Å ena sidan står idag dessa värden starkare och mindre omdiskuterade än någonsin. Å andra sidan får "folket" allt mindre inflytande över samhällseliga skeenden. Hur kan ett för varje val allt lägre valdeltagande i Sverige kopplas till den "orangea revolutionen" i Ukraina? Vad betyder det när Väst lär ut (tvingar på) demokrati och mänskliga rättigheter på de Andra, samtidigt som dessa värden förlorar mark i Väst? USA för exempelvis krig i de mänskliga rättigheternas namn, samtidigt som de bryter mot dem själva. Hur står "universella" värden i relation till "partikulära" intressen? Inom ramen för ett nyformulerat forskningsprojekt vill vi rikta fokus mot dessa frågor som tidigare främst har studerats inom andra discipliner. Hur kan etnologin bidra till att utveckla nya frågeställningar och nya metoder inom forskningen om medborgarskap, demokrati och mänskliga rättigheter? Med vårt konferensbidrag vill vi påbörja denna angelägna diskussion.

Medborgarens möjligheter till ett medborgerligt liv
Birgitta Svensson, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier,
Stockholms universitet
birgitta.svensson@etnologi.su.se

Den globala staden kan sägas vara den mark där samtidens version av kolonialism äger rum. Men idag saknas tydliga gränser och fält. När föreställningar om svenskhets fortsätter att normaliseras och kontrasteras mot den etniska mångfalden, reproduceras starka ideal om en kulturellt homogen befolkning. I spänningsfältet mellan

dessa ideal och en heterogen befolkning, riskerar demokratin att försvagas och intresset för människors vardagserfarenheter att åsidosättas. Att kategorisera människor utifrån deras ursprung, blir också bestämmande för vilka identiteter de kan tillhöra. Man är sitt ursprung, vilket kan innebära att man blir mer förknippad med till exempel sin turkiska tillhörighet än med sitt svenska medborgarskap. Trots att statistiken visar att 73% av invånarna i stockholmsförorten Tensta är svenska medborgare, definieras de främst utifrån begreppet "utländsk härkomst". Det svenska medborgarskapet blir sekundärt. För ett aktivt medborgarskap behöver bakomliggande värdemönster och hierarkier destabiliseras. I ett demokratiskt samhälle räcker det inte att bli kulturellt erkänd, man måste också kunna använda sin identitet till att uppnå status som likvärdig medborgare. Och omvänt räcker det inte med att ha ett officiellt medborgarskap, när de Tenstabor som är svenska medborgare, beskrivs av omvärlden som något annat. Borde man inte också kunna välja bort tillhörighet?

Vem är det då som tillåts vara medborgare? Skall vi formas i ett antal homogena kulturer som bevarar och befäster kulturella skillnader dem emellan eller i tvärkulturella lösningar och blandade kulturella tillhörigheter som söker efter det gemensamma? Utifrån begrepp som social kategorisering och kulturell identitet ställer jag frågor om betydelsen av varifrån vi kommer och var vi bor. Vilka möjligheter erbjuder globaliseringen? Skulle visioner om ett världsmedborgerligt liv som rättensnöre kunna frigöra individen från det nationella medborgarskapet utan att skilja henne från att vara samhällsmedborgare, dvs. medansvarig för den värld hon lever i?

13. Modeväxlingar – Den klädda kroppens förvandlingar

Sessionsledare:

Magnus Mörck och Magdalena Petersson, Centrum för konsumentvetenskap, Göteborgs universitet
magnus.morck@cfk.gu.se, magdalena.petersson@cfk.gu.se

Modet är den stora metaforen för omvandling och förändring av kroppar och identiteter. Det sysslar ständigt med att definiera det nya, samtidigt som det hela tiden sneglar på det förflutna för att plundra det på inspiration. Den klädda kroppen är både ett traditionellt sakområde för etnologer och en viktig skärningspunkt för nya teorier och forskningsområden. Hur förvaltar vi detta arv och utvecklar det vidare? Klädmodet har i det postmoderna samhället fått ökat utrymme – kläder har blivit konst och modeskapare uppvaktas som stjärnor. Parallellt med denna hyllning av modet växer insikten om hur det bygger på ekonomisk exploatering av arbetare i Öst och Syd. Modet har ofta fått stå för det ytliga, i motsats till det djupa och varaktiga. Samtidigt som modet fått mer plats blir det också mer problematiskt. Ett äldre synsätt där kläderna är det synliga uttrycket för inre processer håller på att ersättas med en mer svårfångad bild där kläder och kroppslig utsmyckning inte bara speglar identiteten, utan ingår i ett brett kraftfält av marknader, medier och företag. Den klädda kroppen är en zon där genus, sexualitet och sociala hierarkier bearbetas performativt: identiteter blir till.

Program

Onsdag 14 juni

14.30–15.00 Folkhemmets barnkläder. För lek och ras i sol och regn
Viveka Berggren Torell, Etnologiska inst, Göteborgs universitet

- 15.00–15.30 På mode! Dansk modes identitet 1950–2005
Marie Riegels Melchior, cand. mag. i Etnologi, ph.d.-stipendiat ved Danmarks Designskole og Kunstindustrimuseet
- 15.30–16.00 Lyc@a., t@äning och luktf@itt. Klädteknologier på fitnessklubben
Magdalena Petersson, Centrum för Konsumentvetenskap, Göteborgs universitet.
- 16.00–16.30 Blazerbataljonen. De osynliga männen träder fram
Magnus Mörck, Centrum för Konsumentvetenskap, Göteborgs universitet.

Som klippt för sin plats! Maktens män och frisyromodet i Sverige, Riga och Tallinn
Marie Nordberg, Centrum för Konsumentvetenskap, Göteborgs universitet (I session 9 fred 16/6 13.30-14.00).

Abstracts

Folkhemmet barnkläder – För lek och ras i sol och regn
Viveka Berggren Torell, Etnologiska institutionen vid Göteborgs universitet
viveka.berggren-torell@ethnology.gu.se

Jag kommer att presentera en ny diskursiv konstruktion av "det klädda barnet" som dök upp i Sverige från sent 1920-tal: Det aktiva, lekande barnet, med kläder som var utformade för lek, oftast utomhus. Mitt paper bygger på en del av mitt pågående avhandlingsarbete om barnklädesfrågans diskursordning på "folkhemmsbyggets tid" (ca 1930-50-tal). Under den tid jag studerar i min avhandling pågick en spännande "kamp" mellan aktörer från olika sociala kontexter, för att slå fast vad som skulle vara gällande sanningar om det "klädda barnet". Påståenden om barn och deras kläder som lades fram inom kontexterna stat, marknad, rörelser och vardagsliv skilde sig ibland åt. Men många intressanta likheter finns också mellan synsätt på barnkläder som lades fram t ex av statliga barnklädesexperter och av marknadens företrädare. Särskilt slående är hur samstämmighet rådde om att barnkläder skulle duga "för lek och ras i sol och regn". Det sunda moderna barnet skulle kläs för rörelse!

Frågor som kommer att tas upp är:

Hur framställdes det aktiva, lekande barnet i annonsers och rådgivningsbroschyrers texter och bilder? Vilka betydelser hade kategoriseringar som kön och ålder i framställningarna? I vilka textila materiella former materialiserades idéer om

att självständighet och lek hade stor betydelse i barns liv? Hur förhåller sig "det aktiva, lekande klädda barnet" till två andra ofta förekommande diskursiva konstruktioner av "det klädda barnet" under "folkhembyggets tid" – nämligen "det resurskrävande klädda barnet", tidskrävande att lappa och laga till och ekonomiskt krävande att köpa nytt till, och "det moderiktigt klädda barnet", som mer och mer gjordes till en klädkonsument i sin egen rätt?

På mode! Dansk modes identitet 1950–2005

Marie Riegels Melchior, cand. mag. i Etnologi, ph.d.-stipendiat ved Danmarks Designskole og Kunstindustrimuseet

"Hvis man er med på moden, må man også være med på noget nyt". Sådan lyder det i en avisartikel fra 1998 om etableringen af en alternativ modemesse i København (Bryld 1998). Formuleringen rammer meget præcist modens princip. Mode handler om forandring. Metamorfosen er modens logik.

Det gælder ikke alene for modetøjets æstetiske udtryk, men også for den måde modeindustrien er organiseret på og den måde vi forbruger mode på. I dag er det nye, hastigheden hvormed moden skifter, således at det nu i modsætning til tidligere er svært at tale om sæsoner i moden. Paper'ets hoved-case er dansk mode. I de sidste 10-15 år er der opstået en stærk lokal bevidsthed om eksistensen af dansk mode og af landets hovedstad, København, som Nordeuropas modeby.¹ Den pludselige lokale bevågenhed omkring dansk mode anses bl.a. for at hænge sammen med, at en håndfuld unge designere i sidste halvdel af 1990'erne begyndte at lave designdrevet tøj frem for udelukkende prisdrevet modetøj, som dansk mode tilbage til 1950'erne har været kendt for. De nye designere fandt et fælles fodslag i en bohème-romantisk stil, som efterfølgende af særlig de danske modemedier, er blevet anset for at være indbegrebet af dansk modes formudtryk.

Paper'ets overordnede spørgsmål er: Hvorfor opstår det danske modecenter netop nu, og hvilken rolle spillede dansk mode tidligere? Hvad fortæller disse lokale modecentres eksistens om betydningen af den materielle kulturs nationalisering i globaliseringens tidsalder? I paper'et vil disse spørgsmål blive forsøgt bevareret gennem en undersøgelse af, hvordan dansk mode er blevet gjort og praktiseret i perioden 1950-2005. Det er en undersøgelse, som vil dæmme op at synliggøre, at der er tale om en flerhed af versioner af dansk mode både før og nu, og at fænomenet dansk mode er en kompleks størrelse samtidig med at det også samler sig i en ting. I sin helhed kan undersøgelsen ses som et forsøg på at bedrive en alternativ modeforskning, der ikke tager afsæt i en kulturalanalytisk tegnanalyse, men derimod har sit afsæt i nyere materielle kulturstudier (Miller 2005).

¹ Dansk tekstil- og beklædningsindustri har i senere år udmærket sig ved at være Danmarks fjerde største eksport vare blandt landets forskellige fremstillingsindustrier. Siden slutningen af 1990'erne har København været vært for to halvårige modemesser, der målt på antal besøgende og på antal udstillere tilsammen gør messen til den største i Nordeuropa og har forårsaget, at modemesserne i det øvrige Skandinavien er lukket.

Lyc@a, t@äning och luktf@itt. Klädteknologier på fitnessklubben
Magdalena Petersson, Centrum för konsumtionsvetenskap, Göteborgs universitet,
magdalena.petersson@cfk.gu.se

Detta paper presenterar en studie av mode och varumärken på en av Sveriges ledande fitnessklubbar Sats. Fitnessklubbar är en del av modesystemet, både genom att de kroppar som skapas där ingår i tidens mode och genom att klädmode är en stor del av träningskulturen. De ledande tillverkarna som Nike, Reebok etc. delar ut kläder till kändisar och instruktörer. Nike arrangerar danshappeningar och sponsrar exempelvis Nike Elite Team, med koreografi från MTV, som gör tillfälliga framträdanden på Sats. Designers från de stora internationella visningarna, såväl som musiktjälvar, erbjuds samarbete med sportföretagen, något som i sig ger garanterade omskrivningar i mode- och dagspressen. Kläder fylls med lust, begär och skönhet och estetik vävs in i träningen. Samtidigt som sporten varit den största inspirationen för ledigt mode under 1900-talet har finns det nu träningskläder med spets och kritstreckrandigt. Sportkläder behöver inte längre signalera att de representerar något annat än arbetslivets och vardagens sociala hierarkier. Det finns också delar av sportmodet som skiljer det från annat mode. De intervjuade i studien beskriver träningsmode som att det är särskilt auktoritativt, på fitnessklubben tar människor verkligen på sig det som andra säger åt dem att de ska. Träningskläder är inte tänkta att uttrycka bärarens identitet på samma sätt som vanligt mode och individualism är inte så viktigt. De tycker inte att varumärken är betydelsefulla i form av symbolisk status. Det är av större vikt att skänningen ger rätt siluett än att ett visst märke syns.

Sportkläder ska vara funktionella, fungera som en andra hud, leda bort svett och dålig lukt. De ska förhöja bärarens prestation och löser på så sätt upp skillnader mellan redskap och plagg. Klädföretagen söker ideligen efter nästa stora produkt som kan säkra deras ställning på marknaden. Sportkläder både konstruerar kroppens gränser och visar hur de förskjuts, omtolkas och laddas med nya innebörder. Tyg, hud och kroppar sammanförs i nya konstellationer och suddar ut gränser mellan naturliga och tekniskt förbättrade kroppar.

Blazerbataljonen. De osynliga männen träder fram

Magnus Mörck, Centrum för konsumtionsvetenskap, Göteborgs universitet,
magnus.morck@cfk.gu.se

Bilden av storbolagens ledningar präglas av stereotyper som hela tiden upprepas av medierna. Näringslivets höga chefer bär mörka kostymer när de ska iscensätta sig själva på aktiebolagens årsmöten med ägarna. Så avfotograferas de och blir kända i medierna. Men flertalet av bolagsstämornas besökare är småägare, och de män som tar ordet för att berömma eller kritisera bär informell fritidsklädsel. Vad innebär då det? Hur klär man sig för att inte vara så märkvärdig, prydlig – men inte uppklädd? Skjorta och slips, blazer och udda byxor, det är dressen för privatmannen som infunnit sig för att bevaka sina intressen, säga sin mening eller bara konsumera ur buffén. Rollen som publik är samtidigt inte given, genom ett antal exempel diskuteras i detta paper hur män positionerar sig, skaffar sig plats och går från att vara passiva konsument till ifrågasättande aktieägare. (Men var är kvinnorna?) Med

perspektiv som kritisk maskulinitetsteori, performance studier och ANT undersöks hur maskulinitet formeras i kamp och förhandling. Hegemonin är aldrig självklar i någon enda given situation. Också om föreställningen redan är avgjord – ingen vet vad som kommer att hända på vägen dit. För företagsledningen är det aldrig för sent att förlora ansiktet när Blazerbataljonen går till anfall. Här undersöks spelet om äran, hedern och girigheten med särskild hänsyn tagen till den klädda, åldrade maskroppen. En metamorfos där osynliga män plötsligt framträder fullt synliga.

Underlaget till denna studie är 40 bolagsstämmor som besökts inom ramen för projektet Den dekorerade mannen, finansierat av VR.

Som klippt för sin plats! Maktens män och frisyromodet i Sverige, Riga och Tallinn
Marie Nordberg, Centrum för Konsumentvetenskap, Göteborgs universitet
Marie.Nordberg@kau.se

Liksom kvinnliga frisyromoden har även de manliga och kortklippta frisyryrer som idag betraktas som ordinära och normala förändrats. Gamla tv-program, bilder i fotoalbum och tidningar väcker ofta både bestörtning och skratt. Vissa frisyryrer och kläder glider dock förbi mer obemärkta. Genom vissa stabiliserande drag ges de för medelålders män vanliga herrfrisyrer ofta ett förment drag av oföränderlighet, trots att även detta frisyromode genomgått förändringar över tid. Medelålders och äldre mäns frisyryrer har genom sin normalisering och förmenta vardaglighet hittills rönt lite intresse både från etnologer och från genusforskarens håll. När mode behandlas av etnologer är det främst klädedräkten som uppmärksammas och diskuteras (t ex Nilsson 2005; Jacobson 1998). När herrfrisyrer utsatts för kulturanalyser är det främst yngre män, subgrupper och de från normen avvikande och mer extrema frisyryrerna som har studerats (t ex Hebdige 1979; Jacobsen 1998). Men hur stajlas egentligen håret på affärslejon och politiker? Och hur skapas upplevelsen att vara en viss sorts man? Vilka frisyryrer klipps på affärsmän och andra män i Sverige, Riga och Tallinn? Hur förmedlas och iscensätts maskulinitet, förtroende och pålitlighet visuellt av män i högre positioner? Utifrån ett antal herrmodemagasin, stylingböcker och etnografiska observationer och intervjuer med män och med frisörer i Sverige, Lettland och Estland diskuteras i detta paper hur män, maskulinitet och makt sammanlänkas, materialiseras och upprätthålls genom upprepade visuella performancer. Teoretisk förankras analysen i poststrukturalistisk feminism och mansforskning samt i Philomena Esseds (2004) tankar om ”kulturell kloning”. Paperet är en delrapport i det av Vetenskapsrådet finansierade forskningsprojektet ”Den dekorerade mannen” som är inriktat på män, makt och mode.

14. Narrativa metamorfoser

Sessionsledare:

Georg Drakos, etnologi, Stockholms universitet

georg.drakos@etnologi.su.se

I flera discipliner, som inte tidigare har innefattat berättelseforskning, har vi under senare år kunnat läsa artiklar och inlägg om *"the narrative turn"* som beskriver de metodologiska implikationerna av denna nyorientering. I etnologin och folkloristiken med sina djupa rötter ifråga om berättelseforskning, har performansorienteringen av folkloristiken på 1970-talet i USA och lite senare i de nordiska länderna, beskrivits som en liknande metodologisk "vändning". Denna omorientering av berättelseforskningen riktade uppmärksamheten mot berättelsen som social handling och mot berättelsens agens i vidare mening. Nyorienteringen satte fart på debatten om berättelsens verklighetskonstituerande kapacitet. Vilka implikationer har denna handlingsinriktade syn på berättelser och sammanhängande antaganden om berättelsens ontologi för nordiska etnologer och folklorister idag?

Den här sessionen syftar till att undersöka de förvandlingar eller ombildningar av olika slag som framförandet av berättelser skapar. Bidragen handlar alltså inte i första hand om hur metamorfoser gestaltas i berättelser, utan om de transformationer och transaktioner som själva berättandet ger upphov till. Vilka utbyten sker mellan olika parter när berättelser framförs i skilda medier? Vilken betydelse har formen och platsen för den typen av utbytes- eller ersättningsprocesser?

Program

Onsdag 14 juni

14.30–15.00 Återvunna livsberättelser
Annikki Kaivola-Bregenhøj, Turku University

- 15.00–15.30 Suckar och skrapande stolsben – att glänta på dörren till det existentiella
Anita Beckman, Etnologiska institutionen, Göteborgs universitet
- 15.30–16.00 Tale og subjekt mellem erfaring og biokemi
Anne Leonora Blaakilde, Gerontologisk Institut, København
- 16.00–16.30 Plus ça change, plus ç'est la même chose. Sägneras imaginära metamorfoser
Ulf Palmenfelt, Högsolan på Gotland
- 16.30–17.00 En mediehistorisk läsning av Max Ernsts collageromaner *La Femme 100 Têtes* (1929), *Rêve d'une petite fille qui voulut entrer au Carmel* (1930) och *Une Semaine de bonté* (1934)
Leif Dahlberg, Skolan för datavetenskap och kommunikation KTH

Torsdag 15 juni

- 10.30–11.00 Tystnaden om HIV och utbytet mellan berättelser och kroppsliga erfarenheter
Georg Drakos, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet
- 11.00–11.30 At fortælle et barn – narrative strategier i konfrontationen med det utænkelige
Lone Ree Milkær, Gerontologisk Institut, København
- 11.30–12.00 Berättelser och känslor – det avslöjande och det döljande skrattet
Lena Marander-Eklund, Åbo Akademi

Abstracts

Återvunna livsberättelser

Annikki Kaivola-Bregenhøj, Turku University

annikki.bregenhøj@netikka.fi

When life is full of dramatic twists, some questions in a person's life story may go unanswered. On the other hand, a person telling of her life may look back to past events and achieve a sense of continuity she could never have dreamt of amid the chaos. This is one of the laws governing narration.

In my paper I examine interviews I made in 1992–1993 among the 'Ingrian Finns' of the St. Petersburg region. The life cycles of the women interviewed had been affected by external events during WWII – deportation, a member of the family who was sent to Siberia or just disappeared, or forced transfer – over which they had no control. If I had to classify these women, I would say that their lives were totally in the hands of fate. Their stories deal with memories that have possibly never been told to an outsider before. In the background is the more liberal political situation of the early 1990s. People were daring to speak of matters on which they had long been silent. The interviews imply questions that are not always verbalised: why did this have to happen to me and my family? Very few levelled direct criticism at the ruling powers, but some blamed themselves for not, for example, remaining in Finland, where they had found temporary refuge. The emotional charge was released in the interviews in sudden tears. Personal narratives have been found to vary from one refugee stage to another. Some narrators forget dates and periods of time, and others would prefer to forget rather than to relate. My interviewees both narrated and wept.

If successful, the life review, of which an evaluating component is an integral part, can be a healing process. I hope that telling helped my interviewees to defuse the traumatic experiences in their lives.

Suckar och skrapande stolsben – att glänta på dörren till det existentiella

Anita Beckman, Etnologiska institutionen, Göteborgs universitet

anita.beckman@ethnology.gu.se

Med mitt avhandlingsarbete om *väntan* kan jag sägas beträda ett semantiskt fält inom vilket ett tämligen svärgripbart ord ska fyllas med innehåll. Mitt material är mångfaldigt, men består i huvudsak av intervjuer, skönlitteratur, poesi och populärvetenskap. Jag arbetar utifrån ett brett ontologiskt narrativitetsperspektiv och jag inresserar mig för hur vi genom berättelsen kan förstå och hantera ett existentiellt tillstånd som väntan. En central tanke är att väntan skapas med ord, och min avhandling kommer bland annat fokusera på just detta *görande*.

Jag arbetar med öppna, samtalsliknande intervjuer under vilka informant och intervjuare tillsammans kan sägas utgöra/skapa ett rum för såväl fullödigt berättande som försiktiga trevanden, tystnad och osäkerhet. Mitt bidrag till sessionen består av en detaljanalys av någon/några av dessa intervjuer. Ord gör stämningar, och här vill jag undersöka vilka känslomässiga förvandlingar som berättandet skapar i själva in-

tervjusituationen. Vad händer i rummet? Vad händer i informanten? Vilka är gesterna och orden som ger upphov till transformationer in i det existentiella? Och vilka stämningar ger dessa i sin tur upphov till? Hur ser mötet ut mellan det "objektiva materialet" och det som händer i rummet? När förstärker de varandra – och när motsäger de varandra?

Jag tar vissa avstamp i den s.k. samtalsanalysen (Mishler, Polanyi m.fl.), men vill med min studie undersöka möjligheten att fördjupa och/eller modifiera denna genom att ge större plats åt kropp och känslomässiga stämningar.

Tale og subjekt mellem erfaring og biokemi

Anne Leonora Blaakilde, Gerontologisk Institut, København

blaakilde@mail.dk

Metaforisk opfattes det menneskelige subjekt iblandt som en container, hvori mennesket indkapslet i sin "beholder" udvikler sin egen essens i mødet med omverden, navnlig i forbindelse med kropslige og sansemæssig indtryk. Sprogligt kommer denne opfattelse tydeligt til udtryk i forestillingen om, at "man skal gøre sig sine egne erfaringer" – erfaringer kan altså ikke overføres gennem sproget, og hvis de gør, opfattes de som "gode råd", der ikke kan bruges af subjektet, som skal mærke på egen krop.

Via en analyse af en bedstemors fortællinger om hendes forhold til sin voksne datter og dennes moderskabsforvaltning vil jeg diskutere denne subjekt-opfattelse. Bedstemoderen opdeler begrebsligt denne subjektforestilling i to kategorier; hhv. en essens-kategori og en forhandlings-kategori, begrebsliggjort ved termerne "biokemi" og "erfaringer" versus "fortællinger" og "gode råd". Disse termer kan relateres til særlige genrer, hvor den ikke-forhandlingsbare genre beskrives som værende af højere værdi end den forhandlingsbare.

Jeg vil forsøge at vise, hvordan de forskellige genrer imidlertid flettes ind i hinanden og derfor kan bidrage til at antyde, at der også kan forekomme en form for permeabilitet mellem subjekters beholdere i narrativ udveksling af erfaring.

Plus ça change, plus ç'est la même chose. (1) Sägnernas imaginära metamorfoser

Ulf Palménfelt, Högskolan på Gotland

ulf.palmenfelt@hgo.se

Berättelsen är en kulturell form som hanterar förändring. Det vi kallar händelser är kedjor av förändringar, ett pendlande mellan balans och obalans, där ständigt nya situationer uppstår ur de gamla. Det stillastående, oföränderliga kan inte berättas, blott beskrivas.

I vissa sägner är den magiska, oväntade, häpnadsväckande transformationen, metamorfosen om man så vill, det centrala temat för berättelsen. Genom att höra och själva berätta sådana historier får människor sin uppmärksamhet riktad mot tillvarons ibland svärförklarliga föränderlighet, liksom förstås motsatsen, den obegripliga bristen på förändringar.

1800-talets gotländska samhälle präglades av en rad lätt iakttagbara fysiska för-

ändringar. Landskapet förändrades genom att skogar höggs ned, sjöar och myrar dikades ut och nya åkrar togs upp. Infrastrukturen förändrades genom att järnvägen byggdes, en telegrafkabel till Kalmar lades ut och regelbunden passagerartrafik med ångbåt inleddes. Befolkningen ökade, början till ett landsbygdsproletariat växte fram, ett betydande antal rallare och kanalgrävare från Kronobergs län kom att utgöra ett nytt och främmande inslag. Nästan tio procent av befolkningen emigrerade till Amerika.

Ur den fattigare landsbygdsbefolkningens synvinkel förändrades det omgivande samhället påtagligt, samtidigt som deras egen fattigdom och maktlöshet var ofattbart oföränderlig. I berättelserna blev döda strömmingar till silverskedar, hästlortar till guldstycken, hyvelspånor och vissna löv var värdeföremål i förvandling. Alla sägnemas skattgrävare bar sig dumt åt så de omätliga skatterna fanns fortfarande kvar att dagdrömma om. Sägner utspelas i en undanlidande ogripbar värld, där allt tycks skenbart och stätt i ständigt förändring samtidigt som den fattiges livsvillkor aldrig ändras. Kanske är sägnernas verkliga budskap att också de magiska metamorfoser är imaginära?

(1) Jean-Baptiste Alphonse Karr i *Le Figaro* 1849.

En mediehistorisk läsning av Max Ernsts collageromaner *La Femme 100 Têtes* (1929), *Réve d'une petite fille qui voulut entrer au Carmel* (1930) och *Une Semaine de bonté* (1934)

Leif Dahlberg, Skolan för datavetenskap och kommunikation KTH
dahlberg@nada.kth.se

Det sägs att det var Max Ernsts collagebilder som fick André Breton att inse att man kunde realisera det surrealistiska programmet även i visuella medier, något som han utestlutit i det första surrealistiska manifestet (1924). Max Ernst hade experimenterat med att sätta samman olika element till en collagebild för första gången 1919. Några år senare gjorde han 21 collagebilder till en text av sin vän Paul Eluard, som tillsammans gavs ut som en bok med titeln *Les Malheurs des Immortelles* (1922). Flera år senare utkom boken *La Femme 100 Têtes* (1929). Men den kanske mest kända av Max Ernsts collageromaner är *Une Semaine de bonté ou les sept éléments capitaux* (1934).

Det finns flera olika sätt man har närmat sig Max Ernsts collageromaner, allt från att se dem som radikala angrepp på tidens sexualsyn, destruktion av traditionella berättarformer, konstnärlig remediering av bokillustrationer från andra hälften av 1800-talet, till surrealistiska övningar och bisarra, meningslösa bildlekar. Det finns även flera biografiskt och psykoanalytiskt baserade läsningar. Det som saknas i dessa ofta intressanta utforskningar är medvetenheten om collaget som en historisk mediediskurs som allegoriserar den mediala struktururomvandlingen under perioden 1880–1920.

Den frågeställning som jag vill anlägga i mitt paper utgår dels från den diskursiva och mediehistoriska betydelsen av materialet till Max Ernst collageromaner, dels från en läsning av den mediehistoriska situation i vilken han själv verkade. Genom att visa på hur dessa två separata mediehistoriska diskurser (sam)verkar i Max Ernsts collageromaner, hoppas jag kunna visa att hans användning av collaget alle-

goriserar och narrativiserar en historisk mediehändelse i termer av en surrealistisk melodram.

Tystnaden om HIV och utbytet mellan berättelser och kroppsliga erfarenheter
Georg Drakos, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet
georg.drakos@etnologi.su.se

”Föreställ dig att du känner dig vara i ett närmast desperat behov av att berätta någöt. För att du går sönder om du inte får dela med dig med någon. För att det tycks vara enda sättet för dig att komma vidare med eller i ditt liv. Tänk dig då att du hindras i detta för att din egen berättelse kolliderar med någon annans, kanske en eller flera anhöriga, som du varken kan eller vågar gå emot.” (1)

Det frågekomplex jag intresserar mig för i detta paper – som baseras på fältstudier av hur det är att leva med HIV som anhörig i Sverige och Grekland – rör spelet eller utbytet mellan berättelser, tystnader och kroppsliga erfarenheter. Genom att betrakta berättelser och tystnader som två sidor av samma mynt – och med hjälp av begrepp som brutna berättelser och narrativa transaktioner, samt genom att betrakta lidande som en handling snarare än ett tillstånd – ska jag försöka skissera en metod för att studera det ständiga utbytet som sker mellan berättelser och kroppsliga erfarenheter.

Brutna berättelser är den metafor som förbinder berättelser med tystnader. Denna egenskap skulle kunna karaktärisera allt berättande om vi betraktar berättelser och tystnader som två sidor av samma mynt. Då ligger det i berättandets natur att varje berättelse konstituerar en sorts verkligheter och samtidigt tystar andra. Ett annat tankespår är att berättande och hemlighållande har en kroppsforankrad utgångspunkt. Att du hanterar dina kroppsliga erfarenheter både då du berättar och håller tyst.

(1) Så inleder Jan Henrik Swahn sin anmälan av min bok *Berättelsen i sjukdomens värld: Att leva med hiv/aids som anhörig i Sverige och Grekland* (Symposion, 2005). I: *ARIEL: Tidsskrift för litteratur*, nr 6, 2005:54–56

At fortælle et barn – narrative strategier i konfrontationen med det utænkelige
Lone Ree Milkær, Gerontologisk Institut, København
lone_milkaer@hotmail.com

Hvad sker der når det, der skulle være fortællingen om liv, bliver til fortællingen om død? At børn dør, i stedet for at blive født, er et grundlæggende brud med forventningen til virkeligheden i vores del af verden. Forældre, der oplever at miste et barn enten før, under eller umiddelbart efter fødslen, kan have vanskeligt ved at finde den forældreidentitet, der som regel kommer af sig selv, når man tager hjem fra hospitalet som en lille familie med far, mor og barn. Følelsen af at være en familie, når man tager hjem uden et barn, kan være svær at formidle til omverdenen. En af de strategier mange forældre vælger kunne man kalde 'den narrative'.

Forældrene til de dødfødte børn skaber en eksistens, og ikke bare en identitet, til

deres børn i fortællingen. Forældrene fortæller til hinanden, til familie, venner og til andre forældre til dødfødte børn. De fortæller om barnet i maven, om fødslen, om døden, om barnet, om begravelsen, om graven. Fællesskaber som blandt andre den danske Landsforeningen til støtte ved Spædbarnsdød, Forældreforeningen Spædbarnsdöd i Sverige og Landsforeningen til støtte ved Krybbedød i Norge, er foreninger bygget op om fælles fortællinger om børn, der er døde. I disse foreninger kan forældrene finde hjælp og støtte til skabelsen af fortællingen om deres barn. F.eks. opfordres man til at se og holde sit døde barn, så man har nogle konkrete fysiske erfaringer at forholde det abstrakte døde barn til. Man opfordres også til at begrave barnet, selv lægge det i kisten, klæde det på og give det ting med. Alt sammen brikker man kan bygge en fortælling med. Undersøgelsen bygger på kvalitative interviews med forældrene til 6 døde børn.

Berättelser och känslor – det avslöjande och det döljande skrattet
Lena Marander-Eklund, Åbo Akademi, Åbo
lmarande@abo.fi

I föredraget studeras de känslor som genereras i ett muntligt berättande och som uttrycks genom skratt. Detta görs med utgångspunkt i muntliga intervjuer med förstföderskor som berättar om sin upplevelse av barnafödande (Marander-Eklund 2000). I analysen av materialet lade jag märke till att kvinnorna inte enbart skrattade i komiska sammanhang utan även när de berättade om smärtan och andra svårigheter i samband med förlossningen. Detta gjorde att jag började intressera mig för skrattet, de betydelser det uttrycker och de känslor som intervjupersonerna uttrycker via skrattet. Fokus i detta föredrag är skrattet, ett stilistiskt medel i berättelserna, som ett uttryck av känslor. Frågor som jag önskar besvara i är följande: Vad uttrycker vi med hjälp av skrattet i ett muntligt berättande? Vad betyder detta skratt? Kan analysen av skrattet säga något om känslouttryck? Är skrattet ett sätt att uttrycka känslor eller ett sätt att dölja dem?

Inledningsvis behandlas hur man kan analysera känslor i ett muntligt sammanhang. Jag placerar in min analys i en performansanalytisk forskningstradition med syfte att studera framförandets konstfulla dimension. Jag kommer att ge exempel på hur berättandet återskapar emotionella erfarenheter hos intervjupersonen i samband med olika typer av skratt. Sådana är skratt av glädje och av ömhet, skratt som ett uttryck av smärta och förlorad kontroll, skratt som uttrycker rädsla och hjälplöshet, skratt som ett uttryck av ilska och sårbarhet, ett förkroppsligat skratt och ett generat skratt. Skrattet kan ses som ett socialiserande skratt, ett skratt som förenar människor med liknande erfarenheter, i detta fall kvinnor som fött barn. Här ger berättelsen och skrattet upphov till nya dimensioner. Berättelsen och skrattet kan också ses ett sätt att kunna leva även med mindre trevliga erfarenheter.

15. Nordiska identiteter i förändring

Sessionsledare:

Line A. Ytrehus, Universitetet i Bergen/Norsk Lærerakademi
lay@nla.no

Under de senaste årtiondena har en rad strukturella förändringar påverkat förståelsen av identitet i de nordiska länderna på en rad nivåer. I Baltikum innebär östblockets sammanbrott helt nya förutsättningar för de nationella och etniska identifikationsprocesserna. I de skandinaviska länderna har den alltmer märkbara etniska komplexiteten – en följd främst av efterkrigstidens invandring – på flera vis medfört liknande konsekvenser. Under senare tid har särskilt kategorin "muslimer" spelat en, främst symbolisk, nyckelroll. Globaliseringens olika dimensioner har också problematiserat de en gång trygga och till synes stabila nationella identiteterna. Den ekonomiska globaliseringen – den finansiella och den realekonomiska – har inskränkt nationernas politiska handlingsfrihet. Den kulturella och teknologiska globaliseringen tillhandahåller en serie referens- och identifikationspunkter som rör sig fram och åter över nationsgränserna. I sessionen diskuteras hur processer som dessa påverkar frågor om identitet i de nordiska länderna företrädesvis i termer av etnicitet, nationalitet, kön och generation.

Program

Torsdag 15 juni

- 10.30–11.00 En svensktysk libanes. Om ursprung och etnobenders i förorten
Maria Bäckman, Etnologi, Stockholms universitet
- 11.00–11.30 Etnisitet, kjønn, vold og utenforskapets identitet. Forhandling og forandring i fortellingen om Saynab Mohamud
Sidsel T. Natland, Seksjon for kulturvitenskap, Institutt for kulturstudier og kunsthistorie, Universitet i Bergen

- 11.30–12.00 Vi i Estland, de i Narva... Estisk-språkige studenter oplever russisk-språkige byen i Estland
Riina Reinvelt, Etisk nasjonalmuseum/ Universitetet i Tartu
- 12.00–12.30 ”Hej, jag heter Pirkko och jag är...”
Marja Ågren, Etnologiska institutionen, Göteborgs universitet
- 13.30–14.00 Mellan varats och görats politik. Om politiserade förortserfarenheter i globaliseringens och postindustrialiseringens Sverige
Åsa Andersson, Institutionen för omvårdnad, hälsa och kultur, Högskolan Väst
- 14.30–15.00 Intellectuelle i eksil og deres tolkninger av rasisme
Line A Ytrehus, Norsk lærerakademi/UiB
- 15.00–15.30 Man vinner eller försvinner – ett bokprojekt i arbete om asylsökande flyktingar i 2000-talets Sverige
Annette Rosengren, Nordiska museet

Abstracts

En svensktysk libanes. Om ursprung och etnobenders i förorten
Maria Bäckman, Etnologiska avdelningen, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms Universitet
maria.backman@etnologi.su.se

Av kamratstödjaren i skolan kallas André invandrarsvensk. Andra kanske skulle kalla honom wigger (white nigger), slatte (svensk blatte) eller hobbyturk. Några av tjejerna i klassen sa att de först trodde att han var invandrare eftersom han talar bruten svenska och klär sig och betar sig som en invandrare, men att de nu ”vet” att han är svensk. Själv säger André att han är tysk. Ibland kallas han också libanesen eftersom han har två halvbröder med libanesisk pappa. Andrés pappa är svensk.

I en förortsmiljö som ibland beskrivs som *nationens andra*, en exotiserad koloni i nationalstaten Sverige, skapas en mycket stark lojalitet med den egna förorten, en lojalitet som överskrider etniska gränsdragningar. Men olika individers etniska tillhörighet blir inte mindre viktig för det, tvärtom är den en väsentlig del i uppfattningen av vad förorten upplevs vara för *slags* plats. Såväl mediarepresentationer som invånare betonar att förorten är ett ställe där det företrädesvis bor människor med annan etnisk härkomst än svensk. Gång på gång blir det också tydligt hur de

ungdomar jag studerat, oavsett varifrån de "kommer", är djupt upptagna med att härleda vad de uppfattar som sitt eller kamraternas ursprung. Förorten är med andra ord en plats där det är viktigt att kunna redogöra både för sin egen och andras etniska genealogi, där människors beteende och person ofta ges förklaringar utifrån vars och ens nationella hemvist. I detta sammanhang blir André närmast som en dragqueen på förortens etnifierade scen. En etnobender, som likt en transsexuell genderbender avslöjar essentialistiska antaganden om ursprung och autenticitet, som bråkar med och tänjer på de snäva etniska identitetskategorier som söker essens, blod och härkomst. Hur ska vi förstå Andrés motstånd mot att positioneras, eller att positionera sig, som det ena eller det andra?

Etnisitet, kjønn, vold og utenforskapets identitet. Forhandling og forandring i fortellingen om Saynab Mohamud

Sidsel Natland, Seksjon for kulturvitenskap, Institutt for kulturstudier og kunsthistorie, Universitetet i Bergen
sidsel.natland@ikk.uib.no

Boken "Saynab: Min historie" er somaliske Saynab Mohamuds egen historie om krig og flukt fra Somalia til et nytt liv i Norge. Boken tar særlig for seg den voldelige jentegjengen som Saynab ble del av da familien på begynnelsen av 1990-tallet flyttet til Oslo. Jentegjengen befant seg på utsiden av det somaliske miljøet fordi de brøt med normer for hvordan somaliske ungjenter skulle oppføre seg. Samtidig var de ikke integrert i det norske miljøet.

Vendepunktet i boken skjer en kveld Saynab selv ble utsatt for grov vold av en somalisk gutt. Ingen av jentene i hennes gjeng hjalp henne, men lot henne ligge igjen. Etter dette fikk Saynab dra til flyktingeleiren i Somalia hvor hennes mor ennå bor. I dette møtet opplevde Saynab seg plutselig som *norsk*, og at hun forsto at hun hadde fått en stor sjanse i livet ved å få komme til Norge. Saynab har senere markert seg i den norske offentligheten ved å sette søkelys på omskjæring, tvangsekteskap og manglende integrering av innvandrerdømt.

For Saynab og hennes jentegjeng var den sviktende integreringen i Norge og opplevelsen av å befinne seg på utsiden av det norske samfunnet, det som dannet grunn for å forhandle fram en "voldelig identitet". Dette ga dem status, makt og handlekraft. I et narrativt perspektiv kan Saynabs historie studeres som en tematisering av hvordan ungdom, utenforskap og avmakt kan bli arena for utviklingen av en voldelig, destruktiv identitet i møtet med det som skulle bli en trygg hverdag i Norge. I innlegget vil jeg derfor analysere Saynabs historie som en fortelling om identiteter i forandring og identiteter det forhandles om.

Vi i Estland, de i Narva... Estisk-språkige studenter opplever russisk-språkige byen i Estland

Riina Reinvelt, Estisk nasjonalmuseum/ Universitetet i Tartu, Estland
reinvelt@yahoo.com

Estisk Nasjonalmuseum har i samarbeid med Universitetet i Tartu i årene 2003–2005 gjennomført feltarbeid i Estlands grenseby Narva. Hver sommer har estisk-språkige studenter fra Tartu universitet gjennomført selvbiografiske intervjuer i byen, hvor bare 2,9 % av befolkningen snakker estisk som morsmål og 13,9 % som fremmedspråk.

Disse estiske studenter hadde for det meste liten kunnskap i russisk og er vokst opp i en stat, som hadde i deres barndom kjempet seg fri fra Sovietunionen og alt det "russiske", som den staten betydde for eldre generasjoner. Alle studenter skrev personlige feltarbeidsbøker under deres opphold i Narva.

Jeg kommer til å diskutere, hvordan disse studenter opplevde språk- og integrasjonsspørsmålet i det feltet, hvor det virkelig er en brennende tema og som de ellers ville bare lese av i avisene eller i politiske manifeste.

"Hej, jag heter Pirkko och jag är..."

Marja Ågren, Etnologiska institutionen, Göteborgs universitet
marja.agren@ethnology.gu.se

Pirkko är en trettioettårig kvinna född och uppvuxen i Göteborg, med föräldrar som flyttade från norra Finland på 1960-talet. Jag har under mitt avhandlingsarbete intervjuat henne och andra kvinnor och män (födda mellan 1967 och 1977) om vad så kallad finsk bakgrund kan betyda, i vardagstillvaron såväl som för möjliga positioner i det svenska samhället. Utifrån Pirkkos berättelse vill jag visa och diskutera hur informanterna talar och förhandlar om nationella och etniska kategoriseringar och tillskrivningar såsom svensk, finsk, sverigefinsk eller invandrare. När Pirkko och de andra informanterna i min studie växte upp höll föräldrarna som bäst på att etablera sig i Sverige, dit de flyttat från landsbygden i Finland för att finna arbete, och där de vid den tiden i många fall sågs som främmande. Barnen som växte upp i "det finska samhället i det svenska", som en informant uttrycker sig, har från tonåren och framåt etablerat sig i det svenska samhället, och skapat självständiga relationer till såväl svenskheten som finskheten. De är födda och uppvuxna i Sverige, och har i de flesta fall svenskt medborgarskap, men kan också uppleva att deras bakgrund inte är "godkänd", när det gäller vem som "får" räkna sig som svensk eller inte i Sverige. De noterar dock att finnar i Sverige på senare år sällan uppfattas som invandrare: "Det är finnar, och så finns det invandrare", säger en informant, och uttrycker därmed den specifika position gruppen finnar får då man bedömer nationell tillhörighet enligt en skala där "de äkta svenskarna" är närmast centrum och "de mest främmande" längst bort. Samtidigt har den sverigefinska gruppen sedan år 2000 formellt fått status som nationell minoritet i Sverige. Detta framstår dock främst som ett resultat av den första generationens politiska strävan, och ingen av informanterna tydliggör sig som "sverigefinsk" i samtalen med mig. Det blir i intervjusamtalen tydligt hur otillräckliga dessa typer av kategoriseringar är när man vill beskriva en människa.

Mellan varats och görats politik. Om politiserade förtortserfarenheter i globaliserings- och postindustrialiseringens Sverige

Åsa Andersson, Institutionen för omvårdnad, hälsa och kultur, Högskolan Väst.
asa.andersson@hv.se

I två olika kartläggningar som publicerades under 2004 utmärkte sig Göteborg på föga hedrande vis som Sveriges mest segregerade stad. Den geografiskt tydliga ekonomiska och etniska segregationen motsvaras av en social geometri av makt och be-tecknande – där rasifieringen utgör en av de centrala komponenterna – som gör miljonprogramsförorterna till en social periferi, konkret såväl som symboliskt.

Den huvudfråga jag kommer att behandla är hur den urbana sociala periferin – de nordöstra miljonprogramsförorterna i Göteborg – framställs och kommenteras i några aktuella sammanhang där ungdomar från dessa stadsdelar skildrar, kommenterar och agerar förtortserfarenheten. Jag kommer att uppmärksamma och diskutera ett par exempel på hur unga kvinnor med olika medel ger uttryck för vad som kan förstås som en form av urbana motståndsrörelser som politiserar förtortserfarenheten. Dessa formuleras i de två fall som här tas upp antingen genom deltagande i och utformande av ett slags stadsdelsbaserad social rörelse eller att genom estetiska uttryck som kommenterar sociala förhållanden i det urbana rummet, nämligen rap. På olika vis exemplifierar detta rörelser av ett slag som politiserar förtortserfarenheten genom att göra den till föremål för kritisk diskussion på något slag av offentlig arena.

Intellektuelle i eksil og deres tolkninger av rasisme

Line A. Ytrehus, Interkulturell Forståelse, Norsk Lærerkademi, og Universitetet i Bergen
lay@nla.no

Hvordan kan vi forstå de ekskluderings- og marginaliseringsprosesser som mange nordiske innbyggere med flyktningbakgrunn opplever? Mitt innlegg dreier seg om hvordan marginalisering og barrierer mot integrering blir tolket av intellektuelle flyktninger i Norge, og med fokus på interseksjonaliteten mellom ulike kategoriseringer som kjønn, etnisitet og klasse. Analysen er basert på avhandlingen: "Intellektuelle i eksil. Integrering og ekskludering i et livsverdenperspektiv" (2004). I tilnærmingen kombineres et livsverdenperspektiv med postkolonial teori. Ettersom det empiriske utvalget, dvs. intellektuelle og politiske flyktninger, har vært og fremdeles er mannsdominert, er hovedfokuset på menn med flyktningbakgrunn og deres subjektive tolkninger.

Arbeid og forsørgerevne er generelt viktig for selvbildet og verdigheten for menn fra så forskjellige kulturer som chilenske katolikker og marxister, vietnamesiske buddhister og irakiske liberale og marxister. Mange menn med flyktningbakgrunn opplever imidlertid mangel på inkludering og anerkjennelse i norsk arbeidsliv. Mens kvinnelige flyktninger kan oppleve større frihet og støtte i Norden enn i sitt opprinnelige hjemland, føler mange mannlige flyktninger seg truet av statustap og avmakt, og av fordommer og mangel på anerkjennelse fra majoritetsbefolkningen. Diskrimineringen er en observerbar realitet på statistisk nivå, men også et tolk-

ningsskjema som særlig mannlige informanter griper til for å forklare nederlag og brutte forhåpninger. Noen flyktninger "aksepterer" etnisk diskriminering som et resultat av majoritetens nasjonalistiske favorisering av sine egne. Andre forventer sosial rettferdighet og dermed samme muligheter og rettigheter som andre innbyggere.

Man vinner eller forsvinner – ett bokprosjekt i arbete om asylsøkande flyktingar i 2000-talets Sverige

Annette Rosengren, Nordiska museet
annette.rosengren@nordiskamuseet.se

Välfärdslandet Sverige har ført en asylpolitikk hårdare än någonsin de senaste åren och kritiserats skarpt i olika sammenhang. Nästan 99 procent har fått avslag i första instans och migrationsverket och ministrar har opprepat att de "saknar asylskäl" och giltiga dokument. Massmedia har rapportert om gömda flyktingar och apatiske barn, och en stor og spretig motstandsrörelse bestående av asylkommittéer, kyrkor, advokater, mennesker inom sjukvården, privatpersoner, politikere etc har vuxit fram. Det ledte till en tilfeldig lag nov 2005–mars 2006, genom vilken mange har fått opphållstillstand.

Hur ser då menneskers erfaringer ut bakom orden "saknar asylskäl"? Med hvilke erfaringer kommer de hit? Varfor till Sverige, og varfor utan pass og visum og med smugglere? När avslagen kommer, hvilke strategier utvikles for att övertyga myndigheterna om att ge dem opphållstillstand? Vad händer dem som återvänder?

Med dessa spørsmål har jeg sedan 2002 följt ett trettiotal familjer og enskilda i en förläggning i Mellansverige. Mennesker från forna Jugoslaviens – som varit opprungsland for den største flyktninggruppen i Sverige sedan början av 1990-tallet – og från Irak, Syrien, Tjetjenien etc har tagit med meg på en resa i det svenske samhället. De har blitt misstrodd, varit önskede og i mange fall blitt osynlige. Ingen av oss har vetat slutet på den resen. Genom den tilfeldige lagen har till slut de fleste fått opphållstillstand, og vad jeg har blitt delaktig i är deres mångårige og plågsomme introduksjon till ett liv i Sverige.

De som har fått stanna skulle kunne kallas vinnere, men vad händer de som förlorar, og som förvinner från Sverige? Om dette finnes varken utrett eller utforsket. Våren 2005 reste jeg i Serbien, Kosovo og Bosnien og träffade återvändare, liksom släktingar till familjer som var gömda i Sverige, samt flyktingar från Kosovo som aldrig lyckats ta sig till ett annat land. Det gav ytterligere perspektiv på varfor mennesker flyr, og vad de återvänder till.

Ännu ett perspektiv har varit "hjälparna", framfor allt de som støtter den under åren växande gruppen "gömda". Hur kan engagemanget beskrivas og deres motiv sammenfattas?

16. Postkoloniala traditioner och transformationer i Norden

Sessionsledare:

Oscar Pripp, Institutionen för språk & kultur, Södertörns högskola
oscar.pripp@sh.se

Magnus Öhlander, Institutionen för språk & kultur, Södertörns högskola
magnus.ohlander@sh.se

De nordiska länderna är en del av den postkoloniala världen. Dagens ekonomiska, politiska och kulturella världsordning bär tydliga spår av kolonialismens epok. I det nutida Norden finner man varianter av kolonialismens tankemönster och diskurser rörande rumsliga och sociala åtskillnader och hierarkier. Dessa tankemönster lever kvar som helheter eller fragment och i nya transformerade former. Vilka historiska traditioner bär vi på och hur präglar detta meningsskapande och förändring i en nutida kontext? Hur närvarande är det postkoloniala i vardagen och inom olika empiriska fält? Hur kan man avläsa kolonialt präglade mönster och ideologier i uppteckningar och annat arkivmaterial, i expressiva former, bruket av kulturarv och aktuella traditionaliseringsprocesser? Hur manifesteras och utmanas "det nationella" i förhållande till "det nordiska", "det europeiska" och "det globala"?

Program

Torsdag 15 juni

- 10.30–11.00 A link between notions of visibility and invisibility in the new economy and Agambens notion of the camp
Per-Markku Ristilammi, IMER, Malmö högskola
- 11.00–11.30 Striden om det nordiska: ursprung och äkthet eller ett nazistiskt redskap?
Petra Garberding, BEEGS, Södertörns högskola

- 11.30–12.00 **Materiella metamorfoser**
Charlotte Hyltén-Cavallius, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet
- 12.00–12.30 **Maskuliniteter i det postkoloniala Sverige**
Jesper Fundberg, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet
- 13.30–14.00 **Förutsägbara frågor**
David Gunnarsson, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet
- 14.00–14.30 **Nationell indignation över glass och antirasism**
Oscar Pripp, Institutionen för språk & kultur, Södertörns högskola
Magnus Öhlander, Institutionen för språk & kultur, Södertörns högskola

Abstracts

A link between notions of visibility and invisibility in the new economy and Agambens notion of the camp

Per-Markku Ristilammi, IMER, Malmö högskola,
per-markku.ristilammi@imer.mah.se

What I want to do is to make a link between notions of visibility and invisibility in the new economy and Agambens notion of the camp. This might be a time where the demand for constant visibility in various branding ideologies, paradoxically is turning into a deep fear of visibility, and where this fear is being turned into an increasing demand of control of the visibility of the other. This ultimate visibility can be exemplified by Giorgio Agambens notion of the camp Agamben 1998, where Homo Sacer, the prisoner outside the law, but inside the power of the sovereign, lives in constant visibility, without any access to the power of cloaking. More specifically, I would like to connect to Agambens notion of events as privileged sites of the production of bio-power. The notion of events in the new economy, as exceptions of normal time-space where identities can be formed, can be described as sites where the excess of meaning reaches into the notion of bare life. Consider the orchestras in the concentration camps. Consider Goebbel's orchestrations of the Nürnberg rallies. The empirical examples will be taken from the transnational Öresund region between Sweden and Denmark.

Striden om det nordiska: ursprung och äkthet eller ett nazistiskt redskap?

Petra Garberding, BEEGS, Södertörns högskola

petra.garberding@sh.se

I mitt bidrag diskuterar jag striden om begrepp som "Norden", "nordisk" och "svensk" under 1930- och 40-talet i samband med nazismen i Tyskland och som ett exempel på vilka historiska traditioner som vi bär på och hur detta präglar meningsskapandet i en nutida kontext. Under 1930- och 40-talet förekom särskilt intensiva strider om dessa begrepp. De blev betydelsefulla redskap både i nazismens praktiker och i Nordens försvar mot nazismen och tyska expansionssträvanden. Med exempel från de musikaliska relationerna under denna tid mellan Sverige och Tyskland vill jag belysa striden om dessa begrepp och vad denna strid kan säga oss om tidsandan och samhällsordningen under denna tid. Jag vill också problematisera den uteblivna "uppgörelsen" om nazismens "missbruk" av begreppen i efterkrigstiden och dess konsekvenser för nutiden.

Materiella metamorfoser

Charlotte Hyltén-Cavallius, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet

lotta.hylten-cavallius@etnologi.su.se

Med själva materialiteten i fokus vill jag diskutera hur åtskillnad och hierarkisering görs inom ramen för hemslöjdens praktik. Spelet kring urvalet till en slöjdmarknad på Skansen, i vilket estetiska bedömningar utifrån "kvalitet" äger rum, visar vägen till hur tradition, äkta och naturligt ställs mot nytt, konstgjort och "annan" tradition. Materialen i sig, deras textur, beständighet eller förgänglighet och materialens omvandlingar till ting, men också deras möjliga förvandlingar till jord är processer som diskuteras. Utifrån detta reses frågor om rotverkens – i både symbolisk och faktisk mening – roll i den process varigenom "oss" och "dem" får sina positioner i en komplex kulturell dialog. I den omstridda praktik genom vilken textila kulturarv (re)formeras görs vissa traditioner till utsidor medan andra blir den nationella kärnan.

Maskuliniteter i det postkoloniala Sverige

Jesper Fundberg, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet

jesper.fundberg@etnologi.su.se

Med utgångspunkt från observationer och intervjuer med män med utländsk härkomst kommer jag att problematisera maskulinitetsbegreppet i relation till postkoloniala teorier. Vilka erfarenheter har de intervjuade männen av inkludering och exkluderingsprocesser i det svenska samhället? Och vilka strategier använder de för att möta olika strukturer i samhället? Hur kan maktrelationer mellan olika maskuliniteter förstås när genus, etnicitet och klass används som analytiska ingångar? Kunskapsmålet för mitt paper är att belysa och förstå hur normalitet skapas – finns det en vit maskulinitet i Sverige? Och hur ser den i så fall ut? Detta gör jag genom

att låta "andra", "mörka" män berätta om sina erfarenheter och därmed belysa olika maktpositioner mellan maskuliniteter. En av bakgrunderna till mitt fältarbete är de diskussioner som förs i media, i rapporter och i andra offentliga sammanhang om "Invandrarmannen". Här finns många röster om, kring och inte sällan emot honom. Mitt fältarbete har delvis handlat om att bryta upp denna förenklade och stereotypa kategori. Fältarbetet har bedrivits i två olika sociala miljöer. Jag har bedrivit deltagande observation bland torghandlare och intervjuat akademiker, samtliga boende i Stockholm. Männerna i de olika miljöerna är födda och uppvuxna i andra länder än Sverige och har migrerat i vuxen ålder. Jag har arbetat med frågor om relationer mellan arbete, familjeliv och manlighet. De mejslar tillsammans fram bilden av en, som de själva framställer, ouppnåelig vit maskulinitet. Samtidigt använder de olika verktyg och olika handgrepp i detta mejslande. Det finns flera frågor som männen i de olika sociala miljöerna har gemensamma erfarenheter kring, bland annat marginalisering där positionen invandrarmän aktualiseras. Samtidigt märks det hur männen använder olika strategier för att bemöta och hantera denna marginalisering. Mitt paper kommer att diskutera männens perspektiv och erfarenheter, deras olika strategier och vilka konsekvenser detta har för förståelsen av maskuliniteter, och normalitet i det postkoloniala Sverige.

Förutsägbara frågor

David Gunnarsson, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet
david.gunnarsson@etnologi.su.se

Under de guidade visningarna av den stora moskén vid Medborgarplatsen tycker jag mig se en vilja att låta dem vara relativt öppna, i meningen att besökarna ska få vara med och påverka samtalet. Denna vilja tar sig bland annat uttryck i att halva tiden av visningarna viks för en frågestund och genom att många guider är lyhörda för frågor under rundvandringen i lokalerna. En av guiderna som jag intervjuat menar att han försöker anpassa visningarna efter vilken grupp han guidar och försöker förstå vad en skolelev, sjuksköterska eller ingenjör vill veta. Trots den öppna formen kommer ofta samma frågor upp under frågestunderna: Är det tvång att bära slöja? Varför får muslimska kvinnor inte bestämma över sina egna liv? Är självmordsbombning okej enligt islam? Varifrån kom pengarna till att bygga moskén? Exempelen är tillspetsade och ofta kommer det också upp frågor om hur det är att leva som muslim, hur vardagen ter sig. Den visning där det senare blev det dominerande var med en finsk konvertit. På något sätt föreföll det som att hon antogs ha särskilda insikter att förmedla detta, att göra det som tycks vara ett över-sättningsarbete som situationen förutsätter. Då handlade frågorna mycket om hur hon hanterade familjefrågor. Hur hon gjorde när hon träffade sina föräldrar, hennes makes föräldrar, med barnuppfostran och liknande. Utan att här gå in på för mycket detaljer rör sig alltså frågestunden till stor del kring dessa och liknande frågor. Vid ett tillfälle var det också en guide som kommenterade det när det blev tyst under frågestunden, för att få igång dem frågade han retoriskt: Ingen som vill veta något om slöjan eller terrorism? Som jag ser det är detta exempel på den tunga diskurs som omger muslimer och islam. Vissa frågor verkar svåra att undvika, liksom vissa svar. Ibland kommer svaren före frågorna.

Nationell indignation över glass och antirasism

Oscar Pripp, Institutionen för språk & kultur, Södertörns högskola,

oscar.pripp@sh.se

Magnus Öhlander, Institutionen för språk & kultur, Södertörns högskola,

magnus.ohlander@sh.se

Våren 2005 uppmanade Centrum mot rasism (CMR) till en allmän köpbojkott mot glassen Nogger Black. CMR menade att GB:s graffiti-inspirerade reklamaffischer vara rasistiska genom att anspela på amerikansk svart "gettokultur" och ordet "nigger". Uppmaningen till bojkott väckte mängder av kommentarer och motreaktioner i massmedierna. CMR mottog också en strid ström av ifrågasättande mail från privatpersoner. I vårt framförande analyserar vi dessa reaktioners omfattning, innehåll och som delar av återkommande mönster. Vi diskuterar även fenomenet som en process, hur många enskilda reaktioner får en kollektiv effekt, som inte behöver överensstämma med enskilda aktörers intentioner. Vilka var det som reagerade? Vad var det för gräns som antirasisterna klev över och som markerades med emfas genom reaktionerna? Vad säger händelsen om vad som "normalt" ska definieras som rasism och inte? Empiriskt bygger vår framställning på ett urval ifrån de ca 1000 mail och brev som inkommit till CMR, massmediartiklar, nyhets-, prat- och debattprogram i SVT och TV4 samt riksradiation samt de hemsidor, bloggar och chattar på internet där bojkotten kommenteras. Vi kommer att utgå från en enklare diskursanalys. Det innebär att vi tar fasta på hur reaktionerna artikulerades, d.v.s. på vilka sätt man skriver om antirasismens agerande. Diskussionerna kring Nogger Black är ett fenomen som är avgränsbart i tid och rum. I framförandet vrider och vänder vi på fenomenet genom att diskutera dess släktskap i tid och rum med företeelser som "moralisk panik" och med mer övergripande diskurser om åtskillnad, normalitet och avvikelser samt rasism och antirasism. På så sätt avser vi att analysera om debatten om Nogger Black är en avgränsad företeelse eller om den kan förstås som en del i ett långt större mönster och samhällsgenomsvävande fenomen.

17. Teoretiska metamorfoser

Sessionsledare:

Mats Lindqvist, Södertörns högskola, Sverige

mats.lindqvist@sh.se

Vad är bra (eller dålig) etnologi 2006? Det finns behov att stanna upp i den allt mer uppdrivna textproduktionen och ställa frågan vad det egentligen är vi gör med människor och samhälle när vi bedriver etnologi. Det är nämligen ingen oskyldig verksamhet. All vetenskap har politiska implikationer, som Frankfurtskolans tänkare deklarerade för mer än ett halvsekel sedan och idag är det väl få i vetenskapssamhället som inte skriver under på den tesen.

Frågeställningen etnologi och politik är ingalunda ny. Relationen har diskuterats i antologier och på seminarier i betydande omfattning men det förefaller som om dessa meningsutbyten sällan tagit sin utgångspunkt i de teoretiska verktyg och synsätt vi använder oss av. Utifrån nutida etnologiska publikationer får jag i tankarna perspektiv och namn som postkolonial teori, diskursteori, queerteori, postmarxism, Michael Jackson, kritisk kulturanalys, Bruno Latour ... etc. Den teoretiska omsättningen verkar ovanligt vital, men jag saknar mer samlade, kritiska prövningar inom och mellan tankeriktningarna. Sessionen räds således inte de "djupa" frågorna om människan och världen, eftersom det är dem vi ständigt tangerar – vare sig vi erkänner det eller ej – när vi forskar och skriver.

Program

Fredag 16 juni

11.00–11.30 Intersektionalitet – ett hybridperspektiv
Lena Martinsson, Göteborgs universitet

11.30–12.00 Universella värden och dekonstruktion. En motsättning?
Agnes Ers, Södertörns högskola

- 12.00–12.30 Moderna metamorfoser
Sara Rastbäck, Södertörns högskola
- 13.30–14.00 'Miss'-en-Scene: Representationsprocessen och feminis-
mens subjekt
Jenny Gunnarsson, Umeå universitet
- 14.00–14.30 Hur bra får en teori vara?
Sofi Gerber, Södertörns högskola

Abstracts

Intersektionalitet – ett hybridperspektiv
Lena Martinsson, Göteborgs universitet

Intersektionalitet har kommit att bli ett nytt viktigt honnörsord. Att bara studera en kategoriseringsprincip åt gången, att vara exempelvis genus-, klass-, eller etnicitetsforskare ses numer med viss misstänksamhet bland många i forskarvärlden. Men perspektivet ställer också frågor som jag vill uppehålla mig vid i det här papperet. Hur kan man förstå den teoretiska idén med intersektionalitet? Och vad gör det här perspektivet med förståelsen av att vara människa och för möjligheten att bedriva politik?

Att arbeta med flera perspektiv/fokuseringar åt gången ses ibland som politiskt problematiskt. Det blir en splittring anser exempelvis filosofen Zizek som hävdar betydelsen av att enas kring det stora kapitalistiska problemet. Det finns inte en princip som förmar världen utan många, det behövs skapas allianser mellan grupper med olika inriktningar, säger andra. Utifrån ett intersektionellt perspektiv blir människan (och andra kategorier) ständigt till på en mängd olika sätt. Är det en anpassning till vår tids dominerande krav på flexibilitet?

Handlar intersektionalitetsperspektivet om att få olika teoretiska ansatser att sam-existera eller om att skapa en ny förståelse för makten komplexa **genealogi**? Och vad ställs för krav på denna teoretiska hybrids olika beståndsdelar? Är klass exempelvis en kategori bland andra? Är poststrukturalism en förutsättning för ett intersektionellt perspektiv? Och slutligen finns risken att det med intersektionalitetsperspektivet skapas en ny stor berättelse?

Universella värden och dekonstruktion. En motsättning?
Agnes Ers, Södertörns högskola

Utifrån min studie av relationerna mellan givare och mottagare i ett svenskt biståndsprojekt i Rumänien ska jag i mitt föredrag diskutera de politiska implikationerna av att jag dekonstruerar de humanistiska värderingar som kommer till uttryck

inom biståndsarbetets ram. Jag relaterar det som sker i biståndsarbetets vardag till det som Stuart Hall har beskrivit som en "kolonial hegemonisering av den västerländska kapitalistiska modernitetens berättelse" (Hall 1999:89). Jag försöker också koppla biståndet till Östeuropas omvandling som brukar benämnas "transitionen", en process som inbegriper det som Michael Herzfeld har kallat en "intervention i fredens, rättigheternas, det civila samhällets och ekonomiska utvecklingens namn" (Herzfeld 2002:ix). Innebär min problematisering och i poststrukturalistisk anda – med inspiration från bland annat Foucault (i ex Foucault 1993/1974) och Laclau & Mouffe (Laclau & Mouffe 2001/1985) – relativisering av det liberala, humanistiska projektet också att det förkastas? Hur kan en dylik dekonstruktivistisk studie av så kallade universella världens praktik undvika att förkasta humanistiska värden som sådana och istället belysa deras ömtålighet och faran att de förvanskas och reserveras för privilegierade grupper (Laclau & Mouffe 2001/1985:116)?

Moderna metamorfoser

Sara Rastbäck, Södertörns högskola

Om jag som etnolog teoretiserar kring tidsanda, tänkande eller betraktelsesätt skulle jag säga att vår tid är senmodern, eller kanske bara modern, att moderniteten är ett kontinuum och att inget radikalt brott skett som skulle fört oss in i en ny epok – vare sig man väljer att benämna den post-modernitet eller inte. När jag ser mig om i dagens Sverige känns allt välbekant, kontinuiteten verkar klar från förra seklets moderna samhällsbygge.

Mitt avhandlingsarbete berör frågor om genus, värderingar och förändring, där jag samtalar med en kulturell elit i Estland. I mitt fältarbete möter jag utsagor där mina informanter, benämner sig själva och fenomen omkring sig som postmoderna. I ett post-sovjetiskt sammanhang finns ett uppenbart brott – eftersom Sovjetsystemet stod för modernitet kan alltså det självständiga estniska samhället beskrivas som varande annorlunda, dvs postmodernt.

Detta leder till flera olika frågeställningar: Att vår samtid är senmodern, men att mina informanter inte tolkar zeitgeisten rätt; Att olika samhällen och stater befinner sig i olika stadier av modernitet, där de post-sovjetiska staterna nått post-moderniteten medan vi i Sverige fortfarande är fast i moderniteten; Eller att vi i Sverige inte uppfattar brotten i vårt eget samhälle, men att vi upplevt så stora förändringar i värderingar och tankemönster att vårt samhälle idag under ytan av kontinuitet faktiskt är att betrakta som post modernt.

Frågan om postmodernitetens vara eller icke vara blir i mitt arbete alltså dels en fråga om en emisk kategorisering (något vi etnologer brukar omhulda) dels en mer teoretisk och samhällskritisk fråga, som också ifrågasätter vårt västcentrerade, evolutionära perspektiv.

Finns det verkligen något mer att säga på temat ”feminism och representation”? Svaret på vad som oftast refereras till som ”representationskrisen” har i de flesta fall lett till en ökad medvetenhet om den kontingens som nödvändigtvis impliceras i representationsprocessen – både vad gäller det representerade objektet eller det representerade subjektets vilja eller intressen, har representationernas konstitutiva aspekt erkänts. För feminismen är konsekvenserna av denna insikt fundamentala. Vad, eller vem, som är ”feminismens subjekt” är inte längre uppenbart, utan blir till genom en intra-feministisk kamp. Feminismen opererar istället på ”kontingenta grunder” som, enligt poststrukturalistiska feminister som Judith Butler, beskrivs som ett ”nödvändigt problem” för den feministiska tanketraditionen. Men betyder det att det inte finns något som föregår representation? Och om så inte är fallet, hur kan man tänka det som ”kommer före” feministiska representationer av kvinnor?

Hur bra får en teori vara?

Sofi Gerber, Södertörns högskola

Utifrån filosofen Susan Buck-Morss (2000) teori om absoluta och normala fiender vill jag diskutera vilken roll teori kan/bör/får spela i etnologisk forskning. Jag vill göra detta genom att försöka applicera hennes teori på mitt eget forskningsfält – östtysk identitetsformering i det förenade Tyskland. Buck-Morss utgår från Karl Schmitts fiendebegrepp, men delar upp detta i två nivåer. Varje ”political imaginary” har en definierad normal fiende, som opererar inom samma föreställningssystem, och en absolut fiende, som utmanar själva föreställningssystemet. ”Political imaginary” skall här inte förstås som endast ideologi, utan som ett konkret, visuellt landskap där politiska aktörer positioneras. Det är i definierandet av en fiende som kollektivet blir till och som det egna systemet legitimeras. Buck-Morss har undersökt hur fienden har definierats i öst och väst under det kalla kriget. Hon menar att det kapitalistiska systemet är uppbyggt kring *rummet*. Den normala fienden är andra nationalstater, som potentiellt hotar det egna territoriet. Det socialistiska systemet är uppbyggt kring *tid*. Här utgörs den normala fienden av borgarklassen, som hotar det socialistiska framtidskriddandet. Som en konsekvens av detta har kollektivet i väst definierats som nationen, medan det i öst definierats som arbetarklassen. Den absoluta fienden i väst utgörs av kommunismen, som hotar det kapitalistiska systemet och nationen som organiseringsprincip för kollektivet. I öst utgörs den absoluta fienden av dem som ifrågasätter det socialistiska systemet. Den absoluta fienden kan operera och bekämpas både inom och utom systemet, vilket varit fallet på båda sidor. I både öst och väst har dock fienden normaliserats genom att tillskrivas det andra systemet. På så vis har västs fiende kommit att territorialiseras, medan östs fiende har blivit en klassfiende i form av imperialismen.

Teorin om absoluta och normala fiender kan med lätthet appliceras på Öst- och Västtyskland före murens fall. Jag vill dock hävda att den även med fördel kan användas för att analysera östtysk identitet i det förenade Tyskland. Det paradoxala är nämligen att det värsta som kan hända ett politiskt föreställningssystem är att dess

absoluta fiende upphör att existera. Som vi vet är det just vad som hänt Väst efter 1989. Tyskland utgör ett specialfall, eftersom det numera inkluderar sin gamla fiende. Jag menar att denna paradox kan användas för att förstå de komplikationer som är förknippade med att artikulera en östtysk identitet, samt det mycket stora intresset just för dessa artikuleringar i dagens Tyskland. Jag vill diskutera hur en teori som denna kan användas i analysen av ett konkret material, såsom intervjuer med före detta DDR-medborgare. Jag vill också diskutera om det finns några politiska implikationer med att se fiender överallt.

Buck-Morss, Susan. 2002. *Dreamworld and Catastrophe. The Passing of Mass Utopia in East and West*. Cambridge, MA: MIT Press

18. Tingens teater: kulturell scenografi och materialitet

Sessionsledare:

Lotten Gustafsson Reinius, etnologi, Stockholms universitet

Lotten.Gustafsson.Reinius@etnologi.su.se

Sessionen behandlar det materiellas roller i skilda kulturella sammanhang och iscensättningar, med särskilt fokus på scenbyten och betydelseförskjutningar. Inläggen diskuterar och ger exempel på processer genom vilka föremål skiftar funktion och laddning när de använts rituellt eller förflyttas mellan platser, händer, ramar och berättelser. Ett tema är de, ofta politiskt omstridda, processer genom vilka särskilt laddade föremål, som till exempel kvarlevor, kommer att ingå i privata eller museala samlingar och utställningar. Ett annat rör hur det materiella förmår ge uttryck och hanterbarhet åt det mest heliga, intima, farliga eller på annat sätt existentiellt brännbara. Har tingen – i kraft av sin expressivitet och konkretion – en särskild roll i kulturella iscensättningar? Hur involveras sinnen och kroppar i en materiell retorik som kan spela på möjliga och omöjliga beröringar, upplevelser av storlek, form och material, begär, rädsla eller äckel? Kan tingen förstås som kulturella aktörer? Och vad spelar själva materialiteten egentligen för roll?

Program

Onsdag 14 juni

- 14.30–15.30 Helgenen og elefanten – tingenes tale
Anne Eriksen og Liv Emma Thorsen, Universitetet i Oslo
- 15.30–16.00 Hemfört, bortfört, uppfört, återfört: om museiföremål i rörelse
Eva Silvén, Nordiska museet

- 16.00–16.30 Transatlantisk identitetspolitik: en brudkronas förflyttningar och transformationer
Lizette Gradén, Stockholms universitet
- 16.30–17.00 Elden eller evigheten? Kongolesiska föremål i svenska scenografier
Lotten Gustafsson Reinius, Stockholms universitet

Torsdag den 15 juni

- 10.30–11.00 De små tingens betydelse: autenticitet, norm och social distinktion i bröllopsfirande
Karin Salomonsson, Lunds universitet
- 11.00–11.30 Heliga ting i irländsk vardag. Om materialitet, religion och intimitet
Eva A. Persson, Lunds universitet
- 11.30–12.00 Dödliga ting, estetik och existensens gränser ombord på flottans fartyg
Jonas Engman, Stockholms universitet och Statens maritima museer
- 12.00–12.30 En Julbocksmask från Läsö.
Iscensättning och betydelseforskjutningar på den akademiska teatern.
Carsten Bregenhøj, Österbottens traditionsarkiv

Abstracts

Helgenen og elefanten – tingenes tale

Anne Eriksen og Liv Emma Thorsen, Institutt for kulturstudier og orientalske språk, Universitetet i Oslo

anne.eriksen@ikos.uio.no

l.e.thorsen@ikos.uio.no

Padova er berømt for tre ting: Kulten av den hellige Antonius, byens universitet som ble grunnlagt i 1222, og Giotto's fresker. Men vi har festet oss ved en helgen og en

elefant og vil diskutere de historiske levningene av St. Antonius og et elefantskjelett i universitetets zoologiske museum. Disse to eksemplene har til felles at det dreier seg om biologisk materiale som er blitt tatt vare på og eksponert for et publikum.

Den hellige Antonius av Padova døde i 1231. I 1263 ble tunge hans plassert i et kostbart relikvarium. I 1981 ble kroppen igjen undersøkt. Den såkalte *ricognizione* fulgte et tradisjonelt mønster: En komite av prester og vitenskapsmenn undersøkte skjelettet. Helgenen ble vist frem for pilegrimene og gudstjenester avholdt i kirken. Komiteen skrev en rapport om resultatene: Hva kan skjelettet fortelle om Antonius? Hvor mange besøkte Padova for å se den hellige kroppen, hvor mange kom til skrifte?

Elefantskjelettet stammer fra en ung elefant som var en populær attraksjon under karnevalet i Venezia i 1819. Fra Wurtemberg var den blitt solgt til et omreisende menasjeri i 1817. Elefanten ble publikums yndling: snill, intelligent, folkekjær og lydig. Men plutselig gikk dyret amok og drepte vokteren sin. Den raserte et par grønnsakboder og en kafé. Etter flere forsøk på å skyte den kom elefanten seg inn i en kirke der den ble drept med kanonskudd. Elefanten ble fraktet ut til lidoen for å begraves, men lederen for Padovas naturhistoriske museum fikk tillatelse til å overta skroten. Noen måneder senere ble skjelettet utstilt i museet. Den dramatiske hendelsen fikk også politisk betydning i det elefanten ble symbol for venezianernes motstand mot østerriksk regime.

Restene av St. Antonius og elefanten har tjent som forskningsmateriale hvor noen av de samme spørsmål og naturvitenskapelige metoder har ligget til grunn, slik som alder og identifikasjon, men til ulike formål. Mens levningene av St. Antonius er blitt analysert for å styrke en religiøs praksis, forble kunnskapen som restaureringen av elefantskjelettet ga innenfor en naturhistorisk vitenstradisjon. Analysen av skjelettet, sammen med andre kilder, plasserte også elefanten i et politisk og kulturhistorisk rom.

De to skjelettene reiser spørsmål kan være interessante å se i sammenheng. En nord-europeisk protestant kan oppfatte relikviekulten og gravåpningen som eksotisk – eller som nokså frastøtende. Tanken på å at mange hundre år gamle skjeletter kan gi religiøs erfaring og velsignelse, fortoner seg i beste fall merkelig. Hvorfor? Og hvorfor er det samme meningsfullt og tiltrekkende i en katolsk kontekst? Hvordan kan fremvisning av et gammelt menneskeskjelett føre til økt religiøst engasjement, styrket personlig tro og kanskje endog helbredelser? Og hvorfor er helgenen noe helt annet enn elefantben? Elefantens tragiske biografi opphever den nøytrale status som utstilte dyr vanligvis har på naturhistoriske museer. Det renskurte skjelettet blir formidler av blod og smerte, nøkkelord i helgenens vitae.

På ett nivå er svarene på disse spørsmålene svært enkle. Den katolske kirke har en to tusen år lang helgen- og relikvieteologi som samtidig ble sentralt punkt i reformert kritikk av den katolske kirken. I tillegg er det forskjell på folk og fe. Dyr og menneskere tilhører adskilte kategorier og vi forventer at de også etter døden skal behandles på helt ulike måter. Helgenbena hører til en religiøs meningskontekst, elefantbena i en naturvitenskapelig.

På et annet nivå er spørsmålene svært vanskelige å svare på, men desto mer interessante å diskutere. For det viser seg raskt at talen som elefantbena og menneskebena fører slett ikke er så diametralt forskjellig. Begge har en lang historie. Begge er argumenter for at grensene mellom liv og død, religion og vitenskap, menneske-

verden og dyreverden konstitueres i et samspill som både impliserer vitenskap og følelser.

Hemfört, bortfört, uppfört, återfört: om museiföremål i rörelse
Eva Silven, Nordiska museet
eva.silven@nordiskamuseet.se

Min avsikt är att utifrån några museiföremål av samisk härkomst analysera den metamorfos som vissa ting har genomgått, från slutet av 1800-talet till idag. Genom en aktiv insamling lade Artur Hazelius grunden till den bild av samer och samiskt liv som sedan dess har presenterats vid Nordiska museet och Skansen. Allt slags material var av intresse för Hazelius, samtidigt som han i instruktionerna till sina medhjälpare särskilt betonar kulturföremål som seitar och trummor. Nästa stora insamlingsperiod inföll efter 1939 när Ernst Manker tillträdde som museets förste samiske intendent.

Den här verksamheten skriver in sig i en etnografiskt utforskande tradition, men också i den praxis som representeras av de stora konst- och industriutställningarna under decennierna före och efter sekelskiftet 1900. Sedermera blev ”samisk basutställning” en gestaltungsform som än idag är en självklarhet, om än problematisk, på berörda museer i Sverige, Norge och Finland. Ur ett postkolonialt perspektiv har dessa utställningar på senare år börjat intressera såväl nordiska som utomnordiska forskare.

Samtidigt har själva samlingarna av föremål, bilder och dokument blivit intressanta på ett annat sätt än tidigare, en fysisk materialitet som genom sina förflyttningar i tid och rum gestaltar kulturella processer, sociala maktrelationer och betydelseförskjutningar. Frågor har rests om vem eller vilka som egentligen har rätt till eller ansvar för materialet, hur det bör hanteras och exponeras, var det bör förvaras. Repatriering, eller återförande, har blivit en central fråga – men varför är ”var sak på sin plats” så viktigt i globaliseringens tid? Och vilken är den rätta platsen – ”hemma”? Den här problematiken är som bekant inte unik för samerna utan delas av andra minoriteter och ursprungsfolk på olika håll i världen, i deras relation till majoritetssamhällets museer.

Referenser

- Glass, Aaron 2004. Return to sender. On the politics of cultural property and the proper address of art. *Journal of Material Culture*, vol 9(2).
- Kopytoff, Igor 1986. The cultural biography of things: commoditization as process. // Appadurai, Arjun, ed. *The social life of things. Commodities in cultural perspective*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Myers, Fred 2005. Some properties of art and culture: Ontologies of the image and economies of exchange. // Miller, Daniel, ed. *Materiality*. Durham: Duke University Press.
- Peers, Laura & Brown, Alison K 2003. *Museums and source communities. A Routledge reader*. London: Routledge.
- Scheffy, Zoë-Hateehc Durrah 2004. Sámi religion in museums and artistry. // Siikala, Anna-Leena, Klein, Barbro & Mathisen, Stein R, ed. *Creating diversities. Folklore, religion and the politics of heritage*. Helsingfors: Finska Litteratursällskapet. (Studia Fennica Folkloristica 14.)

Transatlantisk identitetspolitik: en brudkronas förflyttningar och transformationer
Lizette Graden, Stockholms universitet
Lizette.graden@etnologi.su.se

I pågående debatt om ökad demokratisering av kulturarv i Sverige fokuseras ofta statliga institutioner och nationella minoriteter. I det här föredraget intresserar jag mig för den privata institutionen, den folkligt skapade och exporterade samlingen. Som konkret exempel tjänar Värmlandsgåvan vars brudkrona fått spela en framträdande identitetspolitisk roll i USA.

Värmlandsgåvan med 250 föremål skapades 1952 av privatpersoner och avsåg förse dem som emigrerat från Värmland och deras ättlingar med "en djuplodande materiell historia". Granskning av interna PM och debattinlägg i rikspressen vid tiden för samlingens tillkomst visar att ur riksmuseernas perspektiv ansågs Värmlandsgåvan bryta konventionerna för en representativ samling. Den framhölls som oestetisk och osvensk. Särskilt intensiv var debatten kring brudkronan från Karlstad domkyrka. Trots påtryckningar från bland andra Albin Widén att utesluta brudkronan ur samlingen, överlämnades den till the American Swedish Institute (ASI) i Minneapolis, ett privat museum grundat 1929. Under de 50 år som brudkronan funnits vid the ASI har den omtolkats av museets intendent och laddats om av flera generationer emigrantättlingar. Föredragets syfte är att diskutera hur *insamlade och exporterade museiföremål blir verktyg i identitetsprocesser. På vilka sätt bidrar sådana föremål till konstruktionen av kön och etnicitet?*

Viktiga utgångspunkter i diskussionen av brudkronan är att föremål och identiteter skapas performativt, att de produceras i versioner. Dessa är både situationsbundna, där dess skapare och omskapare tar ansvar för hur de framförs inför publik (Bauman 1992) och strukturella, där de genom upprepade handlingar kan anta en fastare betydelse. I denna förståelse skapas alltså museiföremål och identiteter dels i överindividuella sammanhang, dels genom performativa handlingar (Butler 1990, 2004). Genom att analysera brudkronan som performance vill jag belysa hur *hembygdens kvinna* skapas och hur relationer mellan utvandrar- och invandrarbygd mejslas fram.

Elden eller evigheten? Kongolesiska föremål i svenska scenografier

Lotten Gustafsson Reinius, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet

Lotten.Gustafsson.Reinius@etnologi.su.se

I den europeiska huggsexan om kolonier decennierna kring sekelskiftet 1900 skeppades inte bara värdefulla råvaror utan också tusentals bruks- och kulturföremål från Centralafrika. Ett svindlande antal religiösa objekt (som kommit att uppfattas som hedniska), valutor (som snart skulle ersättas av pengar) och vapen (som inte längre var effektiva som skydd) fördes till Europa. Västerländska institutioner, som etnografiska utställningar och samlingar, erbjöd en permanent funktion och plats för det bortvalda: alternativ till de offerldar där det, vid samma tid i kolonierna, förekom att man brände vad som gjorts överflödigt eller stred mot den nya tron och livsstilen. Vad som förlorat sina ursprungliga värden och funktioner lyftes alltså in i nya sammanhang och genrer.

De drastiska förskjutningarna av betydelser i sådana processer har föranlett Nicholas Thomas (1991) att beskriva etnografiska föremål som "promiskuösa". Till synes motståndslöst låter sig tingen fogas in i olika berättelser och blottar sig för allehanda projektioner. Ironiskt nog är det just genom egenskaper som fysisk stabilitet, flyttbarhet och sinnlig närvaro som det materiella är så tacksamt och flexibelt att återanvända i skilda kulturella scenografier.

Det här inlägget diskuterar de betydelsemässiga metamorfoser och omladdningar ett antal föremål, från områden i den ökända Kongo Fristaten (1885–1908), genomgått när de fogats in i etnografiska samlingar, sammanställda av svenska museimän och samlare. Jag utgår från objekt som analytiskt fungerat som vad Roland Barthes (1981) kallar *punctum*: detaljer som stör harmonin i den större helhet där de ingår och just därför griper tag och tycks ropa på tolkning. Ett par utslitna tofflor bland praktfulla vapen, en minimal läderdräkt i en kvinnlig missionärs samling och en industritillverkad fönsterhake i en ask, tillverkad för att kommunicera med de döda, rubbar ordningen i den etnografiska samlingen samtidigt som de låter ana dess outtalade grammatik.

Referenser:

Barthes, Roland 1981 *Camera Lucida. Reflections on photography*. (London: Vintage).

Nicholas, Thomas 1991 *Entangled Objects. Exchange, Material Culture and Colonialism in the Pacific*, (Cambridge. Mass.: Harvard University Press).

De små tingens betydelse: autenticitet, norm och social distinktion i bröllopsfirande
Karin Salomonsson, Institutionen för Service Management och Etnologiska institutionen, Lunds universitet
Karin.salomonsson@msm.hbg.lu.se

När man planerar och arrangerar ett bröllop idag ses det av de flesta som ett ypperligt tillfälle att signalera vem man "är" – och vem man vill bli. För att underlätta arrangemangets karaktär och stil erbjuder bröllopspressen färdiga koncept med medföljande rekvisita. För varje bröllopsförslag verkar förväntningarna på att överraska, sticka ut – anslå en "personlig" touch – ligga som ett mer eller mindre dolt krav.

Det personliga kan på ett tacksamt sätt materialiseras i ting. Handtextade bröllopsprogram på handgjort papper, specialdesignade glas med brudparets namn ingraverade, egentillverkade tyllpåsar med ekologiska fågelfrön (som bröllopskonfetti), små personliga presenter till samtliga gäster, specialsydda underkläder och så vidare väljs med omsorg och för vad de "säger" om brudparet. Det "personliga" pekar på en önskan om att arrangera ett unikt bröllop, skapat just för detta brudpar, med detaljer som vågar vara personliga i bemärkelsen avvikande från en uppfattad standardnorm. Men utan denna norm, eller diskurs, skulle det personliga bröllopets materiella detaljrikedom sakna mening och riskera att uppfattas som icke-autentiskt (dvs konstlat) och inte alls som individuellt och personligt.

Betoningen av att bröllopsfesten skall vara personlig i betydelsen unik, speciell och överraskande kan tolkas som en reaktion mot standardiserade och massproducerade varor och tjänster. Paketlösningar och redan uppfunna koncept uppfattas som "tråkigt" och fantasilöst av professionella bröllopsarrangörer och specialtjänstgöringar. Paradoxalt nog är det just dessa som producerar standard- och paketlösning-

ar på det "personliga" bröllopet genom att repetera vissa framgångsrecept, vissa bröllopsteman, vissa menyer och viss rekvisita. Det är som ett sätt att hålla löpandebands-principen på avstånd, som omsorgen om de små tingen får sin strategiska betydelse.

Heliga ting i irländsk vardag. Om materialitet, religion och intimitet

Eva A. Persson, Etnologiska institutionen

Eva.Persson@etn.lu.se

I hem på det katolska Irland är det vanligt att man finner en mängd religiösa föremål av olika slag. Till exempel vigvattenskålar, färgtryck med Madonnor och Jesusbarn, helgonstatyetter, amuletter och radband. De kan vara souvenirer, kanske från Knock eller Lourdes, de kan vara presenter, ha gått i arv eller köpts i den lokala järnaffären. I vardagen skiftar tingen ständigt funktioner och sammanhang; de flyttas runt i huset, arrangeras på hemmaaltare, gör sällskap med familjefotografier eller stoppas undan i garderober och byrålådor bland småsaker och skräp. I hemmets kontext laddas de religiösa föremålen med relationella såväl som estetiska värden och här skapas enheter och berättelser värda att fundera över.

När vanliga människor använder tingen i sin vardag integrerar de det heliga i sina dagliga liv och skapar intima förhållanden mellan den privata sfären och den gudomliga. Den katolska kyrkan sanktionerar sådan praktik genom sk. *sakramentalier*; särskilda ritualer och föremål som välsignats av en präst. På det här sättet kan lekmän och –kvinnor bli "präster i sin egen vardag" och med kyrkans godkännande utföra heliga handlingar som till exempel att välsigna en ny bil genom att bestänka den med vigvatten. Människor kan också utmana och ifrågasätta kyrkans auktoritet genom hur de väljer att använda sina religiösa ting.

Med utgångspunkt i vardagsreligionens materialitet diskuteras hur det som anses heligt respektive profant vare sig har tydliga eller oföränderliga gränser och hur "kyrkan" liksom "hemmet" kan ses som flytande kategorier där normer och värderingar skapas i dialog mellan kyrklig auktoritet och vardaglig praktik.

Dödliga ting, estetik och existensens gränser ombord på flottans fartyg

Jonas Engman, Stockholms universitet och Statens maritima museer

jonas.engman@etnologi.su.se

I föredraget diskuterar jag hur estetisk form och materialitet kan ses som en effekt av villkoren för militär verksamhet. Jag analyserar särskilt hur flottans föremål och övningar trotsar existentiella gränser. Diskussionen bygger på fältarbeten ombord på den svenska flottans ystridsfartyg. Arbetet är en del av projektet "Marinofficer i kalla krigets skugga" som pågår vid Statens maritima museer och Stockholms universitet.

Örlogsfartyg har en karakteristisk och "stängd" form. Fartygen är kamouflerade, förr i grönt/mörkgrönt för att inte synas mot skärgårdens öar, numera i mörkt/ljust blågrått för att döljas på det öppna havet. Beväpningen är i allmänhet delvis synlig på däck: kanoner, robotar och torpeder är svåra att dölja. Den sociala världen om-

bord omsluts av ett tunt stålskrov. I denna till synes paradoxala och högt ritualiserade miljö lever och arbetar flottans officerare under många och intensiva dygn.

Fartygens estetik kommunicerar på ett konkret sätt farlighet och potentiellt våld, vilket i förlängningen är krigets ansikte. Genom sin slumrande farlighet seglar örlogsfartyg på gränsen mellan liv och död, skydd och utsatthet, kaos och ordning. Båtens sociala och existentiella kosmos spelar på många sätt med vad människor fruktar mest av allt: Samhällets undergång och döden. En huvuduppgift för militärmakter kan sägas vara att förstöra motståndarens materiel och resurser. Organisationen är konstruerad kring denna uppgift. Militärens och flottans estetiska uttrycksformer är i vissa stycken koherenta: fartygens form och laddning, ceremonier, parader tycks alla signalera slutenhet, kraft och kontrollerat våld.

Den empiriska utgångspunkten i föredraget är en övning ombord på en robotbåt där en officersaspirant simulerade en dödlig skada. Hur gestaltas skador och döende människor i övningar? Hur förbereder man sig på situationer som utmanar existensens yttersta gräns?

En Julbocksmask från Läsö

Iscensättningar och betydelsesförskjutningar på den akademiska teatern.

Carsten Bregenhøj, Österbottens traditionsarkiv

Carsten.Bregenhøj@netikka.fi

Det som finns kvar av material om traditionell maskering i Danmark är intressant men knapphändigt. Mycket av det existerande materialet har även publicerats vilket borde underlätta en bra och pålitlig beskrivning av t.ex. *Julbockstraditionen* genom tiderna. En av våra föregångare som publicerade mycket material var Hakon Grüner Nielsen, musikarkivarie vid Dansk Folkemindesamling. Vid två tillfällen har han beskrivit Julbockseden på ön Läsö i Kattegatt, 1924 och 1933. Beskrivningarna är i stort identiska. Presentationen i mitt paper tar utgångspunkt i denna beskrivning och försöker skildra varför allting gick snett. Innan Folkemindesamlingen inrättades var 90 procent av intresset på folkdiktning, många forskare var amatörer, ingen hade komparativa kunskaper på området seder och bruk, ingen gjorde fältarbete. Faktaspäckade böcker som Troels-Lund: *Dagligt Liv i Norden* och Feilbergs: *Jul* var med deras flytande språk förebilder på den akademiska arenan. Folkemindesamlingen skulle söka traditionernas historia, ju äldre minnen dess bättre. I 1907 skickade Olrik och Feilberg ut en frågelista, som under julfrågorna hade en enda fråga om utklädsel, under fastlagen ingen fråga om detta ämne. Julfrågan innehöll ordet *Julebuk*, och de informanter som fick associationer vid att höra ordet kunde berätta vad de kom ihåg. Vad hade Läsö-kvinnan Kirstine Nielsen att säga som svar på frågelistan 1907 om Julbocken (DFS 1906/43 Fester, Top. 1300 Læsø) och varför dög det inte åt Grüner Nielsen? Kirstine Niensens språk är dels osentimentalt och rätt, dels inexakt vardagsaktigt. En Julbock får vara skrämmande men inte osmaklig. Lyckligtvis fanns det en alternativ källa till Läsös Julbock, så med litet akademisk finkänslighet kunde Grüner Nielsen i sin Läsöbok slipa bort de råa kanterna. Hur blev det då i den stora artikeln om jullekar? Tydligt var det ingen vits att återge de äkta uppteckningarna när han en gång hade publicerat den polerade versionen. Julmaskeringen iscensattes och betydelseerna försköts enligt Grüner Niensens rufutfattade åsikter och tidens smak.

19. Transnationella liv

Sessionsledare:

Hanna Snellman

Etnologiska avdelningen, Helsingfors universitet

hanna.snellman@helsinki.fi

Sessionen har metamorfoser i plats och identitet som huvudtema. Det mångfasetterade begreppet transnationalism ventileras ur olika synvinklar. I dag finns det fler och fler människor som ser hela världen som ett öppet fält där man obehindrat kan överskrida geografiska och kulturella gränser. Överskridandet förutsätter inte ens konkret rörelse från plats till plats. Telekommunikationer har möjliggjort känslan av gemenskap trots långa distanser.

Å andra sidan har många knappast ett annat alternativ än att transnationalisera sig. Minnas bör att t ex asylsökarna inte bildar en homogen grupp. Den bildar inte även de som har varit med i den traditionella arbetsmigrationen från land till land. Man kan till och med fråga om transnationalismen överhuvudtaget alltid förutsätter överskridandet av statliga gränser eller om man kan använda begreppet även när man forskar landets interna migration.

Oberoende av tid och vrå av världen är det utan tvivel fråga om metamorfoser.

Program

Fredag 16 juni

14.30–15.00 Att omförhandla staden – migration i drömmen om ett kosmopolitiskt Europa
Elisabeth Högdahl, Institutionen för Service Management, Campus Helsingborg och Etnologiska institutionen, Lunds universitet

- 15.00–15.30 Promixity in a connected world
Truls Erik Johnsen, Telenor R. & D, Norway
- 16.00–16.30 De pånyttfödda – Unga muslimer i svensk och global islamisk väckelserörelse
Pia Karlsson Minganti, Etnologi, Stockholms universitet
- 16.30–17.00 Om identitet, hem och tillhörighet
Mirjaliisa Lukkarinen Kvist, Linköpings universitet, tema Äldre och åldrande
- 17.00–17.30 Tiden och transformationer
Leena Louhivuori, Etnologiska avdelningen, Helsingfors universitet

Abstracts

Att omförhandla staden – migration i drömmen om ett kosmopolitiskt Europa
Elisabeth Högdahl, Institutionen för Service Management, Campus Helsingborg och Etnologiska institutionen, Lunds universitet
Elisabeth.Hogdahl@msm.lu.se

Mitt inlägg kommer att diskutera betydelsen av migration och plats i staden, sett genom två kvinnor som flyttat i olika delar av Europa och med olika syften. Att möta en ny plats blir en viktig del av ett pågående identitetsprojekt, där platsen blir ett hjälpmedel på vägen, ett sätt att lämna gammalt bakom sig och förhandla om framtiden.

I diskussionerna om det nya Europa har storstaden fått en central placering som en sammansatt kosmopolitisk mötesplats, där skilda grupper skapar förankring och profilerar sig.

En central faktor är *rörlighet*, och visionen utgörs inte minst inom EU av ett Europa befolkat av kosmopoliter som relativt ogenerat rör sig mellan olika geografiska och kulturella fält. Frågan är vilka som är kosmopoliter i praktiken, och om detta handlar om ett visionärt ställningstagande eller en pragmatisk överlevnadsteknik, och en hypotes är att just de människor som verkligen uppvisar kosmopolitiska livsstilar inte alltid gör det på grund av eget val eller framträder som kosmopoliter i den allmänna uppfattningen.

På många sätt utgör de två kvinnor jag fokuserar på varandras motsatser, kanske själva sinnebilden av Zygmunt Baumanns idé om *turisten* och *vagabonden*. Den ena kvinnan tjänstgör som juridisk tjänsteman på EU-parlamentet i Bryssel, och har flyttat från Sverige till Bryssel av nyfikenhet och fri vilja. På många sätt representerar hon visionen om den nya rörliga europén – den upptäcktsresande och världsva-

na som samtidigt kan resa hem vid behov. Den andra kvinnan har snarare skuffats runt mellan olika länder, från flyktingläger i Beirut via Dubai till Rosengård i Malmö, och hon representerar på många sätt vagabondens bortskuffade och icke-önskvärda existens. En person utan riktigt hemland. Samtidigt är det intressant att konstatera att de också delar mycket. Båda har de fått möta något annat, fått anpassa sig, ifrågasätta och förändra sig själva. Båda har de fått fundera över var gränsen för toleransen egentligen bör dras. Båda har de mött situationer som fått dem att anta nya utmaningar och att – om inte genomgå direkta metamorfoser – så åtminstone skapa utveckling och förändring. En grundtanke är att integration och hemmahörande skapas i en komplex brygd och likaväl som det är viktigt att finna och kritiskt granska fysiska och mentala barriärer i moderna storstäder, är det viktigt att finna de taktiker som överbrygger dem.

Proximity in a connected world

Truls Erik Johnsen, Telenor R & D, Norway

Truls-Erik.Johnsen@telenor.com

Mobile telephony is a global phenomenon with implications far beyond the local communication- and information needs. Through the use of local interviews with young people I will provide an explorative view on how mobile telephony is changing the feeling of proximity, distance, belonging, cultural- and national identity. How is the notion of belonging, togetherness and community challenged – or strengthened – through the use of mobile telephony and other forms of digital communication technologies? The qualitative interviews are done in such diverse places as Kiev, Ukraine – Lahore, Pakistan – San Francisco, USA – Copenhagen, Denmark – Budapest, Hungary – Oslo, Norway – Dhaka, Bangladesh and Tromsø, Norway over a period of nine months in 2005 and 2006.

De pånyttfödda – Unga muslimer i svensk och global islamisk väckelserörelse

Pia Karlsson Minganti, Etnologi, Stockholms universitet

pia.karlsson@etnologi.su.se

Det talas ofta om muslimska invandrare och islam som homogena fenomen. För muslimer själva framstår emellertid de inbördes olikheterna i all sin tydlighet. Förmandet av nya identiteter och gemenskaper i diaspora kräver att man hanterar variationer i språk, nationalitet, etnicitet, klass, rural/urban bakgrund, konfessionell inriktning och inställning till religionen (sekulär, folklig, ortodox, konservativ, liberal, radikal). Alldeles tydligt bär också generationer sinsemellan på olika erfarenheter och visioner. I mitt papper avser jag att resonera kring hur unga muslimer inom den islamisk väckelserörelsens ungdomsverksamhet i Sverige och globalt förhandlar fram en identitetsmässig plattform, en process som innefattar paradoxala insikter om kulturbegrepp och medborgarskap, muslimsk feminism och al-Qaida, heliga texter och fromma praktiker.

De unga muslimerna återger väckelseberättelser om religiös "pånyttfödelse". Det handlar om omvandlingar av barndomens tysta förkroppsligade kunskaper om mus-

limsk tro och identitet, till medveten och ansvarsfull fromhet. Metamorfosen från "född" till "praktiserande" muslim härrörs till livskriser i skärningspunkten mellan olika genusifierade och rasifierade maktordningar. De unga talar om uppbrott och meningsförlust, ifrågasättanden och nytolkningar. De betonar sin tro som en livslång process, ett sökande efter transcendent ordning, ibland bortom världsliga och västerländskt fotade begrepp som tradition, nation och konventionell politik.

Särskilt intresse kommer att ägnas ungdomarnas organisering av genus och kvinnors omvandling från *dolda* till *uttåtriktade* symboler för muslimsk värdighet. Samtidigt som jag belyser möjligheter till kvinnligt aktörskap granskar jag också begränsande aspekter såsom reifiering av kön och reproduktion av heder och skamlögik.

Om identitet, hem och tillhörighet

Mirjaliisa Lukkarinen Kvist, Linköpings universitet, tema Äldre och Åldrande
mirjaliisa.lukkarinen.kvist@isv.liu.se

Även om diaspora numera används i vidare definition än tidigare kan det tyckas vara lite väl dramatiskt att tala om diaspora i samband med sverigefinnar. Jag menar dock att diaspora kan vara ett analytiskt användbart verktyg även då man analyserar migrationsrörelser från Finland till Sverige för att kunna frilägga kopplingar, relationer och tillhörigheter till flera platser, länder och människor.

Efter andra världskriget började en stor migrationsrörelse till Sverige. Haapajarvi i Österbotten tillhör toppskiktet på listan över orter med hög andel emigranter till Sverige. Många av dessa emigranter bosatte sig i Mälardalen där en del av dem år 1970 grundade en hembygdsförening i syfte att bland annat upprätthålla kontakter med den gamla hemorten och att värna dess kultur och traditioner. Föreningen fungerar som en mötesarena för sina *haapajarviset* i forskningsringen.

Inom ramen för mitt avhandlingsarbete har jag deltagit i olika arrangemang som denna förening har ordnat för sina medlemmar och andra sverigefinnar. Jag har också intervjuat föreningsmedlemmar, men även människor i Haapajarvi i Finland.

Studiens syfte är att belysa betydelser av lokala, men också etniska, identiteter över tid och rum och hur dessa identiteter upprätthålls och förändras över livsförloppet och i olika livsfaser. Studien avser att bidra till kunskap om hur en grupp immigranter skapar sina sociala identiteter i interaktion med andra individer och andra grupper av individer. En central fråga i diskussionen om identitetsskapande är de intervjuades uppfattningar och föreställningar om hem och tillhörighet.

Jag intresserar mig för hur enskilda föreningsmedlemmar ser på sitt föreningsengagemang och samvaron med andra *haapajarviset*, Jag går också in på hur de upprätthåller relationer över tid och rum till olika människor och olika platser på båda sidor av Bottenhavet samt vilka tillhörigheter de upplever sig ha till de samma.

Tiden och transformationer

Leena Louhivuori, Researcher SoCa Bess Research Programme, Institute for Cultural Research, Department of Ethnology, University of Helsinki
leena.louhivuori@helsinki.fi

Tiden som de första förorterna i Helsingfors uppstod i har förändrats, så som värden och attityder gjort. År 1962 fick Helsingfors tre första förorter sina invånare. Finland har varit ett gammalt jordbrukssamhälle. Största delen av invånarna hade flyttat från landsbygden från småsamhällen. Nu hade de blivit som storstadsborna, fast med en helt annan identitet. Hurdana var konsekvenserna och fenomenen av att byta mentalitet? Kan man kalla det den transnationella flykten?

Förortens invånare blev noggrant utvalda utifrån sociala grunder. De stora efterkrigsgenerationerna levde sin ungdom på 1960-talet i denna kulturella och sociala förändring. Men hur levdes ungdomstiden? Forskningen ”Sådan son, sådan far?” följer hur de första förortsungdomarna delade den gemensamma upplevelsen. Seminarföredraget presenterar också hur ungdomen hade upptäckt att de var utsedda på ett speciellt sätt, och hur de skapade sin egen överlevnadsstrategi i ungdomskulturen och sina sociala nätverk i staden.

Med nya tider föddes nya förortsungdomar. De erövrade sina egna platser på sitt bostadsområde, och visste också mycket väl vad de hade fötts till. De erövrade sina områden på ett kulturellt sätt / med sin egen kultur. Den transnationella migrationen betydde den konkreta resan från landsbygder och småsamhällen till staden, till Helsingfors. Resan var också en mental resa. Nya generationer erövrade staden på annat sätt – det var den konkreta och mentala erövringen eller ockuperingen. Metamorfoser – vad händer i metamorfoser?

20. Urbanitet och kulturarv

Sessionsledare:

Anna-Maria Åström, Etnologi, Åbo Akademi
amastrom@abo.fi

Begreppet *urbanitet* förknippas ofta med nuet och högt drivet tempo i specifika storstäder, medan begreppet *kulturarv* oftast betecknar utvalda, upphöjda miljöer och företeelser av nationell dignitet. Mellan begreppen uppstår en spänning. Hur blir urbana fenomen och miljöer omvandlade till kulturarv och hur ser processen/metamorfosen ut? Och – hur relateras det dynamiska i begreppet urbanitet till det "fullbordade" och "renodlade" i begreppet kulturarv? Vilka miljöer/fenomen berörs, hur förhåller sig stadsbor/turister till dylika platser/ företeelser?

Den historiserade staden är redan en del av en populär fantasi. Hur uppfattas de av Cristine Boyer utpekade historiska tablåerna, det fragmentariska och ofta inkonsekventa i miljöerna? Detta berör såväl ytor som byggnader, t.ex. industriella miljöer och vattenfrontsområden. Hur består kulturarvet i förändringsprocessen och vilken urbanitet presenteras? Vilka fenomen/ytor faller utanför? Vem är med, på vilket sätt och vad presenteras?

I sektionen diskuteras i vilken utsträckning urbanitet och kulturarv har beröringspunkter.

Program

Fredag 16 juni

- 10.30 Anna-Maria Åström: Introduktion
- 10.35 "Hele Norges Karl Johann". Pulserende hovedgata i Oslo eller nasjonal kulturarv?
Kari Telste, Norsk folkemuseum

- 11.05 Gamla Hamn i Jakobstad. Ett senmodernt vattenfrontsområde i småstadsmiljö.
Katja Hellman, Etnologi, Åbo Akademi
- 11.35 Mellan ruinromatik och partyfabrik. Bilder av Visby.
Carina Johansson, Högskolan på Gotland, Visby
- 12.05 "Känn doften av tjära". Mariehamnarnas förhållningssätt till sjöfarten som kulturarv.
Susanne Österlund-Pöttsch, Folkloristik, Åbo Akademi
- 12.35 **Lunch**
- 13.30 De historiska trästädernas kulturarvsprocess.
Sanna Lillbroända-Annala, Etnologi, Åbo Akademi
- 14.00 Kulturarvstransformationer
Kerstin Gunnemark, Etnologiska institutionen, Göteborgs universitet
Avslutning

Abstracts

"Hele Norges Karl Johan". Pulserende hovedgate i Oslo eller nasjonal kulturarv?
Kari Telste, Norsk folkemuseum

Karl Johans gate ble anlagt midt på 1800-tallet for å forbinde det nye Slottet med det som den gang var bykjernen i Kristiania, som Norges hovedstad den gang ble kalt. Gaten er følgelig et produkt av 1800-tallets arkitektur og byplanlegging, og reflekterer den tids visjoner og ideer om hvordan hovedstadens og nasjonens hovedgate skulle se ut. Med Karl Johans gate fikk Kristiania en moderne gate som forvandlet den til landets hovedstad, den var en "europeisk" storbygate. Som del av "100-års-markeringen" for 1905, ble det i årene fram mot 2005 foretatt en estetisk opprustning av Karl Johans gate. Opprustningen ble sett som del av en generell tendens i Europa for å gjøre historiske bysentre tiltrekkende for næringsdrivende og folk flest. Mange historiske detaljer ble gjeninnført som f eks benker, lykestolper og brostein. Opprustningen var imidlertid omdiskutert og ble utsatt for mye kritikk.

I mitt innlegg vil jeg kort si noe om hvordan denne gaten fra slutten av 1800-tallet og framover ble forvandlet til "hele Norges Karl Johan". Deretter vil jeg kontrastere de ideer og ambisjoner 1800-tallets byplanleggere hadde med de ideer dagens byplanleggere har gitt uttrykk for. I hvilken grad har gatens nasjonale be-

tydning og historiske utforming lagt premissene for dagens estetiske opprustning? Særlig er jeg opptatt av spenningen mellom en pulserende hovedgate og gaten som nasjonal kulturarv. I den forbindelse vil det være interessant å se nærmere på kritikken opprustningen ble møtt med. Har tanken om å konservere gaten som kulturminne gått på bekostning av en dynamisk utforming tilpasset vår tids ideer om det urbane?

Gamla Hamn i Jakobstad. Ett senmodernt vattenfrontsområde i småstadsmiljø
FL Katja Hellman, Åbo Akademi

I den österbottniska småstaden Jakobstad beslöt man i mitten av 1980-talet att utveckla och upphöja strandområdet Gamla Hamn som ett led i en stadsomvandlingsprocess med syfte att öka stadsbornas trivsel och stärka stadens identitet. Ett upphöjt tema i planerna för stadsomvandlingen var havsmotivet.

En av de största satsningarna i Gamla Hamn-området blev byggandet av en replik av galeasen Jacobstads Wapen från 1700-talet (1988–1994), ett projekt som engagerade lokalbefolkningen. Projektet kan ses som ett led i upphöjandet av en av stadens främsta guldåldrar, en period som betydelsefull sjöfartsstad i början av 1800-talet. I samband med replikbygget fanns också visioner om ett sjöfartsmuseum i Gamla Hamn-området. Andra satsningar i Gamla Hamn-området var mera nutidsförankrade, som till exempel badparken Fanta Sea Park och en simstrand. Många populära evenemang har också ordnats i Frivilliga brandkårens danspaviljong på området. Gamla Hamn-området fungerar idag som ett populärt fritidsområde där en del av de tidigare satsningarna i viss mån har tynt bort medan nya satsningar gäller upprestandet av stadens så kallade gröna arv i anslutande grönområden.

Satsningarna som inleddes på 1980-talet kan ses som en senmodernt projekt med storstadsförebilder, medan förverkligandet i en småstad får en särskild betydelse bland annat genom möjligheterna till lokalbefolkningens engagemang i olika projekt och den känsla av delaktighet detta ger upphov till. I mitt paper vill jag diskutera vilken betydelse havsmotivet har fått i stadens och stadsbornas lokala identiteter genom att utgå från den omvandlingsprocess som genomförts i Gamla Hamn-området. Hur ser småstadsversionen av ett vattenfrontsområde ut? Hur förhåller sig stadsborna till platsen idag och vilken betydelse har omvandlingsprocessen haft?

Mellan ruinromantik och partyfabrik. Bilder av Visby
Carina Johansson, Högskolan på Gotland, Visby

Bilder och berättelser skapar gemensamma föreställningar om platser. Kring Visby cirkulerar en stor mängd berättelser, inte minst i form av sagor och sägner om ett mytomspunnet rikt förflutet. Visuella representationer finns i stor mängd som förstärker dessa berättelser och skapar ett dominerande mindscape – Visby som medeltida temastad. Kulturarvsproduktionen spelar här en viktig roll. Ett konkurrerande mindscape är Visby som partystad med andra bildtraditioner och berättelser. Med mindscape menas här något mentalt förankrat i fysiska gestaltningar, igenkännbart och delat av fler. I detta paper fokuseras särskilt det visuella representatio-

nernas roll i dessa förställningsvärldar. Bilder positionerar betraktare, inkluderar och exkluderar dem. Likaväl innesluter och utesluter de delar av Visby, liksom skapar hierarkiska ordningar.

"Känn doften av tjära" Mariehamnarnas förhållningssätt till sjöfarten som kulturarv
Susanne Österlund-Pötzsch, Helsingfors

Syftet i denna studie är att undersöka och jämföra Mariehamnarnas attityder till stadens sjöfartsarv med turistmarknadsföringens bild av Mariehamn.

Första hälften av 1900-talet var de åländska segelfartygsredarnas gyllene era. I dag vilar en stor del av örikets ekonomi på färjtrafiken över Östersjön. Färjorna ger arbetsplatser och är en förutsättning för den allt viktigare turismen. Inom åländsk turistmarknadsföring och kulturpolitik söks Mariehamns profil i sjöfartsarvet och närhet till havet.

I detta sammanhang är det intressant att utröna hur invånarna i Mariehamn förhåller sig till denna politik. Vad uppfattar Mariehamnarna själva höra till sitt kulturarv? Vilka associationer och (kollektiva) minnen finns förknippade med olika sjöfartsmiljöer? I vilken mån är sjöfarten och havet en identitetsfråga för individen? Finns det speciella rörelsemönster och/eller ritualer förknippade med sjöfartstema? Dessa är några av studiens centrala frågeställningar som kommer att diskuteras i presentationen.

De historiska trästäderna kulturarvsprocess
FM Sanna Lillbroända-Annala, Etnologi, Åbo Akademi

Stadsomvandlingens följder i historiska trähusmiljöer efter kriget har medfört att all dagliga och förfallna trähuscentra har uppvärderats som boendemiljöer samtidigt som de också har fått en alltmer accentuerad betydelse inom den nationella kulturarvspolitiken. Man kan därför se kulturarvspolitiken som ett maktspel mellan olika parter som bestämmer hur den upprustade trähusmiljön ska förvaltas som boendemiljö, som turistattraktion eller som ett profileringsverktyg för staden.

I min presentation vill jag ta fasta på dikotomin mellan det oföränderliga och det föränderliga, dvs. hur kulturarvspolitiken ogärna tillåter förändringar i trähusmiljöerna samtidigt som man anser att livaktigheten, det att områdena hålls levande är en förutsättning för områdenas bevarande. Exempel hämtas ur den pågående forskningen som undersöker de historiska trästädernas förändring i Karleby, Ekenäs och Borgå.

Kulturarvsstransformationer
Kerstin Gunnemark, Etnologiska institutionen, Göteborgs universitet

Kulturarv förknippat med en plats kan beskrivas på skilda vis beroende på vem som berättar och vilken tidskontext som lyfts fram. Av skilda skäl väljs, mer eller mindre omedvetet, minnesbilder som enligt betraktarens synsätt ger platsen kulturarvsdig-

nitet. Att hålla fast vid tidigare förståelse hänger å den ena sidan ihop med tanken på att de är riktiga, att det inte finns någon anledning till revision, å den andra sidan att individen av känslomässiga eller ideologiska skäl gärna vill manifesteras dem. Kanske går det också att finna särskilt starka band mellan människa och miljö, när individen på ett aktivt sätt sökt relatera sig själv till ett historiskt sammanhang. I detta paper avser jag att belysa denna problematik genom att göra jämförelser mellan en plats som först under senare år tillskrivit kulturarvslegitimitet med en där kulturarvet manifesterats sedan lång tid tillbaka. Genom att applicera Bruno Latours tolkningsperspektiv på transformationsprocesser när invånare berättar och medvetandegörs om kulturarv eller omdefinierar tidigare kulturarvsavgränsningar avser jag att ge exempel på hur banden mellan individ och plats kan ge underlag för kollektiv förståelse av urbana miljöer i senmodern tid.

21. Utbildning som metamorfos – förvandling i kunskapssamhället

Sessionsledare:

Birgitta Meurling och Göran Nygren, Uppsala universitet, Fredrik Schoug, Lunds universitet.

Birgitta.Meurling@etnologi.uu.se, Goran.Nygren@etnologi.uu.se,
Fredrik.Schoug@etn.lu.se

Utbildning och livslångt lärande har ofta lyfts fram som centrala företeelser i det postindustriella kunskapssamhället. Världen är under konstant omvandling och mäktiga aktörer uppfattar ofta produktion och förmedling av kunskap som oundgängliga medel för de individer, nationer och samhälls-ekonomier som vill klara sig väl i denna utveckling. Förändring har blivit ett imperativ som allt som oftast skall säkras via mer utbildning. Medan skolgång och högre studier under tidigare skeden snarast uppfattades som något som tillhörde ungdomen och dess fostran har den därmed alltmer kommit att betraktas som en nödvändig del av livscykelns alla stadier. Hur präglas människors vardagliga praktiker och föreställningar av att deras tid i skolbänken förlängs med ständiga krav på förändring och omprogrammering? Har utbildningssystemet tagit över Arbetsförmedlingens roll som förvaltare av "den postindustriella reservarmén"?

Program

Fredag 16 juni

- 10.30–11.00 Skolan och medelklassen – barns och föräldrars berättelser och praktiker kring skola, utbildning och framtid:
Göran Nygren, Institutionen för kulturanthropologi och etnologi, Uppsala universitet
- 11.00–11.30 För att få en bra framtid!
René León, Centrum för interkulturell skolforskning, Södertörns högskola

- 11.30–12.00 Uddannelse eller ej – et spørgsmål om personlig succes?
Lisa Rosén Rasmussen, Institut for Pædagogisk Sociologi,
Danmarks Pædagogiske Universitet
- 12.00–12.30 Stenstodens metamorfos – om att bli en föränderlig lärare i
en föränderlig utbildning i en föränderlig tid, eller inte
Magnus Åberg, Etnologiska institutionen, Göteborgs uni-
versitet
- 12.30 Lunch
- 13.30–14.00 Hvad har den nye lov om pædagogiske læreplaner betydet
for børn med særlige behov?
Björg Kjaer, Learning Lab Denmark, Danmarks Pædago-
giske Universitet.
- 14.00–14.30 Forskarförvandlingar
Fredrik Schoug, Etnologiska institutionen, Lunds universi-
tet
- 14.30–15.00 Charmerande undantag eller hotande massa? Kvinnliga
forskares karriärvägar inom akademien under 1900-talet. Tre
exempel
Birgitta Meurling, Institutionen för kulturanthropologi och
etnologi, Uppsala universitet
- 15.00–15.30 Developing Professional Skills – Forestry Professionals and
Lifelong Learning
Katri Kaunisto, Institute for Cultural Research, Department
of Ethnology, University of Helsinki

Abstracts

Skolan och medelklassen – barns och föräldrars berättelser och praktiker kring skola, utbildning och framtid.

Göran Nygren, Institutionen för kulturanthropologi och etnologi, Uppsala universitet
goran.nygren@etnologi.uu.se

Mitt föredrag utgår från min pågående etnografiska undersökning om vad skolan betyder för föräldrar och barn från medelklassen: Vilka kulturspecifika värde- och handlingsmönster formar och formas föräldrarna och barnen av i mötet med skolan?

Den komplexa och relativa kategorin *medelklassen* har haft och har än idag en central roll för det svenska och de övriga västerländska skolsystemen och välfärds-

samhällena. En viktig fråga är därför vilka meningsbärande betydelser skola och utbildning har för medelklassen och vilka strategier och praktiker föräldrar och barn utvecklar, såväl i det nutida vardagslivet som för barnens framtid? Hösten 2000 genomförde jag en etnologisk pilotstudie i en enskild högstadieskola/friskola. Eleverna kom nästan uteslutande från medel- och överklasshem. Jag följde en klass i årskurs 8 under några veckors tid med ambitionen att följa barnen i deras skolvardag och samtidigt studera kamratkulturens betydelse för dem. Jag gjorde flera iakttagelser som var både klass- och genusrelaterade och som jag vill vidareutveckla i en undersökning. Bland barnen såg jag att de utvecklade flera olika handlingsstrategier i förhållande till skola, utbildning och framtiden. Alla barnen var mycket aktivt reflekterande kring vardagliga händelser och situationer i skolan, eller andra för skolan relevanta händelser. Utifrån dessa vardagliga erfarenheter eller upplevelser utvecklade barnen ständigt både kortsiktiga och långsiktiga skol- och livsstrategier. Strategierna kunde vara samstämmiga men också motstridiga; reproducerande eller autonoma och avståndstagande till skolans normsystem, vissa ställde skolans och hemmens "läroplaner" mot varandra och utvecklade även egna strategier. Under 2006 kommer jag att följa upp denna pilotstudie och även utveckla den med ambitionen att lämna ett etnologiskt bidrag till ett område som kretsar kring barn, barn- dom, skola och välfärd.

För att få en bra framtid!

René León, Centrum för interkulturell skolforskning, Södertörns högskola

Barn som växer upp i dagens multietniska skolor i socialt utsatta förorter i Sverige bär ofta med sig en insikt om att skola och utbildning är ett sätt för dem att nå en trygg social position i framtiden. Skolan är utifrån detta perspektiv den institution som ska hjälpa dem att förvandlas till vuxna människor med bra arbeten och ett "lyckat" liv. Men samtidigt finns det hos många av barnen i dessa skolor ett medvetande om att denna förvandlingsakt är extra svår för "invandrarelever", en kategori som de själva identifierar sig med. Dessa två insikter ger upphov till många ambivalenta känslor förknippade med deras "identifikationer", där tankar kring skolan, bostadsområden, språk och etnicitet formuleras med bakgrund i insikter om hur segrergerat det samhälle de lever i är. Barnen är dock inte maktlösa, utan utövar aktivt en kultur där de hittar trygghet i elevgemenskapen, som ibland aktiveras som motstånd till lärarnas och skolans projekt.

Uddannelse eller ej – et spørgsmål om personlig succes?

Lisa Rosén Rasmussen

Institut for Pædagogisk Sociologi, Danmarks Pædagogiske Universitet

Skole og uddannelse tildeles i stigende grad tillægges afgørende betydning for personlig succes såvel som for samfundets overlevelse. De sidste 50 år har været præget af en udvikling gående mod øgede krav til uddannelsesniveau og deltagelse i livslang læring såvel som af store forandringer i udformningen af uddannelsessystemets form og indhold. Men hvor bliver subjektet af i denne historie? Nærværende

paper har til hensigt at diskutere, hvordan ændringerne på skole- og uddannelsesområde opleves af den enkelte. Det handler således om de subjektive oplevelser af og (ud)dannelsesfortællinger om skole og uddannelse. Paperet tager afsæt i projektet "Udannelse eller ej – et spørgsmål om personlig succes", der med fokus på henholdsvis kortuddannede og dem med en videregående uddannelse baserer sig på livshistorie interview med tre generationer af tidligere elever (7. klasse i '55, '75 og '95) fra Gladsaxe Skolevæsen, Danmark. Dette for at undersøge ligheder og forskelle i de måder, hvorpå skole og uddannelse indgår i fortællingen om den enkelte livsforløb og indtager skiftende betydninger for identitetsformationer og selvforståelse. Paperet vil inden for denne ramme tematisere synlige og usynlige mønsterbrydere og diskutere uddannelsesvalg og -fravalg i forhold til idéer om positionering og social mobilitet.

Stenstodens metamorfos – om att bli en föränderlig lärare i en föränderlig utbildning i en föränderlig tid, eller inte

Magnus Åberg, Etnologiska institutionen, Göteborgs universitet

Magnus.Aberg@ethnology.gu.se

Läroarbilden i Sverige genomgår en reformering. År 2000 presenterade regeringen sin proposition där riktlinjerna för den nya utbildningen mejslades fram. Som en viktig anledning till att utbildningen behöver reformeras anger regeringen att Sverige har blivit, eller håller på att bli, ett *kunskapssamhälle*. Kunskapssamhället blir i regeringens framställning den drivande oundvikliga kraft som vi antingen ska anpassa oss till eller ge plats för. Samhället framställs som snabbt föränderligt och komplext, och synen på individen är att hon är (eller måste bli) anpassningsbar, flexibel, och ständigt beredd på att skifta mellan olika identiteter. Den förnyade läroarbilden har anpassats för att möta de krav som man förväntar sig att det postindustriella kunskapssamhället ska kräva. Flexibilitet, förändring, rörlighet och heterogenitet är några av idealen som lärarna själva förväntas leva upp till, och som de dessutom ska förmedla till sina elever. Frågan är dock hur läroarstudenterna själva förhåller sig till dessa förväntningar. Hur ser de på sin framtida yrkesroll, och hur parerar de den lösligt ihopållna och till synes ständigt föränderliga utbildningen? Den förnyade läroarbilden har beskrivits som en "valfrihetsreform", med större frihet för studenten att "själv skapa sin utbildning". Men med friheten kommer också krav och begränsningar...

Föreliggande paper söker belysa hur det kan vara att bli lärare i dagens läroarbilden. Utifrån ett diskursanalytiskt perspektiv undersöks hur de "nya" villkoren för utbildningen skapar möjligheter och begränsningar för uppkomsten av olika "läroarbidskapskategorier". Studien är en del av ett pågående avhandlingsarbete och bygger främst på intervjuer med läroarstudenter och läroarbildare, samt deltagande observationer i Läroarprogrammet vid Göteborgs universitet, materialet insamlat mellan 2002–2005.

Hvad har den nye lov om pædagogiske læreplaner betydet for børn med særlige behov?

Björg Kjær, Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitet
BKJ.ild@dpu.dk

I Danmark trådte en ny lov i kraft første august 2004. Loven betød at alle dagtilbud for børn mellem nul og seks år i fremtiden skal udarbejde en pædagogisk læreplan. Loven er en rammelov og det betyder, at loven ikke er en pædagogisk læreplan – den er et krav om at kommuner og institutioner selv skal udarbejde læreplaner med udgangspunkt i en vejledende bekendtgørelse om læringstemaer og med udgangspunkt i den aktuelle børnegrupperes behov og sammensætning. Loven var motiveret af et politisk ønske om at udvikle og forbedre den offentlige børneomsorgs arbejde med såkaldt "udsatte børn". Dette på baggrund af, at det danske uddannelsessystem reproducerer de sociale og kulturelle forskelle i samfundet.

På baggrund af mit mangeårige arbejde med området, vil jeg undersøge hvad der er sket i lovens første leveår. Loven har et stærkt fokus på at hjælpe svage, udsatte børn med behov for en særlig pædagogisk indsats. Jeg har undersøgt hvad der sker når loven transformeres fra lovtæst til levet institutionsliv og hverdagspraksis. I implementeringsprocessen indgår et nationalt efteruddannelsesprojekt i hvilket ca. 17.000 pædagoger (dvs. førskolelærere), institutionsledere og kommunalt ansatte pædagogiske konsulenter kommer på kursus i at arbejde med pædagogiske læreplaner. Kurserne er af tre dages varighed for ledere og pædagoger og ti dages varighed for pædagogiske konsulenter.

I lovgrundlaget ligger nogle politiske ambitioner om at etablere nye og mere demokratiske forståelser af normalitet og afvigelse. I forlængelse af Salamanca-erklæringen ønsker man at komme væk fra stigmatiserende klassifikationer af børn ved hjælp af entydige, identitetsbærende og dermed selvopfyldende definitioner. Det har betydet, at det juridiske grundlag skaber nogle begrebsmæssige uklarheder hvad angår spørgsmålet: Hvad er det egentlig for nogle børn vi ønsker at hjælpe?

I denne begrebsmæssigt uafklarede fase forsøger kommunale forvaltere og pædagoger i praksisfeltet at definere og tydeliggøre hvilke problemstillinger, loven peger på, og hvilke børn loven retter sig mod. I denne afklaringsproces er meget på spil, eksempelvis:

- * Etablerede professionsidentiteter hos pædagoger (førskolelærere),
- * traditioner for hvordan man ser på børn og barndom og ikke mindst
- * inderliggjorte "sandheder" om hvad et dagtilbud er

Forskarförvandlingar

Fredrik Schoug, Etnologiska institutionen, Lunds universitet

Fredrik.Schoug@etn.lu.se

I högskoledebatten framtonar bilden av ett samhälle där universitetet kommit att spela en huvudroll. Eftersom aktörerna här försöker driva igenom sina intressen, som exempelvis ökad finansiering av forskning och högre utbildning, blir det under alla omständigheter nödvändigt att uppförstora betydelsen av dessa verksamheter för tillväxten, välfärden, framtiden eller samhällsutvecklingen för att därigenom le-

gitimera sina anspråk. Hösten 2004 gav jag ut boken *På trappans första steg: Doktoranders och nydisputerade forskares erfarenheter av akademien* (Studentlitteratur), baserad på en större intervjuundersökning med yngre forskare i början av sin akademiska bana. Bland dessa aktörer dominerar berättelser om vilken betydelse avhandlingsarbetet har för dem själva, medan de i hög grad upplever sig sakna relevans för forskarvärlden och det omgivande samhället. I mitt föredrag vill jag utifrån empiriska exempel från denna undersökning belysa diskrepansen mellan det offentliga talet om den betydelsefulla forskningen och de känslor av obetydlighet som genereras i forskarsamhället: Vad finns det för dold läroplan i akademien och hur förvandlas individer genom sitt inträde i forskarsamhället?

Charmerande undantag eller hotande massa? Kvinnliga forskares karriärvägar inom akademien under 1900-talet. Tre exempel

Birgitta Meurling, Inst. för kulturanthropologi och etnologi, Uppsala universitet
Birgitta.Meurling@etnologi.uu.se

I mitt inlägg kommer jag att göra tre nedslag i kvinnliga forskares historia. Ett exempel ges från tidigt 1900-tal, ett från mitten av 1900-talet och ett från slutet av 1900-talet/början av 2000-talet. Jag intresserar mig för de villkor olika generationer av kvinnliga forskare verkat och verkar under. Vilka likheter respektive skillnader kan man finna? Vilken roll spelar kön, social bakgrund och ämnestillhörighet när kvinnliga forskare gör entré i universitetsvärlden och kräver att få ta plats? Vilka hinder respektive möjligheter kan definieras? Varför är kvinnor på ledarpositioner fortfarande en bristvara inom akademien trots att den s.k. jämställdhetsdiskursen vuxit sig stark under senare år? Frågor som dessa är av intresse att diskutera när man, för att låna Toril Mois uttryck, försöker utröna vad som skapar en kvinnlig intellektuell.

Developing Professional Skills – Forestry Professionals and Lifelong Learning
Katri Kaunisto, Institute for Cultural Research, Department of Ethnology, University of Helsinki
katri.kaunisto@helsinki.fi

Forest work has had a reputation as a work of uneducated men. This manual work was learned usually by doing it and working with elder forest workers. In the 1960s official vocational education for forest workers and forest machine drivers started in Finland. Educations' purpose was to rise the level of professional skills, but it was supposed to rise the status of forest work as a profession. During the 1980s and the 1990s forest work was mechanized quickly. New computer systems and programmes, new forest machines, e.g. harvesters, processors and skidders, made it possible to change the distribution of work. Nowadays, for example, several of former supervision tasks have been delegated to forest workers. New tasks increased workers' autonomy but also their responsibility.

Changes in forest work increased the pressure to develop vocational education. Accordingly, forest workers needed to update their education constantly. Profes-

sional skills and expertise which were learned at work were not any longer sufficient and respected as such. Nature conservationists, for example, were often suspicious of forestry professionals' knowledge and awareness of environmental issues. Therefore, also forest workers felt their skills had been impugned regularly in public conversations. Forestry workers have therefore tried to use education as a proof for their responsibility and awareness of environmental issues.

My study concerns forest workers' attitudes towards vocational training and life-long learning. Is vocational education their strategy to ensure their employment? Do they take education as an inspiring possibility to develop their professional skills or a frustrating way to get more respect and understanding for their profession? This study is based on my current doctoral dissertation project. The research is focused on forest workers and forest machine entrepreneurs' experiences of changes in forestry. This research is based on forest workers and forest machine entrepreneurs' interviews carried out as part of a joint project with the Finnish Forest History Society, the Finnish Forest Museum Lusto and the Ethnology Department of Helsinki University, called *Forestry Professions in the Changing Society – Oral History Project 1999 – 2002*. Accordingly it is a part of a research project, *Thousand life stories*.

22. Autenticitet, trovärdighet och auktoritet

Sessionsledare:

Lars Kaijser, Etnologi, Stockholms universitet

lars.kaijser@etnologi.su.se

Vad gör kungen trovärdig? Är originalet alltid mer värt än kopian? Autenticitet har beskrivits i termer av känsla och upplevelse och genom kontrasteringar som närhet och avstånd, genuint och förfalskat. Genom att studera hur föreställningar om äkthet kommer till uttryck, debatteras och försvaras kan vi också diskutera synen på oss själva, de sociala relationernas organisation och hur det tingsliga och materiella uppfattas och värderas. Men hur går det till när något uppfattas och erkänns som mer äkta än något annat, vem kan bedöma det och hur går sådana auktoriseringsprocesser till?

Vi inbjuder därför till en session som behandlar hur autenticitet eller äkthet auktoriseras, och det både som ett empiriskt område som kan studeras i sig och som ett ämneshistoriskt fenomen där etnologer, folklivsforskare eller folklorister själva gett uttryck för värderingar som stödjer vissa kulturyttringar som mer äkta än andra.

Program

Fredag 16 juni

- 10.30– 11.00 Kunglig servett
Mattias Frihammar, Etnologi, Stockholms universitet
- 11.00–11.30 Äkta eller oäkta? Om textila tolkningar
Anneli Palmköld, Etnologiska institutionen, Lund
- 11.30–12.00 Hantverk som symbol för tradition och kontinuitet
Yrsa Lindqvist, Svenska litteratursällskapet i Finland/ Folkkultursarkivet, Helsingfors

- 12.00–12.30 Autentisitet som symbol og analytisk redskap
Terje Planke, Universitetet i Oslo
- 12.30 **Lunch**
- 13.30–14.00 Bekännelsens villkor i upplevelsens tid
Pia Lundahl, Etnologiska institutionen, Lund
- 14.00–14.30 Den autentiska orientaliska dansen
Karin Högström, Etnologi, Stockholms universitet
- 14.30–15.00 Trovärdighet och konkurrens på Beatleskonventet
Lars Kaijser, Etnologi, Stockholms universitet
- 15.00–15.30 Kommentar och summering
Carina Sjöholm, Institutionen för Service management,
Lunds universitet, Campus Helsingborg

Abstracts

Kunglig servett

Mattias Frihammar, Etnologi, Stockholms universitet
mattias.frihammar@etnologi.su.se

Kunglighet i en senmodern tid är ett intresseväckande och mångtydigt fenomen. Monarkin och kungahuset kan i visa sammanhang beskrivas som orättfärdigt och löjligt samtidigt som den kungliga auktoriteten och de kungliga personerna i andra sammanhang respekteras och fascinerar. I mitt paper tar jag utgångspunkt i en tygservetts metamorfos från anonym hygienartikel till kungligt utställningsföremål. Servetten i fråga användes av Carl XVI Gustaf vid en tv-sänd idrottsgala 2003, "stals" efter galan av radiojournalisten Kjell Eriksson som i sitt radioprogram anordnade en lyssnartävling där urklippta bitar av servetten tjänade som priser. Ett halvår senare skänkte Kjell Eriksson resterna av servetten till Livrustkammaren som ställde ut den i utställningen "Vasa tur- och retur". Servetten bevaras nu som "kungaminne" i museets samlingar.

Genom att studera hur agerandet inför servetten förändras över relativt kort tid vill jag fästa uppmärksamhet på några av de kulturella processer (där den mediala framställningen framstår som viktigt) genom vilka föremål laddas med mening. Med utgångspunkt i Bourdieus tankegångar om förnekande och produktion av tro, vill jag visa hur kunglighet auktoritet frambringas i en kumulativ händelsekedja inom ramen för ett distanserat och ironiskt medierande.

Jag vill också undersöka vad servettens värdeförskjutning berättar om föreställningar om kunglighet och "den kungliga beröringen" i en senmodern tid? Jag ställer frågor om hur servettens äkthet försvaras på de olika stationerna på dess väg mot Livrustkammarens magasin och vad processen spelar för roll i legitimeringen av kungahusets autenticitet 2000-talets Sverige? Hur vet vi överhuvudtaget att det är den "äkta" servetten, och vad skulle hända med "äktheten" om det framkom att det var en av de andra servetterna från tv-galan som nu ligger sönderklippt i Livrustkammarens magasin?

Äkta eller oäkta? Om textila tolkningar

Anneli Palmsköld, Etnologiska institutionen, Lund.

palan@hallmus.org

Äkta – oäkta, autentiskt – falskt, rätt – fel: dessa motsatspar stöter man ofta på när man närmar sig det textila fältet, framför allt när det handlar om tolkningar av textilier producerade före industrialismens genombrott i agrara miljöer. Att textilier tillskrivs äkthet och autenticitet kan handla om flera saker. Dels kan den som talar avse produktionsformer, där det som tillverkats för hand istället för med maskinell hjälp ses som mest äkta. Dels kan talet avse teknik, material eller utförande. I det sena 1800-talets slöjdkontext ansågs vävning vara en äkta textil teknik, stickning en nödvändig trivial teknik och virkning något förkastligt. Autenticitetsfrågorna kan också handla om vilken hand som utför arbetet med avseende på kön, geografi, generation, social miljö med mera. Blicken och tolkningen av textilier har inte minst styrts av geografiska indelningar där tanken om att det finns ortskaraktäristiska drag i objekten och deras utförande varit vägledande i såväl inventeringsarbete som i museibyggande. I auktions- och antikvitetsvärlden finns en önskan och en vilja att bestämma textila objekt (och andra) utifrån orter, årtal och personlig proveniens, vilket tillsammans medverkar till att fastställa priser på marknaden.

Att utgå från det textila fältet och tala om äkthet och autenticitet innebär ett brett spektrum, från ekonomiska strukturer och samhällsförhållanden till kön och klass. Även detaljer som handlar om görande, material och resultaten i form av textila objekt står i fokus.

Hantverk som symbol för tradition och kontinuitet

Yrsa Lindqvist, Svenska litteratursällskapet i Finland/ Folkkultursarkivet. Helsingfors

Yrsa.Lindqvist@sls.fi

Inom turismen är det ofta symboler för det äkta och genuina för en ort som lyfts fram i marknadsföringen. Under ett fältarbete 2005 dokumenterades hur man på Åland använder sitt historiska och kulturella arv för turismen. Symbolerna för det genuina Åland är förankrade i bl.a. traditionella näringar som sjöfart, i historia, i livsmiljöer och i hantverk.

Som en del av projektet intervjuades åländska hantverkare för att undersöka i vilken mån hantverket symboliserar någonting "traditionellt" åländskt. Som utgångs-

punkt fungerade bl.a. en bok om hantverk publicerad av det delvis EU-finansierade projektet Skärgårdssmak. I boken presenteras hantverkskunnandet i skärgården som en kontinuerlig tradition, man betonar t.ex. att det i skärgården fortfarande finns många kunniga hantverkare som kan bearbeta traditionella material. Det nämns inte att det är en bruten tradition som återupplivats och att de som tidigare var infödda skärgårdsbor, som i en förindustriell tid tillverkade sina egna bruksföremål, i dag är utbildade hantverkare och konstnärer som använder skärgården som inspirationskälla. Med skärgården som scen avbildas föremålen i en miljö som appellerar till föreställningen om det oförstörda och naturnära livet. Livet i skärgården och skärgårdsbornas gamla bruksföremål har omvandlats till kuliss och rekvisita då hantverkarnas produkter presenteras som en kontinuerlig tradition.

Utgående från marknadsföringsmaterial och intervjuer med åländska hantverkare vill jag granska förskjutningen från bruksföremål till konsthantverk, vilka symboler och material som betonas i föremålets äkthetsretorik. På vilket sätt hör nostalgi och nyttjandet av traditioner ihop med en allmän samhällsutveckling? Upplevs naturen och förindustriell kultur som exotisk och givande i en postmodern värld? Även hantverkarnas balansgång mellan det kreativt nyskapande och förankringen i rurala och maritimt traditionella uttryck ger en formgivning en dubbeleffekt.

Autentisitet som symbol og analytisk redskap

Terje Planke, Universitetet i Oslo.

terje.planke@ikos.uio.no

Kulturminnevernet lener seg tungt på autentisitetsbegrepet. Begrepet brukes i faglig og økonomisk argumentasjon. I norsk forvaltning har ulike former for autentisitet avløst hverandre på rekke og rad. Bygningsvernet og fartøyvernet har stått sentralt i denne utviklingen gjennom de faste kulturminnenes forfalls- og bevaringsproblematikk.

I mitt postdoktorprosjekt ved UiO har vi rekonstruert den tredje gokstadbåten (895 e.kr.), bestående av 250 fragmenter i form av en liten modell og en fullskala hypotese. Rekonstruksjonsprosessen har fungert som et feltarbeid i kulturminnesektoren. Jeg har studert betydningen av de unike fragmentene og deres fattigdom når de står uten kontekst. Fragmentene motstiller seg tolkning så lenge de ansees som sanne og autentiske. Gjennom rekonstruksjonsarbeidet får begrepet tilbake sin betydning som kategori for vurdering av en kildes utsagnsstyrke og relasjon til andre kilder. Først når autentisitet sees som relasjonell og fragmentarisk blir det et analytisk begrep.

Gadamer setter spørsmålsteget ved hvordan historikeren gjennom en eiendommelig intensjonsforskyvning slett ikke lar tekstens egen intensjon gjelde, men kun betrakter teksten som historisk kilde. Jeg forsøker i tråd med dette gjennom mitt eget arbeid med fragmentene å finne tilbake til gjenstandens intensjon. Ved å gå inn i fortiden gjennom å rekonstruere en totalt ukjent form blir min fortelling om autentisiteten annerledes enn om den skulle avsløres. Begrepet blir et nødvendig hjelpemiddel for å etablere kildens verdi. Troverdighet og autoritet etableres gjennom kildekritikk for å etablere relasjoner (mellom fragment og sak/ problemstilling) og hierarkier (imellom måten ulike fragmenter som settes sammen til nye synteser).

Autentisitet blir dermed ikke et reflekterende begrep men snarere analytisk som er et vesentlig element i å omdanne kilder til mening i samtiden.

Autenticitet, troværdighet och auktoritet. Bekännelsens villkor i upplevelsens tid
Pia Lundahl, Etnologiska institutionen, Lund.

Pia.Lundahl@etn.lu.se

Intresset för autenticitet och det självupplevda är uppenbart inom populärkulturen. Många tv-program, oavsett om de heter "Dr Phil" eller "Riket", utmärks av en påtaglig upptagenhet med hur människor agerar i och upplever olika situationer. Frågor som rör hur agerande och upplevelser formas av ekonomiska, sociala och kulturella villkor är i jämförelse satta på undantag. Intresset för autenticitet och det självupplevda är nämligen ett intresse som framför allt rör hur det *känns*.

I massmedia återkommer ett intresse för autenticitet och det självupplevda i beaktelser om ofta kontroversiella och tabuerade upplevelser och erfarenheter. Dessa skildringar av till exempel alkoholism, livskriser, anorexi, skilsmässor eller självmord utmärks av ett närgånget redogörande för känslor, kroppslighet och handlingar. Det är också i hög grad det självutlämnande och närgångna *i sig* som gör att beaktelser framstår som kikhål in i det annars dolda, som sanna berättelser om hur det *är* att vara *där*.

Hur anspråk på sanning och autenticitet skapas, värderas och erkänns är beroende av *vad* som beaktas, av *hur* det beaktas och av *vem* som beaktar. På detta sätt är beaktelser bundna av olika villkor som etnicitet, kön, klass och sexualitet. Om det som hävdas framstår som trovärdigt är ur detta perspektiv kopplat till hur väl det överensstämmer med existerande föreställningar och normer. Intresset för upplevelser och autenticitet, för hur trovärdighet skapas och organiseras, kan problematiseras på olika sätt. Nutida beaktelser illustrerar till exempel hur strävan efter autenticitet kan studeras som en tidsbestämd praktik för hur självförståelse skapas och görs begriplig. På samma sätt visar de att identitetspolitiska krav på erkännande alltmer formuleras utifrån individens *upplevelser* på ett sätt som endast tillskriver villkor som etnicitet, kön, klass och sexualitet en sekundär betydelse. I föredraget står frågor om upplevelsens och autenticitetens oantastlighet i fokus.

Den autentiska orientaliska dansen

Karin Högström, Etnologi, Stockholms universitet

karin.hogstrom@etnologi.su.se

Orientalisk dans (eller 'magdans') har under senare tid blivit mycket populär bland kvinnor i Stockholm. Tusentals kvinnor – de flesta av svenskt ursprung – går i dag på kurs och lär sig dansa orientaliskt. Stockholms orientdansarvärld ger möjlighet att belysa och diskutera autenticitet utifrån en rad olika synvinklar, bland annat hur uppfattning om autenticitet kan kopplas till såväl tidsliga och rumsliga axlar som personliga erfarenheter.

Både professionella dansare, lärare och danselever strävar efter vad de uppfattar som en autentisk orientalisk dans. Det finns dock flera olika uppfattningar om vad

som är den genuina dansen. För en del är det som utövas på nattklubbar och scener i Mellanösterns storstäder idag måttstocken för autentisk orientalisk dans. Den orientaliska dans som utförs på andra ställen och som alltför lite liknar dansen i dagens Mellanöstern betraktas som mindre autentisk. För andra är dansens historia och dess tänkta ursprung mer betydelsefullt. Många menar att en mer autentisk orientalisk dans utövades innan västerlänningar började komma till Mellanöstern i större antal i samband med kolonialismen och turismen på 1800-1900-talet. Detta gör att man strävar efter att efterlikna den dans som kan ha funnits innan västerlänningarna med sina förväntningar påverkade dansens utformning, och enligt vad man menar gjorde den till "business". Vissa dansare menar att den orientaliska dansen är laddad med än mer ursprunglighet, att den är en uråldrig kulturyttring med rötter i gudinedyrkan och fruktbarhetskulturer i en förhistorisk Orient. Åter andra menar att dansens autenticitet mer hänger samman med hur väl den uttrycker musiken och dansaren som individ. Något de allra flesta utövande dansare har gemensamt är att de förknippar själva rörelserna med en form av autenticitet. Utifrån egna kroppsliga erfarenheter uppfattar man den orientaliska dansens rörelser som mer naturliga för kvinnokroppen än andra dans- och träningsformer.

Trovärdighet och konkurrens på Beatleskonventet

Lars Kaijser, Etnologi, Stockholms universitet

Lars.kaijser@etnologi.su.se

I augusti varje år arrangeras en nära veckolång Beatlesfestival i Liverpool. En av höjdpunkterna är det konvent som ordnas i ett av stadens stora hotell och som pågår från förmiddag till sen natt. Flera aktiviteter pågår parallellt. Här finns en stor salumarknad där souvenirer, bilder, böcker, tidningar, inspelningar, affischer och annat tänkbart med anknytning till Beatles säljs. Personer med personliga relationer till bandet sitter i en annan avdelning och berättar om sina möten. I ytterligare ett rum visas filmer och inspelningar, och parallellt med detta pågår offentliga utfrågningar där personer som mött eller umgåtts med Beatles intervjuas. Kontinuerligt framträder band och artister som framför Beatlesmusik.

Jag uppfattar Beatles och kunnandet om dem som en uppsättning fragment, rester av något som en gång var, och det är dessa fragment som utgör grunden för nutidens närmade till Beatlarnas liv och karriär. Ett fragment är vissa basfakta om gruppen, men också mer eller mindre sanna historier, föremål, sånger, texter och de uppträder som bilder, musik, souvenirer, berättelser i en tidning, eller som ett personligt minne.

De aktiviteter som äger rum under konventet ger utrymme för olika sätt att framställa, reproducera och gestalta Beatles. De olika framställningsformerna bygger på och förhåller sig kanske till samma samling av fragment. Men sättet att kombinera dem rymmer olika förhållningssätt till vad som är sant, vad som ska och kan återberättas och vad som är äkta. Jag kommer i mitt paper att diskutera hur det också är möjligt att betrakta konventet som en uppvisning i olika framställningsformer och de auktoritetssträvanden med särskild hänvisning till autenticitet och trovärdighet som då kan spåras.

Autenticitet, trovärdighet och auktoritet. Kommentar och summering
Carina Sjöholm, Institutionen för Service management, Lunds universitet, Campus
Helsingborg
Carina.Sjoholm@msm.lu.se

23. Udviklings- og forandringsteknologier

Sessionsledare:

Lene Otto, Københavns universitet

lotto@hum.ku.dk

Hvordan studerer og analyserer etnologer og folklorister det stigende forbrug af selvforbedrings-teknikker, de såkaldte *enhancement-technologies* (Elliot 2003)? Der er selvfølgelig ikke noget nyt i at man ønsker at forvandle, forbedre og udvikle sig selv, det kendes tilbage fra antikken, men det er nyt, at det er blevet en acceptabel og forventelig del af almindelige menneskers liv. Der udvikles og tilbydes hele tiden nye teknikker som involverer både kroppen og sjælen. Nogle af disse teknikker som kirurgi og piller udvikles af biomedicinen, mens andre teknikker henter inspiration i religiøse og filosofiske systemer, hvor træning af selvet indgår. Fælles for dem er, at målet med forvandlingen ikke kun er at blive et nyt og bedre menneske, men også at blive sig selv – en mere autentisk udgave af sig selv, hvor det indre og det ydre er i overensstemmelse med hinanden. Selvrealiseringen kræver konstant selvforbedring og selvtransformation. Disse bestræbelser må ses i relation til kulturelle billeder og idealbilleder af sundhed, lykke og normalitet.

Program

Onsdag 14 juni

14.30–15.00 Den svenska barnhälsovårdens standardiserade utvecklingskontroller
Helena Hörnfeldt, Etnologi, Stockholms universitet

15.00–15.30 Cosmetic surgery as identity work for ageing bodies
Taina Kinnunen, Dept of Arts and Anthropology, Helsinki

- 15.30–16.00 Egenvård som kulturellt fenomen
AnnCristin Winroth, Inst för kultur och medier/etnologi,
Umeå universitet
- 16.00–16.30 Sundhedsturisme som selvteknologi
Lene Otto, Afdelingen for Arkaeologi og Etnologi, Köpen-
hamns universitet

Abstracts

Den svenska barnhälsovårdens standardiserade utvecklingskontroller
Helena Hörnfeldt, Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier,
Stockholms universitet

I den samtida diskussionen om barn läggs stor vikt vid vad som kännetecknar normal utveckling och att genom diagnoser kategorisera avvikelser från det normala. På barnavårdscentralerna (BVC) i Sverige genomgår sedan slutet av 1960-talet i stort sett alla barn standardiserade utvecklingskontroller fram till skolåldern. I den växande skaran av föräldratidningar och böcker för föräldrar ges ofta stort utrymme till att diskutera och kanske lugna oroliga föräldrar om vilka motoriska och intellektuella förmågor som är normalt för barn vid en viss biologisk ålder. Detta accelererande intresse för barns goda utveckling förstår jag som konstituerat inom ramen för en kulturell normativ ordning vars definition på utveckling alltmer kommit att bli ett mått på förmågan till kritisk metateoretisk reflektion. Denna syn på utveckling är närvarande i mitt material om BVC:s utvecklingskontroller vars mål idag mer handlar om att få föräldrarna att intressera sig för sina barns utveckling än att övervaka och kontrollera barnen. Detta nya perspektiv innebär sannolikt att barnen själva tränas i att bli medvetna om sin egen utvecklingsprocess. Kanske är detta än tydligare i skolan där barn idag förväntas intressera sig för, följa och ta ansvar för sin egen (kognitiva) utveckling och lärandeprocess.

Synen på barn och det sätt vi under 1900-talet har lärt oss att förstå barn bygger något förenklat på förhandsföreställningar om barnets naturliga utveckling från kroppsligt litet, sårbar och i behov av omsorg och uppfostran till kompetent och självständig vuxen. Trots dess föreställda inneboende naturlighet är denna process omgärdad av en rad teknologier som utvecklingspsykologi, pedagogik och olika former för utvecklingsövervakning både när det gäller det ofödda och födda barnet. Min ambition med detta paper är att diskutera möjligheten att tolka den samtida praktiken, utvecklingskontrollen, som en form av modern styrningsteknik med syftet att skapa självreglerande subjekt som aktivt tar ansvar för den egna och "rätta" utvecklingen.

Cosmetic surgery as identity work for ageing bodies

Taina Kinnunen, Department of Arts and Anthropology, Helsinki

The presentation deals with the dilemma of seeing “youth surgery” procedures (face lifts, eyelid surgery, injections and hair transplantations) as reflections of the *stigmatization of aging*, and on the other hand, as *refusals of age-categorizing*. My discussion is based on survey answers and interviews of cosmetic surgery patients and surgeons in Finland that have been gathered in the years 2003–2005.

Besides a biological fact, aging is often seen as a gendered, socio-cultural process that in the context of the mediated consumer culture concerns more women than men: women are more likely to be discriminated for their aging bodies than men. Many middle-aged women have also experienced discrimination, been left by their husbands or otherwise suffered from signs of aging in their bodies, or are in a constant *fear* of getting into such situations. With surgical procedures, they try to avoid social degradation, as my study shows. Anyway, men growingly suffer from age stigma as well, although it still is a gendered problem.

As many studies have shown, aging persons' *lived* ages are today lower than their chronological ages. Many feel themselves active, healthy and sexy in their late middle-ages. They feel that they finally have resources to invest in themselves; cosmetic surgery is seen a luxurious and well-deserved beauty technology without any moral dilemma. Instead of interpreting these people solely as objects of the growing pressures for youthfulness, they can also be interpreted as active subjects in their own body projects. Like other body enhancement technologies, cosmetic surgery is a way of acting out your essential and/or chosen identity.

Anyway, body image and identity (body) work linked with it can not be interpreted as individual *or* social phenomena; they are constructed by each others. In the context of aging, one can also see how the competing discourses affect people's identity works. For example, many cosmetic surgery patients see that their “real” self is actualized in their 30–40's and the aim of the surgical procedures is to preserve this lived “authentic” self. On the other hand, according to a widely shared cultural belief, a person becomes her-/himself as a result of aging. My research material shows that the “correct” aging in our culture is constant negotiating between these different discourses, comparing oneself to other aging bodies and mastering “stylish” choices.

Egenvård som kulturellt fenomen

AnnCristin Winroth, Inst för kultur och medier/etnologi, Umeå universitet

Om nutida botande genom alternativmedicinska kroppskulturer. Detta nutidsorienterade projekt avser att studera vilka betydelser praktiserandet av nya former för egenvård och alternativmedicinska praktiker har i enskilda människors liv på kort och på längre sikt samt vad dessa nutidsfenomen säger om sociala och kulturella förändringar i samhället i stort.

Sundhedsturisme som selvteknologi

Lene Otto, Afdelingen for Arkæologi og Etnologi, Københavns universitet

I de senere år er "velvære" blevet en drivkraft i udvikling af turismebranchen, fx i udviklingen af nye destinationer i Østeuropa og Asien. Helse og wellness-turismen sælger oplevelser, der knyttes sammen med henholdsvis selvrealisering og selvomsorg i sundhedens navn. Til tider kombineres disse med medicinske tilbud om at kurere sygdom og smerter eller gøre kroppen mere normal. Målet er at forandring: friskere, sundere, yngre, raskere og mere normal. Velværeturisten køber kropsoplevelser som en måde at pleje og tage vare på sundhed samt forebygge sygdom. Jeg undersøger, hvordan velværeturismen bruges af forskellige grupper i deres bestræbelser på at forvandle, forbedre og udvikle sig selv og *blive sig selv*. Et overordnet spørgsmål er, om tanken om forebyggelse gennem velvære betyder en forandring af sundhedsbegrebet?

30:e Nordiska etnolog- och folkloristkongressen
Stockholms universitet, Aula Magna, 14-17 juni 2006

Deltagarförteckning

Namn	Organisation	E-post
Agnidakis Paul	Uppsala universitet	Paul.Agnidakis@etnologi.uu.se
Akman Haci	Universitetet i Bergen	haci.akman@ikk.uib.no
Alsmark Gunnar	Lunds universitet	Gunnar.Alsmark@etn.lu.se
Alver Bente Gullveig	Universitetet i Bergen	bente.alver@ikk.uib.no
Andersson Maria	Jämtlands läns museum	maria.andersson@hutb.se
Andersson Åsa	Högskolan Väst	asa.andersson@hv.se
Arvastson Gösta	Uppsala universitet	gosta.arvastson@etnologi.uu.se
Arvidsson Alf	Umeå universitet	alf.arvidsson@kultmed.umu.se
Ask Jenny	Stockholms universitet	jenny.ask@etnologi.su.se
Baglo Cathrine	Tromsø Museum - Universitetsmuseet	cathrineb@tmu.uit.no
Beckman Anita	Göteborgs universitet	anita.beckman@ethnology.gu.se
Berggren Torell Viveka	Göteborgs universitet	viveka.berggren-torell@ethnology.gu.se
Berglund Sara	Lunds universitet	sara.berglund@etn.lu.se
Berglund-Lake Håkan	Mittuniversitetet	hakan.berglund-lake@miun.se
Björkholm Johanna	Åbo Akademi/folkloristik	johanna.bjorkholm@abo.fi
Blaakilde Anne Leonora	Gerontologisk Institut	blaakilde@mail.dk
Blehr Barbro	Stockholms universitet	barbro.blehr@etnologi.su.se
Bohman Stefan	Musikmuseet	stefan.bohman@musikmuseet.se
Bregenhøj Carsten	Österbottens traditionsarkiv, SLS	carsten.bregenhøj@netikka.fi
Brembeck Helene	Göteborgs universitet	helene.brembeck@cfk.gu.se
Brück Ulla	Stockholms universitet	ulla.bruck@etnologi.su.se
Bäckman Maria	Stockholms universitet	maria.backman@etnologi.su.se
Damsholt Tine	Københavns Universitet	tinedam@hum.ku.dk
Daun Åke	Stockholms universitet	ake.daun1@telia.com
Dominder Christer	Norrköpings stadsmuseum	christer.dominder@norrkoping.se
Drakos Georg	Stockholms universitet	georg.drakos@etnologi.su.se
Ehn Billy	Umeå universitet	billy.ehn@kultmed.umu.se
Ek Sven B.	Göteborgs universitet	sven.b.ek@ethnology.gu.se
Ekström Simon	Stockholms universitet	simon.ekstrom@etnologi.su.se
Engman Jonas	Stockholms universitet	jonas.engman@etnologi.su.se
Ericsson Urban	Uppsala universitet	urban.ericsson@etnologi.uu.se
Eriksen Anne	Universitetet i Oslo	anne.eriksen@ikos.uio.no
Ers Agnes	Södertörns högskola/Stockholms univ	agnes.ers@sh.se
Farahani Fataneh	Stockholms universitet	fataneh.farahani@etnologi.su.se
Fjell Lennart	Universitetet i Bergen	lennart.fjell@ikk.uib.no
Fjell Tove Ingebjørg	Universitetet i Bergen	tove.fjell@ikk.uib.no
Forsemalm Joakim	Göteborgs universitet	heavybeater@hotmail.com
Frihammar Mattias	Stockholms universitet	mattias.frihammar@etnologi.su.se
Frykman Jonas	Lund Universitet	jonas.frykman@etn.lu.se

Fundberg Jesper	Stockholms universitet	jesper.fundberg@etnologi.su.se
Fägerborg Eva	Nordiska museet	eva.fagerborg@nordiskamuseet.se
Garberding Petra	Södertörns högskola/Stockholms univ	petra.garberding@sh.se
Garnert Jan	Tekniska museet	jan.garnert@tekniskamuseet.se
Gerber Sofi	Södertörns högskola	sofi.gerber@sh.se
Gerholm Lena	Stockholms universitet	Lena.Gerholm@etnologi.su.se
Giertz-Mårtenson Ingrid	Stockholms universitet	igm@swedishvision.se
Gilje Nils	Universitetet i Bergen	nils.gilje@ikk.uib.no
Gjems Richard	Universitetet i Oslo	richard.gjems@ikos.uio.no
Gradén Lizette	Stockholms universitet	lizette.graden@etnologi.su.se
Grøn Sisse	Arbejdsmiljøinstituttet	sgr@ami.dk
Gunnarsson David	Stockholms universitet	david.gunnarsson@etnologi.su.se
Gunnarsson Jenny	Umeå universitet	jenny.gunnarsson@kultmed.umu.se
Gunnemark Kerstin	Göteborgs universitet	Kerstin.Gunnemark@ethnology.gu.se
Gustafsson Reinius Lotten	Stockholms universitet	Lotten.Gustafsson@etnologi.su.se
Gustavsson Anders	Universitetet i Oslo	anders.gustavsson@ikos.uio.no
Hagborg Anna	Södertörns högskola	anna.hagborg@sh.se
Hagborg Lars	Uppsala universitet	Lars.Hagborg@antro.uu.se
Hagelstam Sonja	Åbo Akademi	sonja.hagelstam@abo.fi
Hagström Charlotte	Lunds universitet	charlotte.hagstrom@etn.lu.se
Hansen Kjell	Lunds universitet	kjell.hansen@etn.lu.se
Hansson Kristofer	Lunds universitet	kristofer.hansson@etn.lu.se
Hansson Niklas	Göteborgs Universitet	niklas.hansson@ethnology.gu.se
Hauglid Hilde	IKK, Universitetet i Bergen	hilde.hauglid@hsh.no
Heggli Gry	Universitetet i Bergen	gry.heggli@ikk.uib.no
Hellesund Tone	Universitetet i Bergen	Tone.Hellesund@rokk.uib.no
Hellman Katja	Åbo Akademi	khellman@abo.fi
Hellspong Mats	Stockholms universitet	mats.hellspong@etnologi.su.se
Henriksson Blanka	Åbo Akademi	blanka.henriksson@abo.fi
Henriksson Greger	KTH / LU	greger.henriksson@etn.lu.se
Hyltén-Cavallius Charlotte	Stockholms universitet	lotta.hylten-cavallius@etnologi.su.se
Hyltén-Cavallius Sverker	Stockholms universitet	sverker.hylten-cavallius@etnologi.su.se
Högdahl Elisabeth	Lunds universitet	elisabeth.hogdahl@msm.lu.se
Högström Karin	Stockholms universitet	karin.hogstrom@etnologi.su.se
Højrup Thomas	Saxo-instituttet Københavns Universitet	hrup@hum.ku.dk
Hörnfeldt Helena	Stockholms universitet	helena.hornfeldt@etnologi.su.se
Ideland Malin	Lunds universitet	malin.ideland@etn.lu.se
Idvall Markus	Lunds universitet	Markus.Idvall@etn.lu.se
Johansson Anna	Umeå universitet	anna.johansson@kultmed.umu.se
Johansson Barbro	Göteborgs universitet	barbro.johansson@ethnology.gu.se
Johansson Carina	Högskolan på Gotland	carina.johansson@hgo.se
Johansson Ella	Mångkulturellt centrum	ella.johansson@mkc.botkyrka.se
Johler Reinhard	Eberhard-Karls-University Tübingen	
Jönsson Håkan	Lunds universitet	hakan.jonsson@etn.lu.se
Jönsson Lars-Eric	Lunds universitet	lars-eric.joensson@swipnet.se
Kajiser Lars	Stockholms universitet	lars.kajiser@etnologi.su.se

Kaivola-Bregenhøj Annikki	Turku University	annikki.bregenhøj@netikka.fi
Kanematsu Makiko	Södertörns högskola, Stockholms univ.	makiko.kanematsu@sh.se
Karlsson Eva	Mångkulturellt centrum	eva.karlsson@mkc.botkyrka.se
Karlsson Minganti Pia	Stockholms universitet	pia.karlsson@etnologi.su.se
Kaunisto Katri	Helsingfors universitet	katri.kaunisto@helsinki.fi
Keinänen Marja-Liisa	ERG, Stockholms universitet	marja-liisa.keinanen@rel.su.se
Kinnunen Taina	University of Oulu	taina.kinnunen@oulu.fi
Kjær Sarah Holst	Lunds universitet	Sarah.Holst_Kjaer@etn.lu.se
Klepp Ingun Grimstad	SIFO	ingun.g.klepp@sifo.no
Klinkmann Sven-Erik	Åbo Akademi	sven-erik.klinkmann@netikka.fi
Knuts Eva	Göteborgs universitet	eva.knuts@cfk.gu.se
Knuutila Seppo	University of Joensuu	seppo.knuutila@joensuu.fi
Kuczynski Anna-Liisa	Åbo Akademi	akuczyns@abo.fi
Kverndokk Kyrre	Linköpings universitet	kyrre.kverndokk@isak.liu.se
Larsen Hanne Pico	University of California, Berkeley	hannepic@berkeley.edu
Larsson Marianne	Stockholms universitet	marianne.larsson@posten.se
Lehtipuro Outi	Joensuu universitet	outi.lehtipuro@joensuu.fi
León Rosales René	Södertörns högskola	renc.leon@sh.se
Leppälahti Merja	Turkus universitet	merja.leppalahti@utu.fi
Liliequist Marianne	Umeå universitet	marianne.liliequist@kultmed.umu.se
Lilja Agneta	Södertörns högskola	agneta.lilja@sh.se
Lillbroända-Annala Sanna	Åbo Akademi	slillbro@abo.fi
Lindelöf Karin S	Baltic and East European Graduate School	karin.soderholm.lindelof@sh.se
Lindqvist Beatriz	Södertörns högskola	beatriz.lindqvist@sh.se
Lindqvist Mats	Södertörns högskola	mats.lindqvist@sh.se
Lindqvist Yrsa	Folkkultursarkivet / SLS	yrsa.lindqvist@sls.fi
Ljungström Åsa	Mittuniversitetet, campus Härnösand	asa.ljungstrom@miun.se
Londos Eva	Jönköpings läns museum	eva.londos@jkpglm.se
Louhivuori Leena	Institute for Cultural Research	leena.louhivuori@helsinki.fi
Lukkarinen Kvist Mirjalisa	Linköpings universitet	mirkv@isv.liu.se
Lundahl Pia	Lunds universitet	Pia.Lundahl@etn.lu.se
Lundén Mia-Marie	Lunds universitet	mia_marie.lunden@etn.lu.se
Lundgren Anna Sofia	Umeå universitet	annasofia.lundgren@kultmed.umu.se
Lundgren Britta	Umeå universitet	britta.lundgren@kultmed.umu.se
Lundin Susanne	Lunds universitet	susanne.lundin@etn.lu.se
Lyngø Inger Johanne	Norsk Landbruksmuseum	inger.johanne.lyngo@nlm.umb.no
Löfgren Orvar	Lunds universitet	orvar.lofgren@etn.lu.se
Löfström Anette	Forum för skolan	anette.lofstrom@etnologi.uu.se
Lönnqvist Bo	professor emeritus	bo.lonnqvist@netsonic.fi
Lövgren Karin	Linköpings universitet	karlo@isv.liu.se
Mannerfelt Charlotte	Skolverket	charlotte.mannerfelt@skolverket.se
Marander-Eklund Lena	Åbo Akademi	lmarande@abo.fi
Martinsson Lena	Göteborgs universitet	lena.martinsson@ethnology.gu.se
Meurling Birgitta	Uppsala universitet	Birgitta.Meurling@etnologi.uu.se
Milkær Lone Ree	Gerontologisk Institut	lone_milkaer@hotmail.com
Myrvang Vigdis Hegna	Funksjonshemming og aldring	vigdis.h.myrvang@nordemens.no

Mörck Magnus	Göteborgs universitet	magnus.morck@cfk.gu.se
Natland Sidsel	Universitetet i Bergen	sidsel.natland@ikk.uib.no
Nehls Eddy	Högskolan Väst	eddy.nehls@hv.se
Nilsson Fredrik	Lunds universitet	fredrik.nilsson@etn.lu.se
Nilsson Gabriella	Lunds Universitet	gabriella.nilsson@etn.lu.se
Nilsson Mats	Göteborgs universitet	mats.nilsson@ethnology.gu.se
Nordberg Marie	Göteborgs universitet	Marie.Nordberg@kau.se
Nordby Guro	HiT	nordbyguro@hotmail.com
Nordström Annika	SOFI / Göteborgs universitet	annika.nordstrom@sofi.se
Norlén Anne-Christine	Uppsala universitet	anne-christine.norlen@etnologi.uu.se
Nygren Göran	Forum för skolan som kulturmiljö och arb	goran.nygren@etnologi.uu.se
Nylund Skog Susanne	Stockholms universitet	sun.skog@etnologi.su.se
Ohlsson Björn	Göteborgs universitet	bjorn.ohlsson@ethnology.gu.se
Ojanen Karoliina	Univ of Helsinki	karoliina.ojanen@helsinki.fi
Olsson Gunnel	Lunds universitet	gunnel.olsson@telia.com
Olsson Pia	Helsingfors universitet	pia.olsson@helsinki.fi
Otto Lene	Københavns Universitet	lotto@hum.ku.dk
Ottoson Erik	Uppsala universitet	erik.ottoson@etnologi.uu.se
Palmenfelt Ulf	Högskolan på Gotland	ulf.palmenfelt@hgo.se
Palmköld Anneli	Länsmuseet Halmstad	anneli.palmskold@hallmus.se
Pérez Skardhamar Laura	Københavns Universitet	la@skardhamar.com
Persson Eva A	Lunds universitet	eva.persson@etn.lu.se
Petersson Magdalena	Handelshögskolan	magdalena.petersson@cfk.gu.se
Pettersson Ann	Mångkulturellt centrum	ann.pettersson@mkc.botkyrka.se
Planke Terje		terje.planke@ikos.uio.no
Pripp Oscar	Södertörns högskola	oscar.pripp@sh.se
Raitasalo Pirkko	Helsingfors universitet	pirkko.raitasalo@somero.saloncutu.fi
Ramberg Klas	Stockholms universitet	klas.ramberg@etnologi.su.se
Rastbäck Sara	SU/SH/BEEGS	sara.rastback@sh.se
Reinert Wiebke Maria	Universität Marburg	wmr@gmx.com
Reinvelt Riina	Estonian National Museum	riina@erm.ee
Reme Eva	IKK, Universitetet i Bergen	eva.reme@ikk.uib.no
Richette Christian	Nordiska museet	christian.rchette@nordiskamuseet.se
Riegels Melchior Marie	Danmarks Designskole/Kunstindustrimuseet	mme@dkds.dk
Ristilampi Per-Markku	IMER, Malmö högskola	per-markku.ristilampi@imer.mah.se
Rogan Bjarne	Universitetet i Oslo	bjarne.rogan@ikos.uio.no
Ronström Owe	Högskolan på Gotland	owe@hgo.se
Rosén Rasmussen Lisa	Danmarks Pædagogiske Universitet	lisa@dpu.dk
Rosengren Annette	Nordiska museet	annette.rosengren@nordiskamuseet.se
Rosenström Marika	Svenska litteratursällskapet i Finland	marika.rosenstrom@sls.fi
Rundquist Angela	Stockholms universitet	angela.rundquist@swipnet.se
Sahlström Meta	Svenska litteratursällskapet i Finland	meta.sahlstrom@sls.fi
Salomonsson Karin	Lunds universitet	karin.salomonsson@msm.lu.se
Saltzman Katarina	Göteborgs universitet	katarina.saltzman@ethnology.gu.se
Schoug Fredrik	Lunds universitet	Fredrik.Schoug@etn.lu.se
Selberg Torunn	Universitetet i Bergen	torunn.selberg@ikk.uib.no

Silvén Eva	Nordiska museet	eva.silven@nordiskamuseet.se
Sinn Katja	Strängnäs kommun	katja.sinn@strangnas.se
Sjöholm Carina	Inst. Service Management/Etnol. Inst./LU	carina.sjoholm@msm.lu.se
Skarin Frykman Birgitta	Göteborgs universitet	Birgitta.Skarin-Frykman@ethnology.gu.se
Skjelbred Ann Helene Bolstad	Norsk etnologisk gransking	ann.skjelbred@norskfolkemuseum.no
Skåden Kristina	Universitetet i Oslo	kristina.skaden@ikos.uio.no
Snellman Hanna	Helsingfors universitet	hanna.snellman@helsinki.fi
Stahre Ulf	Göteborgs universitet	ulf.stahre@ethnology.gu.se
Ståhls-Hindsberg Monica	Svenska litteratursällskapet i Finland	monica.stahls-hindsberg@sfs.fi
Svensson Birgitta	Stockholms universitet	birgitta.svensson@etnologi.su.se
Tellström Richard	Örebro universitet	richard.tellstrom@telia.com
Telste Kari	Norsk Folkemuseum	kari.telste@norskfolkemuseum.no
Thorsen Liv Emma	Universitetet i Oslo	l.e.thorsen@ikos.uio.no
Udehn Johanna	Uppsala universitet	johanna.udehn@etnologi.uu.se
Ulfstrand Anna	Mångkulturellt centrum	anna.ulfstrand@mkc.botkyrka.se
Vallström Mikael	Riksantikvarieämbetet	mikael.vallstrom@raa.se
Wenzer Jakob	Göteborgs universitet	jakob.wenzer@ethnology.gu.se
Westgaard Hege	Universitetet i Bergen	hege.westgaard@ikk.uib.no
Wettstein Margrit	Uppsala universitet	margrit.wettstein@etnologi.uu.se
Wighus Eddy	Universitetsbiblioteket i Oslo	eddy.wighus@ub.uio.no
Willim Robert	Lunds universitet	robert.willim@etn.lu.se
Winroth AnnCristin	Umeå universitet	AnnCristin.Winroth@kultmed.umu.se
Wittendorff Nina Monefeldt	UFC Børn og Unge	tiger@telia.com
Wolanik Boström Katarzyna	Umeå universitet	katarzyna@kultmed.umu.se
Wollinger Susanne	Lunds universitet	susanne.wollinger@etn.lu.se
Ytrehus Line Alice	Norsk Lærerakademi	lay@nla.no
Zackariasson Maria	Universitetet i Oslo	maria.zackariasson@ikos.uio.no
Åberg Magnus	Göteborgs universitet	magnus.berg@ethnology.gu.se
Ågotnes Hans-Jakob	Universitetet i Bergen	hans.agotnes@ikk.uib.no
Ågren Marja	Göteborgs universitet	marja.agren@ethnology.gu.se
Åström Anna-Maria	Åbo Akademi	amastrom@abo.fi
Öhlander Magnus	Södertörns högskola	magnus.ohlander@sh.se
Österlund-Pötzsch Susanne	Åbo Akademi	susanne.osterlund-potzsch@welho.com

Kongresskommittén

Gösta Arvastson

gosta.arvastson@etnologi.uu.se

Tel. +46 (0)18 471 70 35

Barbro Blehr

barbro.blehr@etnologi.su.se

Tel: +46 (0)8 674 79 18

Ulla Brück

ulla.bruck@etnologi.su.se

Tel: +46 (0)8 674 7102,

(0)70 485 21 02

Lena Gerholm

lena.gerholm@etnologi.su.se

Tel: +46 (0)8 16 22 60

Lotten Gustafsson Reinius

lotten.gustafsson.reinius@etnologi.su.se

Tel: +46 (0)8 674 79 25

Mats Hellspong

mats.hellspong@etnologi.su.se

Tel: +46 (0)8 674 79 19

Birgitta Svensson

birgitta.svensson@etnologi.su.se

Tel: +46 (0)8 674 76 77

Tel: +46 (0)733 26 70 11

Charlotte Hyltén-Cavallius

lotta.hylten-cavallius@etnologi.su.se

Tel: +46 (0)8 674 7923

AULA MAGNA LIGGER I FRESCATI.

Hitt tar du dig snabbt och smidigt från Stockholms innerstad vare sig du åker kommunalt eller på egen hand.

Med tunnelbana: Åk röda linjen mot Mörby Centrum. Kliv av vid hållplats Universitetet.

Med buss: Åk buss 40, 540 eller 670 och kliv av vid hållplats Universitetet.

Åker du bil finns parkeringsplatser vid Södra huset.

Taxiangörning (Stockholms universitet nr 6) finns vid Aula Magnas taxientré.

Adressen är Frescativägen 6, 14E